

2021
ÅRSBERETNING
2022

Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Premium Cream, 115 g

Oplag

300 eksemplarer

Marts 2022

Årsrapport 6

Årets udgivelser 8

- Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888 8
- Leonora Christinas franske selvbiografi.
 - Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse 8
- En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk 9
- Dansk Sproghistorie 9
- Den Danske Ordbog 10
- Tove Ditlevsen: Barndommens Gade 10
- Græsk-Dansk Ordbog 11
- Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang 11
- Dansk Navneleksikon 12

Årets arrangementer 13

Essay: Da Nietzsche kom til Norden 14

Aktiviteter på Christians Brygge 19

- Arkiv for Dansk Litteratur 19
- Herman Bangs breve 20
- Den Danske Begrebsordbog og DanNet² 21
- C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog 23
- Dansk Sproghistorie 24
- Danske Klassikere 25
- Danske Klassikere fra Middelalderen 26
- Den Danske Ordbog 27
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 29
- Gammeldansk Ordbog 30
- Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid 31
- Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang 32
- Ordnet 36
- Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi 37
- sproget.dk 39
- Hans Svanings Danmarkshistorie 41
- Tekstnet 42
- Videnskabshistorisk tekstportal 43

Essay: Dansk Sproghistorie 45

Forsknings Samarbejder 50

- H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave 50
- Serien 'Babette' 51

Center for Dansk Nylatin	53
De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606	54
COR – Centralt OrdRegister for dansk	55
ELEXIS	57
Foreningen lex.dk	59
Skandibot	59

Andet udgivelsesarbejde 60

Thomas Bartholin d.æ.s breve	60
Thorkild Bjørnvigs lyrik	61
Anders Bording: Samlede Skrifter	62
Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad	63
Georg Brandes' Correspondance, 2 ^e Série	63
Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888	64
P.O. Brøndstedts dagbøger fra ungdomsrejsen	65
Christian 4.s latinske brevstile	65
Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling	67
Danmarks gamle love på moderne dansk	68
Danmarks gamle Ordsprog I-VIII	70
Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith») En brevveksling	71
Carsten Hauchs digte	72
Peder Hegelund: Susanna	74
William Heinesens breve. Et udvalg	74
Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943	75
Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance	77
Johannes V. Jensen: Kongens Fald	78
Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller	79
Labyrintens fortsættelse	80
Leonora Christina: Jammers Minde	81
Leonora Christinas franske selvbiografi	82
Christian Molbech: Ungdomsvandringer i mit Fødeland	84
Poul Martin Møllers Skrifter	85
Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes	86
Erik Pontoppidan: Grammatica Danica	87
Klaus Rifbjergs digte	88
Ole Rømers Triduum-observationer	89
Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Georg og Ane Cathrine Achen	89
B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov	91
Peder Syvs auktionskatalog	91

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus	92
Anders Sørensen Vedels udvalgte historigrafiske værker	92
Johan Herman Wessels samlede skrifter	93

Essay: Dansk Editionshistorie 94

Forslag til nye udgivelser 99

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi	99
Frederik Christian Eilschovs skrifter	100
Carsten Hauch: Indledning til Forelæsninger over Njalssaga og flere med den beslægtede Sagaer	102
Per Langes samlede essays	103
Henrik Pontoppidans store romaner	104

Personalia

Medarbejdere på Christians Brygge	107
Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.	111
Undervisning, censorvirksomhed m.m.	115
Publikationer	116

Bestyrelsen 121

Mindeord 122

Jørgen Korsgaard-Pedersen	122
Klaus Peter Mortensen	123

Medlemmer 125

Også 2021 kom på mange måder til at stå i coronaens tegn, så arrangementer og fejringar måtte aflyses eller udskydes. Året har imidlertid budt på flere vigtige bevillinger til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Vi er glade for at kunne søsætte projektet *Danske Klassikere fra Middelalderen*. Her skal en bred vifte af gammeldanske middelaldertekster udgives på deres originalsprog og i moderne dansk oversættelse. Det er projektets mål at gøre den rige gammeldanske litteratur tilgængelig for et bredere publikum og dermed stimulere interessen for et fagfelt som ellers står i fare for at forsvinde. Vi har modtaget bevillinger til projektet fra Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Velux Fonden.

Også til *Diplomatarium Danicum*, det andet store middelalderprojekt, har vi modtaget substantiel støtte. A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal har bevilget penge til at de 70 trykte bind – dvs. inkl. oversættelserne i *Danmarks Riges Breve* – kan blive digitaliseret og lagt på nettet.

Endelig modtog vi ved årets slutning en gavmild bevilling fra Carlsbergfondet til det fortsatte arbejde med *Den Danske Ordbog*. Det er en stor lettelse at vi nu kan se frem til nogle års arbejdsro, men håbet er stadig at opnå stabil, offentlig støtte. Blandt selskabets sprogteknologiske engagementer fortjener særlig det nye projekt *COR – Centralt OrdRegister for dansk* at fremhæves. Her samarbejder Dansk Sprognævn, Københavns Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab med Digitaliseringsstyrelsen om at opbygge et ordregister til udvikling af en fælles dansk sprogressource.

En stor begivenhed er udgivelsen af Georg Brandes' forelæsninger om Friedrich Nietzsche på Københavns Universitet i 1888. En anden filosofihistorisk udgivelse af international karakter er sidste bind af *Corpus philosophorum Danicorum Medii Aevii*. Dermed afsluttes den omfattende udgivelse af dansk filosofi fra middelalderen, hvis første bind udkom i 1955.

I 2021 var det 400 år siden kongedatteren Leonora Christina blev født. Leonora Christinas franske selvbiografi, skrevet i fængslet i Blåtårn 1673, udkom på kongedatterens fødselsdag den 8. juli både i den franske originaltekst og i moderne dansk oversættelse. Også serien *Danske Klassikere* bød på et hovedværk af en markant kvinde i dansk litteraturhistorie, nemlig Tove Ditlevsens *Barndommens Gade* fra 1943.

Endelig kunne vi glæde os over endnu et bind i serien *Dansk Sproghistorie*. Bind 5 med titlen *Dansk i Samspil* afdækker den indflydelse dansk har haft ude i verden, og beskriver hvordan andre sprog har påvirket dansk inden for landets grænser.

Talrige andre større og mindre udgivelsesprojekter arbejder støt videre. Det gælder fx den videnskabhistoriske tekstportal som vi opbygger i samarbejde med Niels Bohr Arkivet, og det gælder det store Reformationssalme-projekt, hvor de sidste sløjfer nu bliver bundet.

På de indre linjer er der også nyt at berette. Ved selskabets årsmøde – der af covid-hensyn først kunne afholdes i september – blev professor, dr.phil. Johnny Kondrup valgt som ny formand for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse. Johnny Kondrup afløste lektor emeritus Chr. Gorm Tortzen, der har beklædt formandsposten i 10 år. Vi vil gerne rette en hjertelig tak til Gorm Tortzen for en stor og engageret indsats!

Nogle af de politiske og finansielle forudsætninger som selskabet i årevis har nydt godt af, er under forandring. Politikere og offentlighed ved ikke nødvendigvis hvem vi er, eller hvad vi laver, og konkurrencen om forskningsmidler hos de store fonde bliver stadig hårdere, ikke mindst på det humanistiske område. Derfor har bestyrelsen siden sidste årsmøde igangsat en række strategiske drøftelser, foreløbig under tre overskrifter: 1) Bedre offentlighedskontakt, 2) Bredere finansieringsvifte og 3) Øget medlemsinddragelse.

Selskabets ordbogsplatform, *Ordnet*, og tekstudgivelsesplatform, *Tekstnet*, er begge ved at blive relanceret i nye og udvidede skikkelser. De danner tilsammen fundamentet for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale udgivelser, og i år har de derfor fået hvert sit opslag i årsberetningen. På it-siden har vi desuden måttet foretage nogle ændringer som følge af systemadministrator René Johansens fratrædelse pr. 31. december. Hans arbejdsopgaver er dels overtaget af it-ansvarlig Thomas Hansen, dels uddelegeret til konsulentfirmaet Miracle. Arbejdet med konsolidering af selskabets it-infrastruktur fortsætter under de nye vilkår.

For at de mange aktiviteter kan blive til virkelighed, er vi helt afhængige af bevillinger. Vi er overordentlig taknemmelige for den gavmilde støtte vi modtager fra både private fonde og Kulturministeriet. Vi vil også gerne rette en tak til vores mange gode samarbejdspartnere hos forlag, universiteter, biblioteker og andre institutioner – og sidst men ikke mindst skal alle medarbejdere, medlemmer og eksterne udgivere have en varm tak for deres indsats for selskabet.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab varetages af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen bliver på jævnlige møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og udøver på det grundlag selskabets øverste ledelse. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser samt gennem nyhedsbreve og på Facebook.

Årets resultat er 450.875 kr. Selskabet har i 2021 modtaget bevillinger på 21.629.296 kr. mod 14.532.120 kr. i 2020.

Johnny Kondrup
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt

Tilsynsførende: Carl Henrik Koch

Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Georg Brandes: *Vorlesungen über Friedrich Nietzsche (1888) – Aristokratischer Radicalismus (1889/1890)* udkom i dansk-tysk parallel-udgave den 13. oktober 2021 i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche* på Schwabe Verlag, Basel.

Leonora Christinas franske selvbiografi. Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Ikonografi: Thomas Lyngby

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Finansiering: Alfred Good's Fond, G.E.C. Gads Fond, Konsul George Jorck og hustru Emma Jorcks Fond samt Landsdommer V. Gieses Legat

Leonora Christinas franske selvbiografi. Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse udkom den 8. juli 2021 på Syddansk Universitetsforlag.

En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Illustrationer: Allan van Hansen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Finansiering: Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt Svend Grundtvigs og Axel Orlriks Legat

En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk udkom den 8. juli 2021 på Syddansk Universitetsforlag.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder), Ebba Hjorth (projektleder), Birgitte Jacobsen,

Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Dansk i samspil, femte bind af *Dansk Sproghistorie* 1-6, udkom den 5. november 2021 på Aarhus Universitetsforlag.

Den Danske Ordbog

Redaktion: Jørg Asmussen, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Nicolai Hartvig Sørensen, Lars Trap-Jensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Onlineversionen af *Den Danske Ordbog* (ordnet.dk/ddo) blev opdateret to gange: den 18. juni og den 5. november 2021. I alt 714 ord, 65 betydninger og 70 faste udtryk blev føjet til ordbogen ved opdateringerne.

Tove Ditlevsen: Barndommens Gade

Udgivere: Nicolas Reinecke-Wilkendorff og Søren Schou

Tilsynsførende: Lasse Horne Kjældgaard og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Tove Ditlevsen: *Barndommens Gade* udkom den 5. november 2021 i serien *Danske Klassikere* på Gyldendal.

DEN DANSKE ORDBOG

MODERNE DANSK SPROG

Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (projektleder), Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

It og hjemmeside: Nicolai Hartvig Sørensen

Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

Onlineversionen af Carl Bergs *Græsk-Dansk Ordbog* blev offentliggjort den 25. februar 2022 på ordnet.dk/gdo.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck, Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (projektleder) og Mette-Marie Møller Svendsen

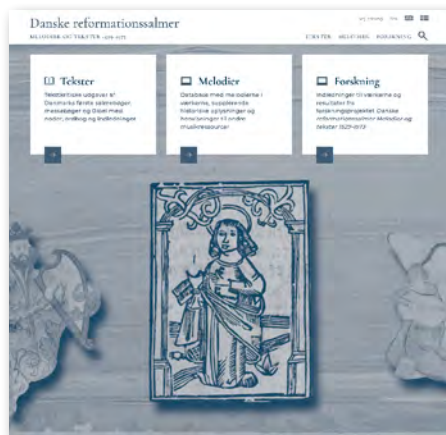
It-udvikling og datalingsvistik:

Thomas Hansen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Inger Sørensen

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

Projektets tre portaler – *salmer.dsl.dk*, *melodier.dsl.dk* og *ordnet.dk/ren* – blev officielt publiceret og præsenteret ved et arrangement på Det Kgl. Bibliotek den 21. februar 2022.

Dansk Navneleksikon

Redaktion: Lars-Jakob Harding
Kællerød, Bo Nissen Knudsen, Michael
Lerche Nielsen og Birgit Eggert
(hovedredaktør)

It og hjemmeside: Nicolai Hartvig
Sørensen

Finansiering: Københavns Universitet

Dansk Navneleksikon, et samarbejde mellem Arkiv for Navneforskning ved Københavns Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, blev offentliggjort den 14. januar 2022 på ordnet.dk/dnl.

The screenshot shows the entry for 'Mathilde' on the Dansk Navneleksikon website. It includes the title 'Mathilde' with the subtext 'kvindelenavn'. Below this, it states 'NAVNET ER EN DANSK VARIANT AF Mathilda' and 'SOM ER EN DANNEELSE TIL Mechthild'. There is a 'BEGRÆNSELSE' button. The text explains that in Denmark, 'Mathilde' was common until around 1900, then declined, and was replaced by 'Mathilda' after 2000. It also provides the etymology: 'om Mechthild (tysk) "magt, styrke" + "kamp"' and 'Navnet Mechthild er et toledet navn af oldtysk oprindelse og er sammensat af navneelementerne mecht "magt, styrke" + hild "kamp"'. A 'LÆS MERE OM NAVNET Mechthild' link is provided. A table shows the number of occurrences from 2019 to 2021, with 'Mathilde' increasing from 12,700 to 13,163 and 'Mathild' remaining at 0. The table is captioned 'Fig. 1. januar, brugt som første fornavn, kilde: Danmarks Statistik'. Below the table are buttons for 'EGENSKABER' (showing 'dansk form'), 'NAVNETS STAMTRÆ' (showing 'Mathild' and 'Mathilda'), and 'EDENSKABER'.

År	Kvinder	Mænd
2019	12.700	0
2020	12.800	0
2021	13.163	1

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer normalt 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 14 udkom i maj og nr. 15 i november 2021. Redaktionen varetages af Karen Skovgaard-Petersen og vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Simon Skovgaard Boeck, Sanni Nimb og Peter Zeeberg.

Årets arrangementer

I det forløbne år har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afholdt følgende arrangementer med deltagelse af bl.a. selskabets medlemmer og medarbejdere.

Markering (ved bl.a. Marita Akhøj Nielsen og Allan van Hansen) af Leonora Christinas 400 års-fødselsdag og Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs dobbeltudgivelse af den franske selvbiografi ved et arrangement på Christiansborg Slot, indre slotsgård, 8. juli 2021

Foredragsrække om dansk sproghistorie, arrangeret af redaktionen for *Dansk Sproghistorie* i samarbejde med Grundtvigsk Forum, Vartov, København:

- *Hvor kommer ordene fra – både de talte og de skrevne*, ved Adam Hyllested (Københavns Universitet) og Alex Speed Kjeldsen (Københavns Universitet), 8. september 2021
- *Da det danske sprog gik udenlands*, ved Karoline Kühl (Europa-Universität Flensburg) og Lars Trap-Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), 15. september 2021
- *Dumsmart, blip-båt og andre sproglige højdepunkter på dansk*, ved Erik Skyum-Nielsen (Københavns Universitet), 22. september 2021
- *Fra bondsk til københavnsk – og hvorfor det blev sådan*, ved Pia Quist (Københavns Universitet) og Malene Monka (Københavns Universitet), 29. september 2021
- *Det danske sprog – altid på vej!*, ved Eva Skafte Jensen (Dansk Sprognævn) og Jonas Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), 6. oktober 2021

Præsentation af dobbeltudgivelsen *Leonora Christinas franske selvbiografi. Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse* og *En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk* ved Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler, Frederiksborg Slot, Hillerød, 14. november 2021

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang, præsentation af projekt og resultater, Det Kgl. Bibliotek, København, 21. februar 2022

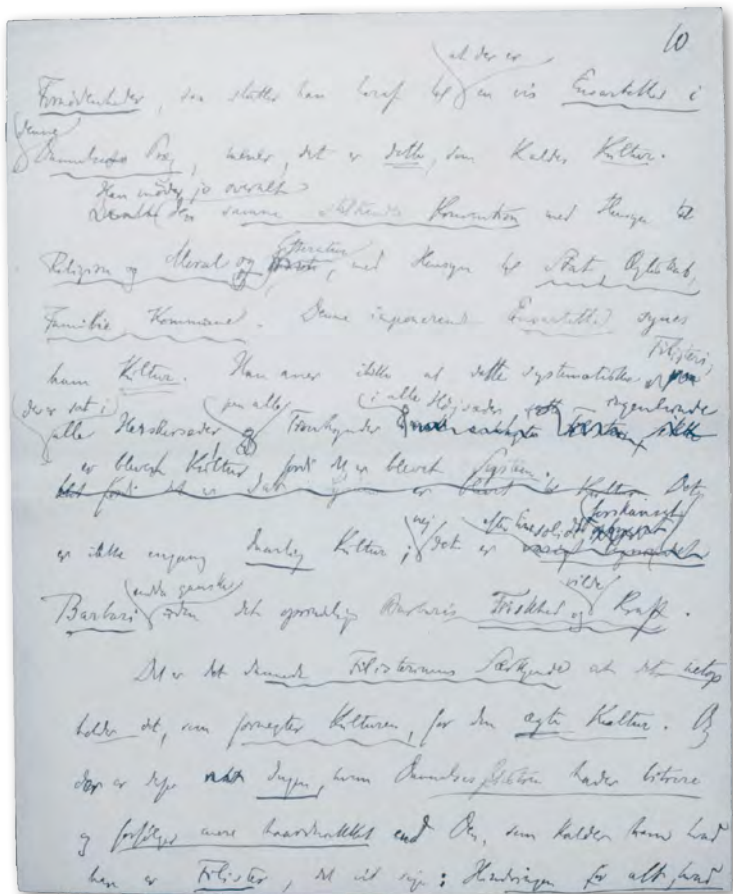
Nyt lys på gamle salmer, koncertforedrag ved Musica Ficta, Bjarke Moe og Marita Akhøj Nielsen i anledning af afslutningen af projektet *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, Kastelskirken, København, 22. februar 2022

Ved BogForum i Bella Center Copenhagen den 5.-7. november 2021 havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab igen i år sin egen stand, hvor selskabets udgivelser præsenteredes, og hvor medarbejdere informerede om selskabets aktiviteter.

Essay: Da Nietzsche kom til Norden

På en fjern bænk i et tætpakket auditorium på Københavns Universitet sad en aften i foråret 1888 en ung student. Den rene aftenhimmel lyste uden for høresalens ruder, indenfor forelæste en privatdocent om en ukendt tysk filosof. Men en stemningsforbindelse knyttede de to forløb sammen: »Den samme skarpe Klarhed, den samme stille Fred, den samme forjættende Lysning i Luften – Lysningen af en Sommer, der nærmede sig. Et Foraar af nye Tanker knoppedes i disse Aftener – en Vaar af ny Stemning brød ud i Blomster«.

Sådan genkaldte den unge Johannes Jørgensen (1866-1956) sig et par år efter Georg Brandes' (1842-1927) introduktion af Friedrich Nietzsche (1844-1900) i april-maj 1888, der på kort tid gjorde filosofens navn og tanker kendt i Norden og Tyskland. Brandes' essay om Nietzsche – en omarbejdelse af de fem forelæsninger – forelå først halvandet år senere, i august 1889, trykt på dansk med titlen »Aristokratisk Radikalisme« og året efter også på tysk i det ansete *Deutsche Rundschau*. Hans essay blev det første trin til forståelse af et forfatterskab, der netop da placerede sig i den europæiske bevidsthed. I kraft af sin fortrolighed med periodens filosofi og kunst, sine oplysninger og den direkte brevveksling, der var indledt i 1887, placerede Brandes sig med autoritet mellem den dengang ukendte og kort efter åndsformørkede filosof – og de nysgerrige læsere. Kritikeren fremstod som den kvalificerede førstehåndsformidler, der kom lige fra værkstedet og bragte bud fra eksilet. Og netop brevveks-

lingen med Brandes rummede nogle af Nietzsches meget få dialogiske og teoretisk interessante breve.

Forelæsningsernes unge tilhører fremhævede tre træk hos den tyske filosof: Det romantiske had til hverdagens verden, til periodens snævre og selvtilfredse biedermeierkultur. Og modtrækket hertil: Den drømmende flugt fra livet, der fandt inspiration hos Arthur Schopenhauer (1788-1860) – og fandt genklang hos studenten, men ikke hos Brandes. Endelig antikkens stærke mandsideal, af forelæseren fortolket som aristokratisk radikalisme. Ikke mindst det sidste, som Nietzsche fandt var »det forstandigste ord, som jeg hidtil har læst om mig selv«, skulle give anledning til debat.

Da Brandes' essay i 1889 forelå trykt, reagerede filosofen Harald Høffding (1843-1931) både fyldigt og velargumenteret, da han satte et tidligt og principielt fokus på *velfærdsprincippet*:

Vi nødes da til at opgive den aristokratiske Radikalisme og gaa over til *den demokratiske Radikalisme*, der hævder, at det sidste Maal maa være Udviklingen af Velfærd (i Betydning af den til sund og kraftig Livsvirksomhed knyttede Lystfølelse) hos alle. Saa snart blot *nogle* staa tomhændede tilbage, er Maalet ikke naaet. Og selv om Flertallets Velfærd opnaas, er det dog en Ufuldkommenhed, ofte en skærende Mislyd, der ikke maa overhøres, naar det sker med Lidelse for et Mindretal.

Det var, fandt Høffding, »en rent æstetisk Tendens« hos Brandes, der havde ført ham til en overvurdering af de store mennesker. Brandes replicerede hvast, men bl.a. i den tyske version »Aristokratischer Radicalismus« kan man se, at han ved stiltiende udeladelser og tilføjelser tog flere af Høffdings indvendinger til efterretning. Det gælder også i de efterskrifter, han tilføjede ved optryk i den tyske essaysamling *Menschen und Werke*. Her var et resumé af en række oplysende artikler af Lou Andreas-Salomé (1861-1937) anbragt i front. Hun var Nietzsches nære veninde, og sammen med filosofen Paul Rée (1849-1901) havde hun i januar 1883 opsøgt Brandes i Berlin, kort før han forlod byen efter sit 5 år lange ophold, og fortalt om den nye filosof, som hun og Rée havde et meget nært, men kompliceret forhold til.

Blandt nordiske forfattere var reaktionerne meget forskellige. Under afslutningen af den intense diskussion med Høffding gav Brandes i et privat brev til August Strindberg (1849-1912) et ligefrem høffdingsk råd:

De maa endelig ikke fordybe Dem saaledes i Nietzsche. Der er et Element i ham, som er at bruge, et andet, som leder Tanken og Følelsen vild. De er som Poet ikke mistroisk nok overfor Idéer.

Naturligvis skal de fattige i Aanden ikke ovenpaa; men ligesaa sikkert har den Undertrykte sin Ret, og N.s Lære kan løbe ud i Proklameren af den brutale Ret til at undertrykke.

Fra Norge fulgte Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910) levende med i den danske diskussion. Ganske vist havde sædelighedsfejden kort forinden lukket hans ellers meget levende og intense brevsveksling med Brandes, men til Alexander Kielland (1849-1906) skrev Bjørnson 27. maj 1890: »Men det om de store mænd deler jeg ikke; jeg er aldeles enig med »middelmådighedens« Høffding. (...) De tusener sætter de enkelte istan til å spille va banque om alt deres [dvs. sætte alt deres på spil], og betaler så gællen bakæfter«. – Og videre en uges tid senere:

Men ænnu en gang: udviklingen har aldrig gåt skråvende fra fjælltop til fjælltop. Vi er ikke længer i mirakeltroens naturhi-

storie, men i evolutionens. Og det har disse jøder ænnu ikke (i sin reklame-iver for sin person) fåt tid til at orientere sig i.

Her trådte Bjørnsøns demokratiske grundholdning i karakter – ligesom hans vedholdende jødehad. I sin gengivelse af Nietzsches værker havde Brandes i øvrigt omhyggeligt forbigået hans mange udfald mod jødedommen og dens historiske rolle.

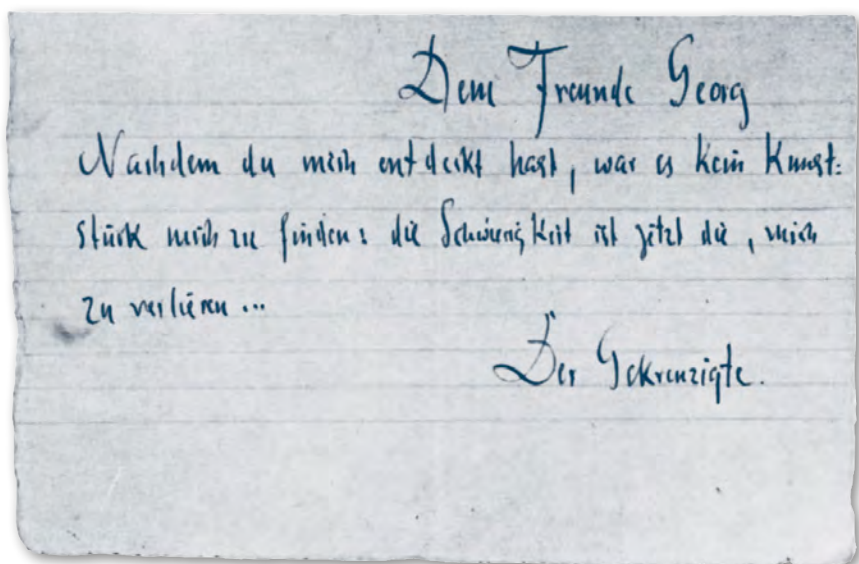
Trods essayets banebrydende karakter har manuskriptet til de fem forelæsninger på Københavns Universitet i foråret 1888 aldrig været offentliggjort, formentlig fordi det blev skilt ad, og manuskriptet til den indledende forelæsning tidligt blev pakket væk i en kuffert, i 1937 fundet og solgt – og siden har befundet sig i privateje. Men manuskriptet er i høj grad værd at se nærmere på, for her kan man følge kritikeren ved arbejdsbordet, se hvordan pointerne tog deres første form, blev rettet til og retorisk fremhævet – og ved at sammenholde dem med den trykte artikel iagttage, hvordan den øjeblikkelige identifikation med Nietzsches tankegang allerede her brydes til fordel for refleksion og forbehold.

Der tegner sig således flere spor i Brandes' Nietzsche-reception. Dels bliver den umiddelbare reaktion på filosofens tanker mere nuanceret, dels kommer en forskel mellem den danske og den tyske reception til at stå frem, og endelig bliver også den tyske reception i kraft af Brandes' indspil moduleret i spændingerne mellem Nietzsches søster, Elisabeth Förster-Nietzsche (1846-1935), der i Weimar forvaltede filosofens værker og mange efterladte papirer, og filologens tidligere kolleger fra årene som professor i Basel: Franz Overbeck (1837-1905), Erwin Rohde (1845-1898) og Paul Deussen (1845-1919).

En udgave af manuskriptet til Georg Brandes' banebrydende Nietzsche-forelæsninger og de supplerende tekster påkalder sig interesse i en dansk og nordisk kontekst, men bestemt også i en tysksproget sammenhæng. Den udkommer derfor i et samarbejde mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Schwabe Verlag i Basel som bind 11 i den internationale serie *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*.

Udgaven har dansk tekst på venstresiderne og tysk på højresiderne. Brandes foretog mange rettelser, overstregninger og tilføjelser under nedskrivningen. De er noteret under de danske sider, men kun i nogle få tilfælde under de tyske. Her finder den interesserede læser til gengæld henvisning til de steder hos Nietzsche, som Brandes refererer til, både med henvisning til Karl Schlechtas og forlaget Carl Hanser Verlags udgave, der i Danmark har været den mest benyttede, og med henvisning til Giorgio Colli og Mazzino Montinaris moderne, kritiske udgave.

Hertil kommer, at Brandes til støtte for sin fremførelse forsynede sit manuskript med en lang række retoriske markeringer og understregninger, både enkelte, dobbelte og tredobbelte.

Men hvor begynder og slutter en understregning – og er den tyk eller tynd? For typografisk og visuelt at fange den livlighed i forelæsningsituationen, som Johannes Jørgensen oplevede den aften i april 1888, gengiver udgiverne disse forhold så omhyggeligt som muligt. I tvivlstilfælde har der måttet udøves et skøn. Men udgiverne har valgt at udøve dette skøn i stedet for at renoncere på en enestående mulighed for gengivelse af Brandes' retoriske pædagogik.

Sidst i det store bind finder man realkommentarer til teksterne. Her oplyses de forhold, Brandes omtaler, og her præciseres og suppleres hans referencer. For at undgå gentagelser og reducere omfanget er realkommentarerne målrettet hhv. danske og tyske læsere. Præcise henvisninger til f.eks. Søren Kierkegaards værker findes i de danske noter, til Goethes i de tyske.

Georg Brandes: *Vorlesungen über Friedrich Nietzsche (1888) – Aristokratischer Radicalismus (1889/1890) Dänisch-deutsche Parallelausgabe. Nach dem Vorelesungsmanuskript und den Erstdrucken herausgegeben und kommentiert von Per Dahl und Gert Posselt*, Schwabe Verlag, Basel, 2021.

Pris: 120 CHF (e-bog 86.50 CHF)

Gert Posselt og Per Dahl

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Jesper Gehlert Nielsen

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark og Det Kgl. Bibliotek

Arkiv for Dansk Litteratur (adl.dk) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatter-skaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – er lagt ud i fortrinsvis tekstkritiske og kommenterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagelse og efterliv samt en bibliografi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bogsider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau markant, og i den følgende årrække befandt sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles indsats) initiativ til et for-

nyet samarbejde om *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indledende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionelt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begrænset omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbejdet med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsatte i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. Status primo 2022 er, at adl.dk stadig er aktiv, men ikke længere udvikles. En ny og mere teknisk udviklet version (3.0) blev dog i september 2020 lanceret som en del af Det Kgl. Biblioteks tekstbase på adressen: tekster.kb.dk/adl.

Herman Bangs breve

Redaktion: Gert Posselt

It-udvikling: Thomas Hansen

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Per Dahl

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mangesidige virke siden 1870'erne. Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af den biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

Én person har efterladt sig flere modtagne breve fra

Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner siden 2016 grundstammen i webstedet text.dsl.dk/books/bang-h_letters.

Den digitale udgave rummer nu ca. 1.700 brevtekster til 33 forskellige modtagere. Den nuværende bevilling udløber i foråret 2022, og udgaven færdiggøres i sit foreliggende omfang, men vil senere kunne forøges med flere brevtekster.

Den Danske Begrebsordbog og DanNet²

Redaktion: Sanni Nimb (projektleder) i samarbejde med redaktionen for *Den Danske Ordbog*

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen, Dorthe Duncker og Eva Skafte Jensen

Finansiering: Carlsbergfondet

Arbejdet med at tilføje flere ord til *Den Danske Begrebsordbog* ud fra opslagsord og betydningsbeskrivelser i *Den Danske Ordbog* er i 2021 fortsat i projektet *WebDDB* (Begrebsordbogen som forskningsressource) som er bevilliget af Carlsbergfondet og løber frem til december 2023. Projektets hovedsigte er at gøre *Den Danske Begrebsordbog* tilgængelig til forskningsbrug med mulighed for at supplere ordforrådet med oplysninger fra *Den Danske Ordbog* (fx bøjningsoplysninger og valensmønstre) og fra *DanNet* (fx ontologisk type og overbegreb). I løbet af året er dels nye ønsker til indholdet af den fremtidige ressource, dels forskellige it-løsninger blevet diskuteret. Desuden er der føjet en lang række ord og betydninger til selve ressourcen.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påtænker fortsat at søge supplerende midler til en offentlig tilgængelig onlineudgivelse af *Den Danske Begrebsordbog* hvor ordbogens brugere kan klikke sig videre fra hvert enkelt ord i et afsnit over til betydningen i *Den Danske Ordbog* og få mere information. På nuværende tidspunkt er der 17.725

flere ord og betydninger i Begrebsordbogens digitale manuskript end i den trykte udgave fra 2014, primært udvalgt blandt opslagsord fra A til L i *Den Danske Ordbog*. Målet er at indplacere så godt som alle betydninger fra *Den Danske Ordbog* så sammenhængen mellem de to ordbøger til fulde kan udnyttes, fx i funktionen *Ord i nærheden* som allerede er integreret i *Den Danske Ordbog* på internettet. Funktionen viser på nuværende tidspunkt grupper af betydningsmæssigt tætbeslægtede ord ved næsten samtlige betydninger af *Den Danske Ordbogs* opslagsord fra A-K (se fx verbet *køre* på ordnet.dk/ddo) og desuden også ved mange fra L-Å (se fx substantiverne *lageagurk* og *øjebliksbillede* og verbet *snørkle*). I hvert enkelt tilfælde beregner en algoritme ud fra strukturen i manuskriptet præcis hvilke ord fra hvert afsnit i Begrebsordbogen der skal vises. I 2021 er algoritmen tilpasset yderligere.

I samarbejde med Center for Sprogteknologi, Københavns Universitet, undersøges det desuden i projektet *DanNet²* hvordan *Den Danske Begrebsordbogs* kategorisering af det danske ordforråd kan udnyttes til at udvikle sprogteknologiske ordbogsressourcer for dansk. Også dette arbejde er støttet af Carlsbergfondet og løber frem til 31. december 2022. I 2021 blev den sprogteknologiske ressource *Det Danske Sentimentleksikon*, som er baseret på *Den Danske Be-*

C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (projektleder), Chr. Gorm Tortzen og Thomas Troelsgård

It og hjemmeside: Nicolai Hartvig Sørensen

Konsulent: Marie Bilde Rasmussen

Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Theilgaard

Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolens og universitetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. Førsteudgaven er mere omfangsrig end andenudgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidskundskab, klassisk arkæologi, teologi og religionshistorie, foruden i en række andre fag, herunder filosofi.

Imidlertid har Gyldendal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget finder, at Bergs ordbog ej heller har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette vil betyde, at man blandt danske elever og studerende herefter vil være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk erfaring viser, at

det er vanskeligere at lære et fremmed sprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymmer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordanskning af den netop udgivne græsk-italienske ordbog, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. På baggrund af en bevilling fra G.E.C. Gads Fond blev der arbejdet videre på forundersøgelserne.

Projektet er gennemført 2019-2021 med en bevilling fra Augustinus Fonden. Med en mindre forsinkelse er en første version blevet lanceret den 25. februar 2022 på adressen ordnet.dk/gdo. Efter lanceringen udestår der stadig en sidste korrektur. Rettelserne herfra vil blive indført i en senere opdatering. Det samme gælder evt. yderligere teknisk finpudsning.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder), Ebba Hjorth (projektleder), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen
Studentermedhjælp: Agnes Aggergaard Mikkelsen og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †

Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Dansk Sproghistorie publiceres som et 6-binds bogværk (i alt ca. 2.400 sider) suppleret med en webside. Bogværket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne, Historie og sprog, Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi, Tegnsætning, Udtale, Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistorie-discipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden behandles *Dialekter* og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov, bibel og salmer, Viser, sange og ord-sprog, Sprog og medier*, og

der afsluttes med *Dannelse og uddannelse*. Bind 5, *Dansk i samspil*, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*.

Websiden (*danskspoghistorie.dk*) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn må udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

Jørgen Sparre står bag bøgernes grafiske udformning, mens forlagsredaktør Anette Stoffersen – i samarbejde med redaktionen, og blandt meget andet – varetager den omfattende billedredaktion.

Redaktionen har i det forgangne år arbejdet med at gøre artikler, illustrations- og hjemmesidemateriale til bind 5 og 6 klar til forlaget. Bind 5 udkom den 5. november 2021, bind 6 udkommer den 15. juni 2022.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie

Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Bind 2: *Ord for ord for ord* (2018)

Bind 3: *Bøjning og bygning* (2019)

Bind 4: *Dansk i brug* (2020)

Bind 5: *Dansk i samspil* (2021)

Danske Klassikere

Redaktion: Camilla Zacho Larsen og Jesper Gehlert Nielsen (projektleder)

Studentermehjælp: Carl-Emil Prehn Andersen, Silas Blume Smidt og Karla Tibbe

Klassikerudvalg: Søren Peter Hansen, Lasse Horne Kjældgaard, Johnny Kondrup, Jesper Gehlert Nielsen, Simon Pasternak og Søren Schou

Finansiering: Statens Kunstråds Projektudvalg for Litteratur

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Anders Bodelsen (1937-2021). Der er udgivet godt 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er eftergået kritisk og forsynet med oplysende kommentarer og efterskrifter. Titlerne udgives i kommission hos Gyldendal og lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrandede glansnumre, men også af værker, der i dag er ukendte, selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne fra før 1800 er langt færre. Serien omfatter tillige værker fra efter 1920, og det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med

tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en oplevelse for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om den fortsatte afvikling af igangværende ud-

givelsesprojekter, dog med igangsættelse af enkelte nye. Hertil kommer de genoptryk, som løbende forberedes.

Blandt de kommende titler i serien er der en overvægt af værker fra det 20. århundrede. Det drejer sig om Tove Ditlevsens otte digtsamlinger, Knud Sønderbys samlede essays samt Frank Jægers tidlige digtsamlinger fra Farumperioden: *Dydige Digte* (1948), *Morgenens Trompet* (1949), *De 5 Aarstider* (1950) og *Tyren* (1953). Fra det 19. århundrede arbejdes der på udgivelsen af Christian Winthers *Fire Noveller* (1843) og *Digtninger* (1843), ligesom der forberedes reviderede udgaver af St.St. Blichers *Noveller* (1824-1842) og J.P. Jacobsens *Lyrik og prosa* (1865-1884).

Danske Klassikere fra Middelalderen

Udgivere: Jonathan Adams (projektleder), Maria Arvidsson, Simon Skovgaard Boeck, Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg

It-udvikling: Thomas Hansen

Studentermedhjælp: Frederikke Illemann Mortensen

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth, Eva Skafte Jensen, Merete K. Jørgensen, Marita Akhøj Nielsen og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt Velux Fonden

Projektets mål er at udgive og oversætte 33 af de væsentligste tekster i den dansksprogede middelalderlitteratur. Teksterne på originalsproget skal udgives digitalt, mens oversættelserne til moderne dansk vil blive udgivet både digitalt og i 6 trykte bind. De udvalgte 33 tekster giver et nuanceret billede af livet i middelalderen. De omfatter både verdslige og religiøse tekster, både oversatte og originale danske værker, både læsning for den højere adel og brugstekster for bønder. Teksterne udgør dermed et repræsentativt udvalg af den rige litteratur vi har overleveret fra dansk middelalder.

Teksterne udgives digitalt i tre forskellige versioner: (1) En håndskriftnær (diplomatarisk) transskription. De gammeldanske tekster udgives online i videnskabelige udgaver efter materialfilologiske og diplomatariske principper. (2) En let moderniseret transskription. De gammeldanske tekster udgives online i videnskabelige udgaver med

moderne ortografi, tegnsætning og afsnitsinddeling. (3) En oversættelse til moderne dansk. Oversættelserne vil desuden blive udgivet i 6 trykte bind. Tematisk vil projektet blive opdelt i tre delprojekter, hvori de udvalgte tekster supplerer hinanden:

Delprojekt 1: Det høviske ideal

Bind 1. Dristige dronninger og damer i nød: *Den Kyske Dronning, Flores og Blanseflor, Persenober og Konstantianobis, Griseldis*

Bind 2. Tapre riddere og nedrige skurke: *Indledningen til Sjælens Trøst, Amicus og Amelius, Ivan Løveridder, Dværgekongen Laurin, Hertug Frederik af Normandi.*

Delprojekt 2: Historie og verden

Bind 3. Konger, kejsere og krig: *Rimkrøniken, Karl Magnus' Krønike, Belejringen af Rhodos*

Bind 4. Det store udland. Fortællinger fra middelalderen: *John de Mandevilles Eventyrlige Rejser, Jon Præst.*

Delprojekt 3: Viden og tro

Bind 5. Viden, slid, kost og pest, samfundet i middelalderen: *Lucidarius, Sydrak, Fortalen til Jyske Lov, Ordsprog, Spådomstekster, Bondepraktika, Harpestrengs Kogebog, Lægebøger, Harpestrengs Urtebog, Åreladningsregler, Kvinders Urtegård, Kvinders Rosengård*

Bind 6. Jesus og Maria: *Jesu Barndoms Bog, Prædikener, Jesu Passionsvandring, Christi Opstandelse, Mariaklage, Bønner, Mariaviser.*

Der er modtaget delvist dækkende bevillinger fra Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt Velux Fonden, og der arbejdes på at skaffe supplerende midler til at gennemføre dette projekt i løbet af perioden 2021-2024.

Den Danske Ordbog

Redaktion: Jørg Asmussen, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Nicolai Hartvig Sørensen, Lars Trap-Jensen og Thomas Troelsgård

Studentermedhjælp: Agnes Aggergaard Mikkelsen

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskerens foretrukne sted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. Ordbogen er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugerne først støder på når de søger efter et ord ved hjælp af Google.

Siden lanceringen på nettet i 2008 har ordbogen haft stigende trafiktal, som har placeret *Den Danske Ordbog* stabilt blandt de mest besøgte danske hjemmesider på kulturområdet. Grundet de nye GDPR-regler og med dem reglerne for indsamling af de cookies der ligger til grund for at aflæse trafikken på *Den Danske Ordbog*, har det desværre ikke været teknisk muligt at måle antallet af besøgende i hele beretningsåret. De seneste tal for en hel uge stammer fra april 2021 og var i gennemsnit 145.000 brugere om dagen.

I 2021 blev der redigeret 714 nye opslagsord, føjet 65 nye betydninger til eksisterende ord, tilføjet 70 faste udtryk og revideret 812 eksisterende ordbogsartikler i *Den Danske Ordbog*. Bl.a. op-

dateres definitioner hvis de ikke længere er tidssvarende, encyklopædiske oplysningers aktualitet tjekkes, og artikler uden eller med kun ét forholdsvist ældre citat suppleres med et eller flere af nyere dato, ligesom der justeres på oplysninger om valør, ungdomssprog m.m. De vigtigste kilder til revideringsarbejdet, herunder tilføjelse af nye betydninger og faste udtryk, er henvendelser fra ordbogens mange brugere, analyse af nyt materiale i ordbogens korpus og endelig afsnittene i *Den Danske Begrebsordbog* (se s. 21), hvor det så vidt muligt tilstræbes at de to ordbøger dækker samme ordforråd.

Det er planen at udvikle en ny facilitet, faktabokse, der giver mulighed for en samlet, komparativ behandling af et ordfelt (fx nærsynonymer) eller en uddybende sproglig vejledning om for eksempel kontroversielle ord.

Levering, opmærkning og klargøring af korpustekster er fortsat planmæssigt i det for-

løbne år, og der er lagt nye tekster med i alt 35 mio. ord ind i den redaktionsinterne version af korpusværktøjet så redaktørerne nu har adgang til 1,167 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevante ordlister udtrukket statistisk fra korpus eller indhentet fra andre kilder der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering.

På *Den Danske Ordbogs* forside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* blevet vedligeholdt dagligt henholdsvis ugentligt, ligesom disse formidles på Twitter til ordbogens knap 4.000 følgere. Siden 1. januar 2021 genbruges *Dagens ord* fra 2020.

Redaktørerne optræder jævnligt i offentligheden, fx med foredragsvirksomhed og som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1. Redaktionen oplever desuden betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*. I 2021 skete der to større opdateringer af ordbø-

ordbog substantiv, fælleskøn

BØJNING -en, ordbøger, ordbøgerne

UDTALE

Betydninger

opslagsværk der indeholder oplysninger om ord og deres sproglige form og indhold, fx stavning, ordklasse, bøjning, udtale, betydning, brug, synonymer og historie i et sprog eller om ordenes oversættelse til et andet sprog • værket kan publiceres som en bog eller digitalt som fx en hjemmeside eller app

ORD I NÆRHEDEN leksikon | ordbogsværk...vis mere

EKSEMPLER engelsk-dansk ordbog

den første danske ordbog, der registrerer politikere, er Svend Grundtvigs retskrivningsordbog fra 1872 [fagb1992](#)

Hvis der er nogle ord I ikke rigtig kan finde ud af hvad hedder på engelsk, så skal I slå op i ordbogen [talesp1983](#)

Orddannelser

SAMMENSETNINGER ordbogsarbejde | ordbogsartikel | ordbogsværk || etsprogsordbog | fremmedordbog | retrogradordbog | retskrivningsordbog | slangordbog | synonymordbog | tosprogsordbog | udtaleordbog

Reportér et problem *fra Den Danske Ordbog*

gen, i juni og november, og flere redaktører medvirkede i den forbindelse i radio- og tv-indslag og bidrog til avis-artikler.

Flere af *Den Danske Ordbogs* redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetencer kommer andre projekter til nytte, og at valgte it-løsninger er kompatible og omkostningseffektive. Ligeledes deltager flere redaktører i det danske sprogteknologiske samarbejde *COR – Centralt OrdRegister for dansk* (se s. 55) og EU-projektet *ELEXIS*, hvor mange af selskabets ordbogsdata kommer i spil (se s. 57).

Udover forsknings-samarbejderne bidrager redaktionen til udviklingen af dansk sprogteknologi ved at stille resurser baseret på ordbogs- og korpusdata til rådighed for såvel forskning som private virksomheder og andre interesserede. På sitet *korpus.dsl.dk* kan brugere få adgang til selskabets sprogteknologiske resurser og anvende dem på vilkår som er specificerede i de dertil knyttede licenser.

Den Danske Ordbog er en del af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsplatform, der p.t. er under migrering til en ny platform og ny hjemmeside, som skal samle alle selskabets onlineordbøger på samme domæne, *ordnet.dk* (se s. 36).

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

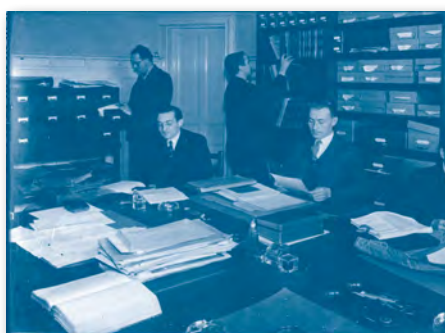
Redaktion: Jonathan Adams, Maria Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Markus Hedemann (projektleder), Anders Leegaard Knudsen, Andrea Stengaard og Peter Zeeberg

It-udvikling: Thomas Hansen

Studentermød hjælp: Gustav Juhl Mikkelsen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Bjørn Poulsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: Carlsbergfondet og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til Almene Formaal

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for retsstiftende dokument. Materialet er omfattende og forskelligartet: Det dækker alt fra kortfattede registraturer af tabte diplomer (som regel vedrørende jordegods) på en linje eller to til vidtløftige paveskrivelser, domme og traktater. Diplomerne giver et fantastisk indblik ikke bare i retshistorie og politisk historie, men også i økonomiske og mentale strukturer.

Diplomatarium Danicum har eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og 35 oversættelsesbind dækkende årene

789-1400. Den digitale del dækker nu årene 1401-1439. Med den foreløbige afslutning af det egentlige editionsfilologiske udgivelsesarbejde i juni 2021 indeholder ressourcen *diplomatarium.dk* nu 7.269 originaltekster fra perioden, hvoraf ca. to tredjedele er oversat til moderne dansk. Hertil kommer 379 tekster spredt over perioden 789-1400 og 275 tekster fra perioden 1440-1450.

Medio maj 2021 indfandt den glædelige besked sig fra A.P. Møller og Hustru Chastine

Mc-Kinney Møllers Fond til Almene Formaal, at an søgnin gen om midler til digi-

talisering af de trykte udgaver af *Diplomatarium Danicum* og *Danmarks Riges Breve* var blevet imødekommet. Således nedsattes juli en ny redaktion til at udføre projektet, som har det selvstændige navn *Diplomatarium Danicum – middelalderens dokumenter online (DDMDO)*. Det er ideen at indarbejde *diplomatarium.dk* i DDMDO, således at et fuldt diplomatarium for perioden 789-1439 bliver tilgængeligt online. Arbejdet er planlagt til at slutte i maj 2023.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (projektleder) og Marita Akhøj Nielsen

Datalingvistik: Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Britta Olrik Frederiksen og Henrik Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og Velux Fonden

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den periode, hvorfra vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansk-sprogede tekster fra middelalderen skal ideelt set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer og stavemåder, gammeldanske og fremmedsproglige paralleller samt fordeling på genrer, perioder og geografiske områder. Ordbogens omfattende seddelsamling er digitaliseret og frit tilgængelig på *gammeldankseddelsamling.dk*.

Arbejdet med *Gammeldansk Ordbog* er midlertidigt stillet i bero.

Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund Hass, Karsten Friis Jensen † og Peter Zeeberg (projektleder)

Tilsynsførende: Minna Skaftte Jensen og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

regeringstid og repræsenterer et bredt spektrum af de temaer der behandles i tidens latindigtning. Udgivelsen vil være den første omfattende moderne udgave af dansk latindigtning fra renæssancen. En enkelt af teksterne, Niels Pedersens *Dialogismos*, er aldrig tidligere behandlet. Det

Tekstkritisk udgivelse med paralleloversættelse, indledning og noter af et repræsentativt udvalg af danske latinsksprogede hyrdedigte fra perioden 1560-1580: Hans Philippen Pratensis: *Daphnis* (1563), Hans Lauridsen Amerinus: *Ecloga de pacis foedere* (1573), Peder Jacobsen Flemløse: *Ecloga de eclipsi solari* (1574), Zacharias Widing: *Iolas* (1577), Hans Hansen Stage: *Ecloga in obitum Catharinae Hasebard* (1578) og Niels Pedersen: *Dialogismos* (1580). De oprindelige publikationer skal i alle tilfælde udgives i deres fulde omfang.

De udvalgte værker er alle skrevet inden for Frederik 2.s

er et hidtil ukendt stykke dansk latinlitteratur, som i 2003 er dukket op i et nordtysk herregårdsbibliotek.

De fleste af teksterne er tilgængelige på latin og i dansk oversættelse som en del af tekstbasen *renaissance-sprog.dk*. I løbet af 2021 er tre af værkerne (Amerinus, Flemløse og Widing) blevet tilgængelige på nettet i separate tekstkritiske udgaver med dansk oversættelse og kommentar. Arbejdet fortsætter.

Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck, Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe, Marita Akhøj Nielsen (projektleder) og Mette-Marie Møller Svendsen

It-udvikling og datalingvistik:

Thomas Hansen, Nicolai Hartvig Sørensen og Thomas Troelsgård

Studentermedhjælp: Gustav Juhl Mikkelsen og Andrea Stengaard

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth og Inger Sørensen

Finansiering: Carlsbergfondet og Velux Fonden

Lutherdommens høje vurdering af modersmålet som det eneste duelige middel til at udtrykke Guds ord for befolkningen og reformatorenes bevidsthed om musikkens betydning som medium for den religiøse følelse var vigtige forudsætninger for skabelsen af en dansksproget gudstjeneste med menighedssalmer, bevidnet siden 1527. Fra de følgende år er der bevaret fem forskellige salmebøger, hvis kerne udgøres af menighedssalmer, og fire messebøger, der indeholder de centrale liturgiske melodier og tekster. I kampårene blev kravet om modersmålet som gudstjenestens sprog fremført med stor kraft, men ikke desto mindre overlevede de gamle latinske hymner og kom med i flere af bøgerne. Salmebøgerne indeholder ikke kun nydigtede danske tekster, men også flere oprindeligt katolske digte på dansk, der blev »kristeligen forvendt« og genbrugt i acceptabel luthersk form.

Projektet har haft to hovedmål, som begge er blevet realiseret:

1. en omfattende internetportal med reformationstidens vigtigste kirkelige sangstof, såvel melodier som tekster, koblet til en nyudviklet ordbogsresource,
2. tre tværvideenskabelige forskningsprojekter med det nye digitale materiale som empirisk basis.

Projektet har fremlagt sine resultater på tre portaler, *salmer.dsl.dk*, *melodier.dsl.dk* og *ordnet.dk/ren*, som alle er fagfællebedømt. Oprettelsen af en særlig melodiportal skyldes hovedsagelig hensynet til den internationale musikvidenskab, og metateksterne på de to førstnævnte portaler foreligger både på dansk og engelsk.

På *salmer.dsl.dk* er der adgang til projektets ni kildeværker, de fem ældste danske salmebøger og de fire tidligste lutherske messebøger på dansk, foruden Christian 3.s danske Bibel fra 1550. Tekster og melodier er integreret, så de vises samlet og samlet kan downloades som pdf-filer; tekstafsnit uden noder kan ligeledes hentes som pdf-filer. Teksterne vises i translitteration, og navigationen er lettet af rullemenuer med moderne indholdsangivelser. Man kan vælge at se de tekstkritiske noter til det viste afsnit og faksimiler af originalen, at slå op i ordbogsressourcen og at læse

[1]
Aff dyb - hed - szens nøcdh roe - ber iegh tiil tigh/
Thin naad - szens øreen wænth thw tiil migh/

[2]
her - re gudh wil thu migh høe - re
myn røest iegh nw fram - fø - rer

Giff - uer thw paa wor gier - ningh acth/

ath hæff - ne syn - den meth thin magth

[3]
O her - re hwo kandh thet taal - lee

Aff dybhedszens nøcdh roeber iegh tiil tigh/
herre gudh wil thu migh høere
Thin naadszens øreen wænth thw tiil migh/
myn røest iegh nw framfører
Giffuer thw paa wor gierningh acth/
ath hæffne synden meth thin magth
O herre hwo kandh thet taal-lee

mere om værket, nemlig projektets indledning, kolofon og redegørelse for tekstvidner. Fra de ni kildeværker linkes der til Christian 3.s danske Bibel, så alle de anførte skriftsteder i korpus uden videre kan slås op i Bibelen.

Når man har aktiveret ordbogsfunktionen, slår man op i projektets nyudviklede ordbogsressource, som også kan tilgås direkte på ordnet.dk/ren (jf. s. 36), ved at klikke på det ønskede ord. Denne 'superordbog' eller metaordbog sammenkobler ordbogsartikler fra renæssancetidens glossarer, ordbøgerne fra det 20. århundredes udgaver af renæssanceværker, Otto Kalkars fem bind store *Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700)*, *Gammeldansk Ordbog*, *Moths Ordbog*,

Meyers Fremmedordbog, *Ordbog over det danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*. Linkningen mellem ordbøgerne ligger på lemma-niveau, men inddrager betydningsbeskrivelserne af de enkelte opslagsord. De ordbogsartikler, der vises efter et opslag, stammer dels fra ordbøger over ældre nydansk (1515-1700), dels fra ordbøger over

tidligere og senere perioders dansk. Til begge kategorier er der knyttet korte bibliografiske oplysninger, og til den sidstnævnte gruppe oplyses desuden, hvilke perioders dansk de enkelte ordbøger behandler. Med den komplekse søgemaskine *elastic search* kan hovedparten af de danske ord i de udgivne værker med et klik slås op i ordbogsressourcen. Kun hovedbetydningerne i ordbogsartiklerne vises, men der er links til de fulde artikler. Der arbejdes fortsat med at forbedre den leksikografiske database og søgefunktionaliteterne. På et senere tidspunkt vil det være ønskværdigt at udvide linkningen til også at omfatte de latinske tekster i korpus.

Til teksterne er der knyttet søgefaciliteter, som kan

tilgås overalt på portalen og afgrænses efter ønske. Det er ligeledes muligt at gå til de forskningsresultater, projektet har fremlagt, og til databasen med melodistoffet på *melodier.dsl.dk*.

På *melodier.dsl.dk* findes samtlige 463 melodier i kildeværkerne, som ligger i en omfattende database. Under hvert værk anføres melodierne under førstelinjerne, både i originalformen og moderniseret, og til det mest komplekse værk, Niels Jespersens Gradual (1573), er der udarbejdet detaljerede oversigter. Hver melodi vises i en let moderniseret gengivelse med tekstkritiske noter. Melodierne kan afspilles, transponeres, omsættes til forskellige nodeværdier og downloades

som pdf-filer. Fra hver melodi er der link til værkudgaven på *salmer.dsl.dk*, hvor man kan se melodien i værkets kontekst og få vist en faksimile af originalen. Databasen indeholder kortfattede beskrivelser af melodiernes tilblivelse og brug i reformationstiden. Beslægtede melodier er koblet sammen, og på den måde illustrerer databasen melodiernes indbyrdes forbindelser. Hvor det er relevant, anføres melodivarianter og referencer til internationale standardværker. Til siden er der knyttet flere funktionaliteter, der gør det muligt at søge på titler, tonenavne, melodikonturer og noder.

Der er udarbejdet vejledninger for alle tre portaler. Foruden deciderede brugsanvisninger gives der på *salmer.dsl.dk* detaljerede redegørelser for reformationstidens musikalske notation og det danske sprog i perioden, ligesom udgivelsesprincipperne fremlægges. I en kort tekst om portalerne oplyses om projektets rammer, herunder de to fonde, der har finansieret arbejdet.

Både tekster og melodier er opmærket efter almindeligt anerkendte standarder, henholdsvis TEI (Text Encoding Initiative) og MEI (Music Encoding Initiative), ligesom databaser og funktionaliteter på hjemmesiderne følger Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs standard.

De tre forskningsprojekter har undersøgt

1. kontinuitet og nybrud i reformationstidens salmesang, specifikt forholdet mellem middelalderligt og nyt melodistof, mellem latinske og danske tekster, mellem det gammeldanske ordforråd og nyskabelserne i de lutherske salmer
2. varians i melodierne og teksterne, specifikt en eventuel korrelation mellem musikalske og litterære variationer, tolket som udtryk for forskellige opførelsespraksisser
3. spredning af kirkens melodier og tekster til den verdslige sang, specifikt visernes genbrug af salmelodier og salmernes indflydelse på visernes ordforråd og fraseologi.

Resultaterne er fremlagt i forskellig form. Projektets største samlede forskningsindsats er publiceret i de otte værkindledninger, der udgør en væsentlig del af salmeportalen (salmer.dsl.dk/research) og behandler alle ni værker i korpus (idet Ludwig Dietz' salmebog fra 1536 er en udvidelse af hans salmebog fra 1529, og de to titler derfor behandles samlet). I trykt form ville indledningerne udgøre en bog på ca. 200 sider. I den antologi, der skal afslutte projektet og næsten er færdigredigeret, udgives 11 fagfællebedømte artikler, skrevet dels af projektmedarbejdere, dels af eksterne forskere. Flere af disse artikler behandler emner, der indgår i forskningsprojekterne.

Antologien publiceres både i trykt form og online på salmer.dsl.dk under *Forskning*.

Også de afhandlinger, projektdeltagerne løbende har publiceret i løbet af projektperioden, behandler aspekter af forskningsprojekterne. De bibliografiske oplysninger om disse publikationer findes på salmer.dsl.dk/research, hvor de i videst muligt omfang er tilgængelige som pdf-filer. Samme sted findes en række oversigter («Digital udforskning») og registre, der er udarbejdet af projektdeltagerne som hjælp til forskere og andre brugere.

Portalerne er lagt an på en ret bred formidling af både melodier og tekster. Desuden har projektdeltagerne holdt en række foredrag og har medvirket ved koncertforedrag i samarbejde med vokalensemblet Musica Ficta – pandemien har dog kuldkastet adskillige planlagte arrangementer. Som en art erstatning er det lykkedes at realisere en CD-indspilning med Musica Ficta, som pladeselskabet Dacapo vil udsende i løbet af foråret. I slutningen af februar 2022 blev projektets resultater præsenteret ved et arrangement på Det Kgl. Bibliotek, fulgt op af et koncertforedrag med Musica Ficta.

Ordnet

Udvikling og projektledelse: Nicolai Hartvig Sørensen

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsplatform er den tekniske løsning selskabet benytter til at udgive alle ordbogsressourcer digitalt. Ordbogsplatformen består af to overordnede dele: En såkaldt *backend* og flere *frontends*, hvor den mest synlige er de forskellige ordbøgers hjemmesider.

præsentere en eller flere ordbogsartikler på skærmen. Med til en frontend hører også håndtering af diverse formidlende tekster, nyheder om ordbogen etc.

Ordbogsplatformen har ikke sin egen finansiering, men det overordnede arbejde stykkes sammen af selskabets mange forskellige ordbogsprojekter.

Den første ordbog, *Ordbog over det danske Sprog*, gik i luften i 2005, og platformen har fungeret stort set

ORDBOG OVER DET DANSKE SPROG
- dansk i perioden 1700-1950 ordnet.dk

ODS på nettet

Søg i Ordbog over det danske Sprog

Ordbog over det danske Sprog

Ordbog over det danske Sprog (ODS) kaldes også "den store danske ordbog". Den dækker rigssproget fra 1700 til ca. 1950 og inddrager i et vist omfang dialekter, fagsprog og slang ... Læs mere

Hvad kan man slå op i ODS?

Ordbog over det danske Sprog er ikke en retskrivningsordbog. Ordbogen er først og fremmest en betydningsordbog der dækker dansk sprog fra 1700 til ca. 1950 ... Læs mere

Tilbage til [ordnet.dk](#)

Platformens *backend* sørger for at konvertere ordbøgernes meget forskellige lagringsformater til et ensartet format som er skræddersyet til hurtige opslag, sender ordbogsartiklerne til en database og sørger for at stille et forenklet søgesprog (en API) til rådighed for andre it-systemer, fx hjemmesider og apper.

Platformens *frontends* er de forskellige grænseflader som brugerne ser. Grænsefladerne sørger for at oversætte en brugers søgning til backendens søgesprog og for at

uændret siden 2009 da *Den Danske Ordbog* blev tilføjet, begge på domænet *ordnet.dk*. Yderligere syv andre ordbøger blev efterfølgende føjet til denne version af platformen, men på deres egne internetdomæner.

Efterhånden er det dog blevet klart at tiden er løbet fra teknikken, som er blevet sværere og sværere at vedligeholde – hvortil kommer at hjemmesiderne kun dårligt vises på en mobilskærm. Desuden var det i 2009 forventningen at ordbøgerne ville nå

op på 10.000 daglige brugere, men det faktiske tal i 2021 er i nærheden af 150.000.

I 2019 begyndte arbejdet med en ny løsning for platformens backend, og i 2020 fulgte arbejdet med en ny hjemmesideteknologi som skulle erstatte både de gamle hjemmesider og apper. Selskabet har samtidig valgt med tiden at samle alle ordbøger på samme domæne, *ordnet.dk*, for at sikre en bedre sammenhæng mellem de sproglige ressourcer og for bedre at kunne udbrede kendskabet til de 'mindre' historiske ordbøger for de interesserede.

Det seneste år er tre ordbøger føjet til den nye ordbogsplatform: *Dansk Navneleksikon* (et samarbejdsprojekt med Københavns Universitet; udkom den 14. januar 2022 på adressen *ordnet.dk/dnl*), *Renæssanceordbog* (udkom den 21. februar 2022 på adressen *ordnet.dk/ren* og anvendes som plugin på hjemmesiden *salmer.dsl.dk*; se projektet *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, s. 32) og *Græsk-Dansk Ordbog* (udkom den 25. februar 2022 på adressen *ordnet.dk/gdo*; se projektet *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, s. 23). Arbejdet med at overføre *Den Danske Ordbog* til den nye platform er gået i gang.

På trods af de tre ordbøger er arbejdet med den nye platform langt fra færdigt, og flere forbedringer vil blive tilføjet i løbet af 2022.

Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi

Redaktion: Jeppe Barnwell

Studentermød hjælp: Silas Blume Smidt

Tilsynsførende: René Herring og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Danmarks Innovationsfond og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Formålet med projektet er at udarbejde en bibliografi over forfatter og museumsinspektør Peter Seebergs (1925-1999) samlede skøn- og faglitterære produktion.

Seebergs forfatterskab har ikke hidtil været bibliograferet. Der eksisterer enkelte foreløbige registranter over dele af forfatterskabet, men de er meget langt fra at være udtømmende. Som et forarbejde til Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstkritiske udgave af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er der indsamlet og registreret et omfattende materiale bestående af forfatterens så vidt vides komplette trykte produktion. Det er dette materiale, der skal bearbejdes.

Det indsamlede materiale omfatter ca. 50 selvstændige publikationer og mere end 500 tekster trykt i aviser, tidsskrifter og bøger. Hertil kommer mere end 200 anmeldelser af Seebergs værker foruden ca. 120 interviews, som omhandler både hans virke som skønlitterær forfatter og hans museumsarbejde. Indsamlingen af materialet er sket på grundlag af en gen-

nemgang af aviser og tidskrifter og en lang række andre kilder suppleret med den store udklipssamling i Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard ved Viborg.

Langt størstedelen af de indsamlede tekster har ikke i snæver forstand kunnet defineres som romaner, noveller eller kortprosa og er derfor ikke inkluderet i den tekstkritiske udgave. Det kan fx være erindringsfortællinger, rejseessays, litteraturanmeldelser, debatindlæg eller historiske, arkæologiske eller andre museumsrelaterede artikler. Alligevel er der i mange tilfælde tale om særdeles vigtige tekster i forfatterskabet, som foruden at have værdi i sig selv også vil kunne kvalificere forskningen og den bredere forståelse af de mere kendte værker.

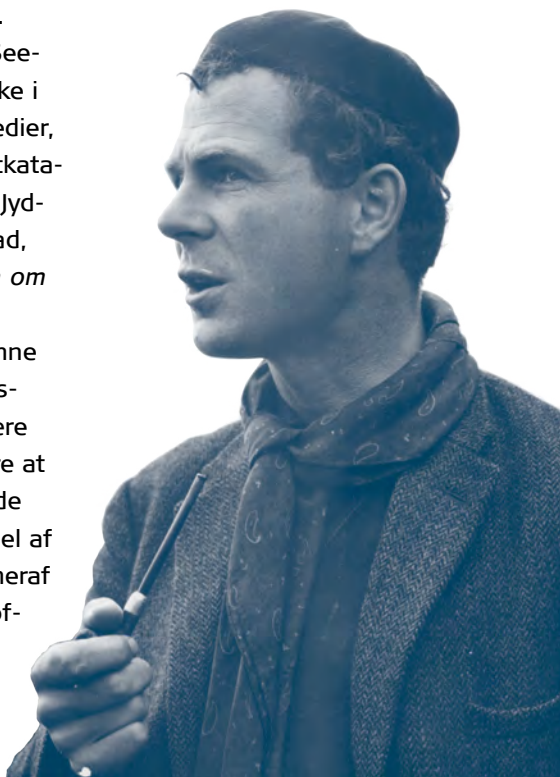
Et hovedmotiv i Seebergs forfatterskab handler om at finde det store i det små, og den kunstholdning, som dette motiv indebærer, har været bestemmende for forfatterens publikationspraksis. Gennem alle årene lod Seeberg vigtige tekster trykke i ganske utraditionelle medier, fx i almanakker og kunstkataloger og i fagblade som Jydsk Dragonregiments blad, *Tandlægebladet* og *Værn om synet*.

Udfordringen ved denne særprægede publikationspraksis er, at det kan være svært for nutidens læsere at finde frem til mange af de vigtige tekster. En stor del af teksterne er som følge heraf så godt som ukendte i of-

fentligheden og i forskningen, og behovet for en bibliografi er måske større for Seebergs forfatterskab end for noget andet moderne dansk forfatterskab.

For at læserne skal kunne orientere sig i Seebergs værk, vil det være nødvendigt at udpege, hvor og hvordan forfatteren overskrider grænsen mellem det skøn- og faglitterære i sine tekster. Bibliografien vil derfor blive annoteret med ultrakorte forklaringer af hver enkelt tekst, som kategoriserer dens emne og bl.a. placerer den typologisk i forhold til, på hvilken måde og i hvilken grad den bruger fiktion som ressource.

Arbejdet med bibliografien indgår i ErhvervsPhD-projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, om samspillet mellem Seebergs skøn- og faglitteratur.

Redaktion: Laurids Kristian Fahl
It-udvikling: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Studentermehhjælp: Agnes Aggergaard Mikkelsen og Andrea Stengaard
Samarbejdspartner: Ida Elisabeth Mørch (Dansk Sprognævn)
Tilsynsførende: Jørg Asmussen og Lars Trap-Jensen
Finansiering: Kulturministeriet

På *sproget.dk* finder man vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark – en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og et søgeredskab af høj kvalitet der giver adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker og tilbyder professionel sproglig hjælp. *Sproget.dk* drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog*, *Nye ord i dansk* og *Schultz' Dansk Synonymordbog*; man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn og redaktionen bag *Den Danske Ordbog*, oplysninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser, nyttige ordlister mv., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ord-sprog* m.fl. I små quizzer kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle ord og ord-sprog, ord fra vore nabo-sprog, pendulord mv.

Sproget.dk's tilstedeværelse på sociale medier som Facebook og Instagram har til formål at sprede sproglæde og vække interessen for den gode og inspirerende kommunikation. Dette arbejde varetages i alt væsentligt af en trofast og hårdtarbejdende stab af dygtige studentermehhjælpere på Det Danske Sprog- og Litteraturselskab såvel som Dansk Sprognævn.

Det forgangne år har i alt væsentligt koncentreret sig om det igangværende arbejde med at få flyttet *sproget.dk* over på en ny, mobilvenlig digital platform. Redaktionen har i den forbindelse indgået aftale med webbureauet Peytz, og på baggrund af den opnåede fondsstøtte på 200.000 kr. fra Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond kunne samarbejdet med Peytz skydes i gang i starten af 2022. Redaktionen har – sammen med it-folk fra både Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Dansk Sprognævn – lagt et stort arbejde i det forberedende arbejde med det tilbudsmateriale som ledte frem til valget af Peytz og den nye platform, Wordpress. Både redaktion og bureau var således godt klædt på til de første indledede mø-

der, hvor vi i skrivende stund har fået udarbejdet forslag til både en ny forside og en ny søgeresultatliste – både hvad angår funktion og udseende. Ikke mindst ønsket om en ny søgeresultatliste har ligget redaktionen stærkt på sinde. Gennem de godt 14 år *sproget.dk* har været online, er siden vokset og har fået mere og mere indhold; og søgeresultatlisten er sideløbende blevet mere og mere uoverskuelig – især for den bruger der ikke på forhånd ved hvad hen er på udkig efter. Samtidig har *sproget.dk* på sin nuværende platform, Plone, ikke kunnet vises ordentligt på hverken mobil eller tablet. Med den nye digitale platform vil de alt for mange års mobiluvenlige ørkenvandring heldigvis være ovre.

På indholdssiden blev et nyt tema om navne offentliggjort i sommeren 2021; til det hører tillige to nye quizzes om hhv. efternavne og stednavne i dansk – disse er nu tilgængelige under *Leg og lær*. I det seneste år har *sproget.dk* tillige publiceret godt 60 nyheder om alt fra opdateringer af *Den Danske Ord-*

bog over ph.d.-forsvar om kreolsprog til podcasts om bandeord og dansk sproghistorie.

Siden 2013 har *sproget.dk* (sammen med bl.a. Henrik Lorentzen fra *Den Danske Ordbog*) deltaget i arrangørgruppen bag *sprogprisen.dk*. Prisen uddeles på den årlige *Sprogdagen*, som sidste år fandt sted den 28. september i Århus. Temaet var *krisekommunikation* og bød på oplæg af blandt andre Søren Brostrøm. De 5 sprogpriser blev uddelt i kategorierne: årets bedste tekst på sociale medier (vinder: Naturstyrelsen), årets bedste visuelle budskab (vinder: Genopbyggerne), årets bedste tekst (vinder: Nordea), særpris for bedste krisekommunikation (vinder: Sundhedsstyrelsen) og særpris uden for kategori (vinder: Too Good To Go).

Grundet de nye GDPR-regler og med dem reglerne for indsamling af de cookies der ligger til grund for at aflæse trafikken på *sproget.dk*, har det i beretningsåret desværre ikke været teknisk muligt for redaktionen at måle antallet af besøgende. Også dette forventes dog at finde en løsning i arbejdet med den nye platform.

Aktiviteten på de sociale medier kan dog fortsat aflæses, og den holder heldigvis sit høje niveau: *Sproget.dk's* Facebookside er således oppe på at have i alt 10.822 følgere (mod 9.594 sidste år), og årets mest populære op-

slag, »»Hvor mange kilometer er der til skoven?« »Der er kun én kilomet!««, som linker til et af svarene fra Sprognet, nåede ud til hele 103.466 Facebookbrugere, bl.a. fordi det fik over 2.000 kommentarer. (Også sidste års mest populære opslag handlede om *en kilomet*, som dog dengang 'kun' nåede ud til 29.099 brugere). På LinkedIn deler *sproget.dk* alle de nyheder der lægges på *sproget.dk*. Og også her stiger antallet af følgere, sådan at vi nu når ud til i alt 3.514 sprogfolk, såsom undervisere, kommunikationsansatte, studerende samt sproginteresserede i andre job og funktioner. På Instagram er *sproget.dk* oppe på 14.809 følgere (mod 12.261 sidste år). Her er det som oftest opslag om mad, pudsige oversættelser eller sjove sætningskonstruktioner som resulterer i en ny tolkning – ofte til den komiske eller makabre side – som når ud til mange følgere, fx »de smukkeste mordsags buketter« og »Spis 4 personer og få fødselaren gratis«. Det bilde der det seneste år fik mest opmærksomhed med hele 1.555 likes og 95 kommentarer (3. februar 2022), var en besked om at »møde til operation i fuld bedøvelse« (9. august 2021).

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Karen Skovgaard-Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historiskriver i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.

Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleloversættelse.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.

Tekstnet

Udvikling og projektledelse: Thomas Hansen

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstplatform danner det tekniske grundlag for et bredt udvalg af selskabets digitale udgaver. Ved hjælp af veldokumenterede datastandarder og arbejdsmetoder kan redaktørerne nu aflevere data, som kan udkomme i brugervenlige rammer uden at man skal indregne betydelige omkostninger til udvikling af skræddersyede it-løsninger. Dermed kan udgivelsesprojekter fremover gøres billigere, idet fokus vil være på det redaktionelle arbejde fremfor på it-udvikling.

Teknisk sørger platformens *backend* for at transformere XML-data til de sider, brugerne efterspørger, mens

den tilsvarende *frontend* leverer den grænseflade, brugerne ser samt oversætter forespørgsler til backendens søgesprog. Rammerne er tilpas fleksible til at tilgodese daglig opdatering af materialet, således at nyt indhold kan tilføjes og eksisterende rettes.

I strategisk forstand bidrager platformen til de konsolideringsbestrebelse, selskabets it-afdeling har gennemført de seneste år. Det er dyrt at huse og vedligeholde en voksende og forskelligartet it-infrastruktur, og derfor giver et fælles teknisk grundlag for tekstudgivelse god økonomisk mening. For brugerne betyder platformen, at adgangen til og brugen af tekster bliver lettere, da funktionaliteten vil være den samme på tværs af udgivelserne.

The screenshot shows a digital edition of Tycho Brahe's work. The header includes 'Dansk Litteratur', 'Bibliotek', 'Forfattere', and navigation options. The main content area displays the title 'DE HVIVS NOVÆ STELLÆ IN CÆLO, QVO AD FIXAS POSITU, ET IPSIUS QVO AD ZODIACUM, LONGITUDINE ET' in large blue letters. Below the title is a 'Tekstkritisk note 38' box containing the text: 'QVO AD ZODIACUM]E, respectu Zodiaci P. supra quo add. respectu man. sec.' and a link 'Se tekstforhold'. The main text of the page is in Latin, starting with 'CONSPICIEBATUR hæc recer' and 'Arcticum, iuxta constellationes paruæ istj stellæ, quæ est in Cepheum remota. Constituebat Schedir appellatur, eaque quæ iuxta incuruationem ad tria tenent, figuram quadrilateram. Sed vt tota res melius cognoscatur, præcipuas stellas sideris Cassiopeæ, vnâ cum huius nouæ ad illas positu, oculis subijciam.' Below the text is a diagram of a star chart with handwritten labels 'A caput cassiopeæ', 'B pectus Schedir', 'C cingulum', and 'D flexura ad Iliu'. The diagram also shows a star labeled 'I' and a grid with letters 'G' and 'H'.

Hvor arbejdet med udvikling af platformen i begyndelsen (ultimo 2020) var finansieret af it-afdelingens midler, er den videre udbygning i 2021 stykket sammen af mindre bevillinger fra de projekter, som er begyndt at udkomme på platformen. Således har udgivelsen af *Tycho Brahes skrifter*, *Herman Bangs breve* (se s. 20) og *Diplomatarium Danicum* (se s. 29) banet vejen for håndtering af et alsidigt tekstmateriale, som spænder fra sagprosaens tabeller og figurer til poesi og prosa fra serien *Danske Klassikere* (se s. 25). Desuden er der etableret funktionalitet til håndtering af tekstkritik, realkommentarer samt person- og stednavne. Det er forventningen, at platformens søgefunktion vil være færdig i løbet af efteråret 2022.

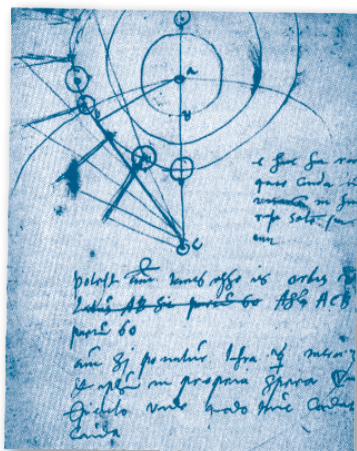
Foreløbig er tekster fra disse projekter tilgængelige på platformen: *Tycho Brahe digitalt formidlet*, *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid* (se s. 31), *Herman Bangs breve*. Hertil kommer tekster, som hidtil har været udgivet i serien *Danske Klassikere* og *Arkiv for Dansk Litteratur* (se s. 19). Undervejs er *Diplomatarium Danicum* og tekster fra projektet *Videnskabshistorisk tekstportal* (se s. 43), herunder korrespondancen mellem Niels og Harald Bohr, samt H.C. Ørsted: *Aanden i Naturen*.

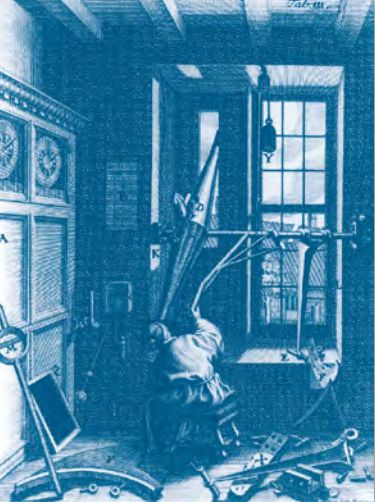
Videnskabshistorisk tekstportal

Redaktion: Håkon Bergset (Niels Bohr Arkivet), Finn Gredal Jensen, Christian Joas (Niels Bohr Arkivet, projektleder), Signe Strecker (Niels Bohr Arkivet), Rob Sunderland (Niels Bohr Arkivet) og Peter Zeeberg (projektleder)
It-udvikling: Thomas Hansen
Praktikant: Adam Anil Andersen
Tilsynsførende: Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen
Finansiering: Carlsbergfondet

I samarbejde med Niels Bohr Arkivet har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påbegyndt opbygningen af en videnskabshistorisk tekstportal med afhandlinger, korrespondancer og andre tekster af danske videnskabsmænd. Hovedvægten vil ligge på hvad vi i vore dage forstår som naturvidenskab, men portalen vil også komme til at indeholde tekster af bredere lærdomshistorisk indhold.

Gennem årene har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udgivet en række centrale tekster af banebrydende danske videnskabsmænd i bogform, og disse tekster vil blive gjort tilgængelige samlet og digitalt på

denne portal. De store trykte udgaver, primært fra det 20. århundrede, af værker af Tycho Brahe, Niels Stensen, Ole Rømer,

H.C. Ørsted m.fl., som er udgivet i selskabets regi, repræsenterer alle værdifulde videnskabshistoriske indsatser. Men udgaverne står i fare for at gå tabt i både dansk og international forskning hvis ikke de bliver gjort frit tilgængelige online. Ved at blive udgivet på den planlagte portal og forsynet med nyskrevne introduktioner af videnskabshistorikere vil teksterne for alvor kunne blive inddraget i moderne videnskabshistorisk forskning. Første skridt er allerede taget med digitaliseringen af J.L.E. Dreyers udgave af Tycho Brahæs samlede værker.

Portalen vil imidlertid også komme til at rumme nye tekstkritiske udgaver. Således vil brødrene Niels og Harald Bohrs korrespondance blive udgivet som markering af 100-året for Niels Bohrs Nobelpris i 2022. Det drejer sig om ca. 160 breve fra årene 1906-1951, der giver et enestående indblik i brødrenes videnskabelige diskussioner og deres refleksioner over den politiske udvikling i Danmark og verden i første halvdel af det 20. århundrede. Brevene vil blive udgivet på dansk og i engelsk oversættelse, digitalt og i bogform,

og vil også blive gjort tilgængelige på Niels Bohr Arkivets hjemmeside.

Der er opnået støtte til at opbygge portalen over en periode på 5 år. Herefter vil portalen løbende blive udvidet både med digitaliserede versioner af ældre tekstudgaver og med nye tekstkritiske udgaver.

Det filologiske og editions-tekniske arbejde vil primært ligge hos Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, og den naturvidenskabsfaglige og -formidlende indsats primært hos Niels Bohr Arkivet.

Der er etableret et ekspertpanel, der skal konsulteres i konkrete spørgsmål, bistå med udformning af introducerende tekster og hjælpe med kontakt til andre eksperter inden for specifikke felter: Hanne Andersen (Institut for naturfagenes didaktik, Københavns Universitet), Claus Fabricius (Institut de Ciències del Cosmos, Universitat de Barcelona), John L. Heilbron (Department of History, UC Berkeley), Helge Kragh (Niels Bohr Institutet, Københavns Universitet), Jesper Lützen (Institut for Matematiske Fag, Københavns Universitet), Adam Mosley (Department of History, Swansea University), Henrik Kragh Sørensen (Institut for naturfagenes didaktik, Københavns Universitet), Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og Karin Tybjerg (Medicinsk Museion, Københavns Universitet).

Essay: Dansk Sproghistorie

Valdemarsdag, den 15. juni, udkommer det sjette og sidste bind af *Dansk Sproghistorie*, og med dette bind er værket fuldbragt.

Initiativ og virkeliggørelse

Initiativet til *Dansk Sproghistorie* tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab da Jørn Lund i 2002 var blevet direktør for selskabet. Værket er tænkt som en afløser for og en kronologisk og faglig opdatering af Peter Skautrups *Det danske sprogs historie* 1-5, der udkom i perioden 1944-1970. Som det fremgår af titelbladet, er Skautrups værk en enmandspræstation, og det fik stor opmærksomhed og var kendt i brede kredse. Det fortælles at Peter Skautrup under en taxatur blev spurgt af chaufføren om ikke han var professor Skautrup, og da Skautrup bejaede dette, fortsatte chaufføren: »Tør jeg spørge hvornår næste bind af Deres sproghistorie udkommer?«.

Offentliggørelsen af Skautrups sproghistorie varede 26 år. *Dansk Sproghistories* første bind udkom i 2016, og det sidste altså i 2022, men dermed er ikke sagt noget om antallet af arbejdsår der i alt er medgået til de to værker!

Den første bevilling til *Dansk Sproghistorie* blev givet af Carlsbergfondet i 2003, og Fondet har støttet værket gennem hele fremstillingsperioden.

Værkets plan

Oprindeligt var værket planlagt til fire bind, hvoraf tre skulle være emneopdelte kronologiske fremstillinger og det fjerde en samlet kronologisk fremstilling af sprogets historie fra de tidligste runeindskrifter til nutidens multilingvale og digitaliserede sprog-samfund. Denne disposition ændredes undervejs til seks emneopdelte bind, og det var fra begyndelsen redaktionens ide at hvert emne skulle behandles kronologisk og beskrives af den mest kompetente og kyndige forsker inden for det enkelte emne. Det blev til i alt 86 personer der har bidraget med et eller flere afsnit i de seks bind.

Bind 1: Til dette bind, der har fået titlen *Dansk tager form*, har 18 forskellige forskere og eksperter bidraget. Bindet fortæller hvordan dansk fra vikingetiden og op gennem middelalderen skilte sig ud som et selvstændigt sprog i Norden. Derudover undersøger bogens forfattere de forskellige måder vi gennem eksempelvis tidligere sproghistorier, ordbøger, grammatikker, retskrivningshåndbøger og fonetikker har fortalt det danske sprogs historie på. Forfatterne af-dækker også den afgørende rolle dansk har spillet for den nationale

identitet. Til at fortælle disse historier og en række andre historier om sproget benyttes et væld af kilder. Jellingestenens runer, Christian 3.s danske Bibel, den ældste pladeindspilning med dansk tale og storbyens lysreklamer kommer til orde i beskrivelsen af hvordan både talt og skrevet dansk blev til det dansk vi kender i dag.

Bind 2: Redaktionen har til dette bind valgt titlen *Ord for ord for ord*. Bindet handler om sprogets byggesten, ordene. De 16 forskellige forfattere gennemgår hvordan de skrevne ord har været stavet gennem historien, og hvilke former for tegn vi har brugt til at adskille ord og sætninger. Bogen fortæller om de enkelte lyde der har været brugt i udtalen af dansk gennem tiden, også før de første lydoptagelser i slutningen af 1800-tallet. Der er kapitler om de tre hovedtyper af ord – arveord, låneord og fremmedord – og om hvordan nye ord

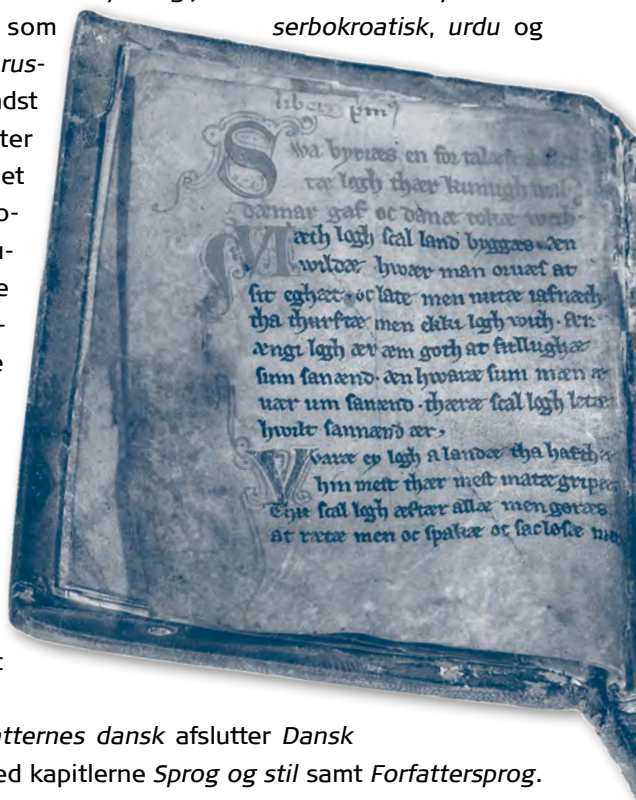
dannes ved sammensætning og afledning. Ordforrådet i fagsprog, i navne og i slang behandles, og der gives talrige eksempler på ord lånt fra latin, tysk, fransk, engelsk og nyere indvandrersprog. Eksempler fra Guldhornets runer over Jyske Lov og Christian 4.s breve til moderne slang er blandt kilderne til beskrivelsen.

Bind 3: Det allittererende ordpar *Bøjning og bygning* er navnet på tredje bind, hvori 13 forskellige forfattere behandler hvordan vi sætter ord sammen ud fra bestemte regler og på den måde skaber mening ved hjælp af sprogets enkelte bygningsdele. Bogen fortæller hvordan forskellige ordklasser som substantiver, verber og adjektiver arbejder sammen. De bøjes efter tal, tid eller grad, ligesom hver ordklasse indtager bestemte pladser for at sætninger kan blive forståelige. Men sætningernes opbygning og udseende forandrer sig afhængig af tid, sted og socialklasse; det samme gælder ordenes udtale. Derfor tages det danske sprogs dialekter og sociolekter også under behandling, på samme måde som sprogets skiftende bøjning og bygning beskrives og eksemplificeres med kilder fra Christian 4.s håndskrevne breve til lydoptagelser af moderne talesprog.

Bind 4: I *Dansk i brug* viser de 16 forfattere hvordan almensproget gennem tiden er blevet påvirket af specialiserede genrer som juridisk sprog, bibeloversættelser og salmer samt mere folkelige genrer som folkeviser, højskolesang og ordsprog. Bindet fortæller derudover historien om mediernes sprog – fra den første dansksprogede avis over radio- og tv-kanaler til nyere kommunikationsformer opstået med udbredelsen af internet og mobiltelefoni. Forfatterne gør undervejs rede for hvornår det blev almindeligt at kunne læse og skrive i Danmark, hvordan

vi er blevet undervist i dansk, og hvordan den sproglige standardisering opstod. Kilder til bindet er breve, salmer, lovtekster foruden private festsange, telegrammer og radiomontager, sms'er, chats og Facebookopdateringer.

Bind 5: Dansk Sproghistorie beskriver ikke kun det danske sprog i Danmark. I bind 5, *Dansk i samspil*, kortlægger de 24 forfattere den indflydelse dansk har haft uden for Danmark, og beskriver hvordan andre sprog har påvirket dansk inden for landets grænser. Bindet viser de aftryk dansk har sat på de lokale sprog i de nordiske lande, i Sydslesvig og i de tidligere kolonier, og samtidig beskrives danske udvandreres fortsatte brug af dansk i de nye hjemlande. Kapitlerne redegør også for hvordan andre sprog end dansk har været talt og haft indflydelse i Danmark, fra *latin*, *tysk* og *jiddish* til nutidens nyere indvandrersprog som *serbokroatisk*, *urdu* og *arabisk*, mens *rusisk* og ikke mindst *engelsk* afsætter spor gennem det politiske, økonomiske og kulturelle samarbejde med andre lande. De enkelte kapitler bringer læseren rundt til fx Grønland, Indien, Sydamerika og Guldysten. Til slut beskrives *dansk tegnsprog* i et særligt kapitel.

Bind 6: Forfatternes dansk afslutter *Dansk Sproghistorie* med kapitlerne *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*. *Sprog og stil* indeholder ud over en generel beskrivelse af stilidealer, stilforskydninger og stilistiske virkemidler gennem tiderne kapitler om hvordan talesprog er gengivet i skrevne tekster, og om forskellige talesprogsgenrer. Der afsluttes med en beskrivelse af hvordan oversættelser af markante fremmedsprogede værker til dansk har påvirket dansk ordforråd og fraseologi. *Forfattersprog* rummer karakteristikker af 20 danske skønlitterære forfattersprog der har haft indflydelse på samtidens sprog, eller måske endog haft blivende indflydelse på det danske sprog. Forfatterlisten, der begynder med Anders Sørensen Vedel (1542-1616) og slutter med Klaus Rifbjerg (1931-2015), er sammenstillet på baggrund af en brugerundersøgelse blandt medarbejdere på relevante sproglige og litterære institutioner. 20 kapitelforfattere har bidraget til bindet.

Fremstillingsformen

Det har været redaktionens helt naturlige ambition at de enkelte emner skulle fremstilles i et så let forståeligt sprog som emnerne gav mulighed for. Det har dog ikke kunnet undgås at visse emner kræver større sproglige forudsætninger end andre. Et tema som eksempelvis syntaks er ikke altid lettilgængeligt uden specielle forudsætninger, men redaktionen og de enkelte forfattere har gjort sig umage med at skrive så bredt forståeligt som muligt.

Billeder og billedtekster

Har den skrevne tekst til tider voldt forståelsesvanskeligheder, er det redaktionens håb og ambition at det omfattende billedmateriale og de forklarende og ofte underholdende billedtekster som værket er fyldt med, har kunnet bidrage positivt til formidlingen af og interessen for stoffet. Et par eksempler – dog ikke i de originale farver – kan ses i dette essay.

Materiale på *Dansk Sproghistories* hjemmeside

Fra alle de seks bind er der henvisninger til *Dansk Sproghistories* hjemmeside (danskspoghistorie.dk). På hjemmesiden præsenteres uddybende videnskabelig beskrivelse og dokumentation og illustrationsmateriale der ikke har kunnet rummes inden for bogværkets rammer. Hjemmesidens muligheder for at gengive talt sprog og levende billeder udnyttes i høj grad. Denne mulighed beriger mange af de behandlede emner, ikke mindst be-

handlingen af dialekterne og sociolekterne understøttes af mulighederne for at høre det talte sprog på nettet.

Forlag, forlagsredaktør, korrekturlæser og grafiker

Dansk Sproghistorie udkommer på Aarhus Universitetsforlag, der også har stillet forlagsredaktør Anette Stoffersens, korrekturlæser Hans Ørbæks og grafiker Jørgen Sparres arbejde til rådighed for værket.

Fremtiden for Dansk Sproghistorie

Det bliver en stor glæde for redaktionen og de mange forfattere at kunne se det fuldførte bogtrykte værk. Den supplerende hjemmeside giver værket en ekstra dimension, og et fremtidsønske for redaktionen er et omfattende digitalt register der kunne bidrage positivt til at udnytte de mange, mange oplysninger som det emneopdelte værk rummer. At *Dansk Sproghistorie* en dag bliver tilgængelig digitalt, er en fremtidsdrøm der gerne måtte blive til virkelighed.

Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk Sproghistorie*, bind 1-6, Aarhus Universitetsforlag, 2016-2022.

Pris: 1.999 kr.; pr. bind: 399,95 kr.

Ebba Hjorth

H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave

Udgaveleder: lektor Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikling: specialkonsulent Holger Berg (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

Styregruppe: institutleder Per Krogh Hansen (Syddansk Universitet), professor, centerleder Lasse Horne Kjældgaard (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet), afdelingsleder Ditte Laursen (Det Kgl. Bibliotek), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), forskningsbibliotekar Anders Toftgaard (Det Kgl. Bibliotek) og afdelingschef Jens Toftgaard (Odense Bys Museer)

Redaktionsgruppe: seniorforsker Ejnar Stig Askgaard (Odense Bys Museer), Holger Berg (H.C. Andersen Centret), videnskabelig assistent Christian Alenkjær Frandsen (H.C. Andersen Centret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), videnskabelig medarbejder Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Karsten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universität Zürich) og videnskabelig assistent Kathrine Vig Nielsen (H.C. Andersen Centret)

Finansiering: Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt projektmodningsmidler fra Kulturministeriet

H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave er et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Det Danske Sprog- og Littera-

turselskab, Det Kgl. Bibliotek, Københavns Universitet og Odense Bys Museer.

Den nye udgave vil rumme en digital, videnskabelig dokumentation af samtlige håndskrevne forarbejder til H.C. Andersens eventyr og historier. Projektet falder i to dele. Første del gennemføres i perioden 2020-2025 og består i udgivelsen af manuskripter til 43 eventyr, mens den anden del forventes at omfatte en udgivelse af den resterende del af de eventyr der er bevaret manuskripter til. Den videnskabelige dokumentation består i at transkribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Opmærkingen følger den gældende TEI-standard. Udgaven forsynes med faksimiler og variantapparat og ledsages af manu-

skriptbeskrivelser og redegørelser for teksternes tilbli-velsheshistorie. Hensigten er at etablere et forskningsværktøj der gør det muligt at følge H.C. Andersens kreative proces igennem de forskellige tekststadier og samtidig gør hans svært læselige manuskripter frit tilgængelige i et læseligt format. Udgaven vil desuden samle materiale der er spredt over en lang række offentlige og private samlinger i ind- og udland.

Arbejdet med udgaven forløber planmæssigt. Finn Gredal Jensen udarbejder manuskriptbeskrivelserne, udgavegruppen opmærker transkriptioner, udarbejder tilbli-velsheshistorier og har i 2021 indhentet faksimiler af størstedelen af de manuskripter der befinder sig i udlandet og ved andre danske institutioner end Det Kgl. Bibliotek, hvis samling af Andersen-manuskripter er den absolut største. Det Kgl. Bibliotek har i 2021 indledt og færdiggjort nye digitale affotograferinger af de manuskripter der knytter sig til eventyrene. Udgaven (ved Holger Berg) har desuden indledt samarbejde med det veletablerede IT-firma Jinntec om det TEI-Publisher-baserede framework der også vil kunne rumme andre af H.C. Andersen Centrets eksisterende webressourcer, herunder navnlig brevdatabasen og værkregistret.

Serien 'Babette'

Projektansvarlig og serieredaktør: forlægger Mads Julius Elf (U Press)
Projektdelegerede: 50 forfattere, forskere og undervisere ved Københavns Universitet, Syddansk Universitet, Aarhus Universitet, Den Danske Lektoratsordning, Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Projektets vært: Bibliotheca Academiae Soranae ved Stiftelsen Sorø Akademi
Finansiering: Augustinus Fonden, Statens Kunstfond, 15. Juni Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Landsdommer V. Gieses Legat, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, Den Hielmstjerne-Rosencrone-ske Stiftelse, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond

Forlaget U Press er kommet godt i gang med udgivelsesprojektet, podcasten og appen 'Babette', der bygger bro mellem læsere med en særlig interesse for dansk i og uden for Danmark. Projektet omfatter bl.a. 50 trykte fagbøger og essays om højdepunkter i dansk litteratur og billedkunst. I en bredt appellerende form skal serien dække alle perioder og også introducere nye tilgange til dansk sprog og kultur.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal efter planen yde flere bidrag til projektet. Foreløbig har forlaget rejst lønmidler til, at Peter Zeeberg kan skrive en bog om Saxos oversættelsehistorie gennem 450 år. Med udgangspunkt i sit eget arbejde med udgivelsen *Saxos Danmarkshistorie* (1. udgave 2000) vil Peter Zeeberg udfolde historien om, hvordan de seks eksisterende kom-

plette oversættelser hver især afspejler deres tid – fra 1575 og frem til det 21. århundrede. Arbejdet afsluttes i foråret 2022 og udkommer senere på året.

De første syv bøger i 'Babette'-serien er nu udkommet: *Johannes Ewald og frygten for frihed* ved Thomas Bredsdorff, *'Sådan er det' at oversætte Shakespeare* ved Niels Brunse, en bog om *Keld Helmer-Petersens fotografiske verden* ved Inger Ellekilde Bonde, en om *Johannes Wiedewelts tradition og nybrud* ved Else Marie Bukdahl, en om *Blixens humor* ved Ivan Ž. Sørensen, en om *H.C. Andersen og rejsen* ved Johs. Nørregaard Frandsen og *Pontoppidans store romaner* ved Steen Beck. Ved Karen Klitgaard-Povlsen og Johan Rosdahl udgives *Karin Michaëlis – forfatter og aktivist* i anledning af forfatterens 150-årsfødselsdag. Inden udgangen af 2022 udgives yderligere syv bøger i serien, deriblandt

essayet *Klimaet og kunstneren* ved Charlotte Weitze, *Kreativ skrivning på dansk* ved Karin Esmann Knudsen, Jørgen Aabenhus, Maja Lucas, Trisse Gejl, Anita Nell Bech Albertsen, Ulrik Lehrmann og Anne-Marie Mai samt *Farlige ord* ved Marianne Rathje og Jørgen Schack. Læg hertil nye indføringer i dansk i forskellige former for interkulturel dialog; de er under udarbejdelse i samarbejde med ansatte ved en række skandinaviske institutter i udlandet, foreløbig ved universiteterne i Osaka, Poznań, Lund, Moskva, Frankfurt og Zürich; i denne del af serien forventes Marlene Hastenplug og Caroline Ballebye Sørensens bog om *Dansk for tysksprogede* også at udkomme i 2022.

Første episode i den tilhørende podcast-serie er udkommet på Spotify (med Else Marie Bukdahl), og hen over sommeren 2022 lanceres appen Babette+.

babette – dansk i en global horisont

Center for Dansk Nylatin

Forberedelsesgruppe: Anders Kirk Borggaard, Trine Arlund Hass, Marianne Pade (centerleder), Johann Ramminger, Karen Skovgaard-Petersen, Ditlev Tamm og Peter Zeeberg

Administration: Aarhus Universitet

Finansiering: Ernst Andersens og Tove Dobel Andersens Fond

Latin var Europas fællessprog fra antikken, gennem hele middelalderen, i renæssancen og helt ind i oplysningstiden. Langt op i 1700-tallet blev der publiceret flere tekster på latin end på noget enkelt europæisk sprog. Latin er således af central betydning for forståelsen af europæisk kultur i et langt historisk perspektiv.

Renæssancehumanismen i 1400- og 1500-tallet medførte over hele Europa en bemærkelsesværdig nyorientering af latinkulturen. Renæssancehumanisterne kultiverede et klassisk klingende latin – i dag betegnet 'nylatin' – og tilpassede det til deres egen tids anliggender, politiske, religiøse, videnskabelige, kunstneriske osv.

I Danmark finder vi en overvældende lang række forfattere der skriver nylatin på et højt niveau. Den nye latinkultur satte sit tydelige præg på det meste af dansk skriftkultur i århundrederne efter Reformationen og ses i fx historieskrivning, videnskabelig prosa inden for alle faggrene, politiske dokumenter, offentlige indskrifter og private breve, hvortil kommer, ikke

mindst, en umådelig rig og varieret poesi, fra lejlighedsdigte og kærlighedsdigte til lange læredigte og historiske eposser.

Det er baggrunden for at der i foråret 2022 er etableret et Center for Dansk Nylatin i et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Centrets overordnede formål er at fremme kendskabet til den danske nylatinske kulturarv og dermed forståelsen af dansk litteratur-, kultur- og lærdomshistorie både i dens nationale særpræg og som en integreret del af europæisk historie. Dette skal ske ved at kortlægge den danske latinlitteratur fra renæssancen til og med oplysningstiden (fra ca. 1500 til ca. 1800) og ved at udbrede kendskabet til denne litteratur gennem forskning og formidling.

De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606

Projektdeltagere og udgivere: Finn Gredal Jensen og Patrick Kragelund
Finansiering: Novo Nordisk Fonden

Patrick Kragelund påviser i sin bog *A Stage for the King: The Travels of Christian IV of Denmark and the Building of Frederiksborg Castle* (Museum Tusulanums Forlag, 2019) hvilken afgørende betydning Christian 4.s besøg i England, især opholdet på det legendariske, siden ødelagte paladsanlæg Theobalds i juli 1606, fik for Frederiksborgs arkitektoniske udformning,

både i enkeltheder og som helhed. Frederiksborgs bygningshistorie er gennem påvisningen af denne engelske forbindelse blevet tilført en dynamik der af-dækker slottets position som et arkitekturhistorisk vendepunkt i Nordens overgang til en ny, internationalt orienteret byggestil. Kongens Englandsbesøg blev ivrigt

kommenteret i engelske og tyske pamfletter udgivet samme år, men på Det Kgl. Bibliotek befinder sig fire anonyme, hidtil udgivne dagbøger forfattet af en eller flere danske deltagere på rejsen. Det aktuelle projekt, indledt ultimo 2019, tager

sigte på i første omgang at transskribere de nye kilder samt at undersøge deres indbyrdes forhold og historie. Så meget er foreløbig sikkert, at de to af håndskrifterne er samtidige og de to andre afskrifter fra 1700-tallet. Herefter vil følge en nøjere kultur- og kunsthistorisk analyse og desuden helt eller delvis en oversættelse til engelsk, inklusive en præsentation og kommentar, så disse nye kilder kan blive internationalt tilgængelige og deres betydning klarlagt. Det er også tanken at arbejde videre med en dansk publikation af materialet, evt. i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs regi.

Englandsrejsen, der formede sig som et triumftog op ad Themsen og gennem London, er, ved siden af kongens kroningsfestligheder i 1596 og tronfølgerens bryllup i 1634, den vigtigste danske optræden i den type festforanstaltninger der er så karakteristiske for 1500- og 1600-tallet. I forskningen i periodens hofkultur opfattes denne type engangsforestillinger som 'laboratoriet' hvor nye kunstneriske og arkitektoniske stileksperimenter afprøves – for eventuelt senere at blive omsat til mursten, lærred eller landskab. Med besøg i Greenwich, Whitehall, Westminster Abbey, Richmond, Hampton Court, Nonsuch, Theobalds og Windsor rummer dagbøgerne hidtil ubenyttede øjenvidneskildringer af festkultur, optog, optagelsesceremonier og udsmykninger af en række

hovedmonumenter i engelsk arkitektur- og havehistorie. Både nationalt og internationalt er der tale om en dokumentation af stor interesse. Og for en – i dansk sammenhæng – sjælden gangs skyld er dette 1600-talsmateriale, takket være emnets karakter og fokus, ikke kun af politisk eller kulturhistorisk, men også i højeste grad af kunst- og arkitekturhistorisk interesse.

Den engelske oversættelse af de transskriberede tekster er afsluttet, og der arbejdes på kommentarerne. Der sigtes mod udgivelse på et engelsk-amerikansk forlag. I forbindelse med projektet har Patrick Kragelund hidtil udgivet artiklerne »Marmogalleriet på Frederiksborg (1619-2019). Var der et oprindeligt projekt? Og blev det nogensinde fuldført?« i *Historisk Tidsskrift*, 119:2, 2019, s. 345-386, og »Marmogalleriet igen, igen. Hvad kilderne faktisk siger« i *Historisk Tidsskrift*, 120:2, 2020, s. 501-511. Følgende er under udgivelse: »The Architecture and Iconography of the Marble Gallery at Frederiksborg Palace« i *Analecta Romana Instituti Danici*, 45, 2022, og »Tradition, Ceremony and Innovation: The King's Travels and the Building of Frederiksborg and Rosenborg« i Steffen Heiberg, Juliette Roding, Poul Holstein og Rolof Höwel tot Westerfler (red.): *Christian IV and the Crisis of the Danish Monarchy*, Amsterdam, 2022.

COR – Centralt OrdRegister for dansk

Projektleder: Projektet ledes af de fire partnere i fællesskab: Dansk Sprognævn, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Center for Sprogteknologi (Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet) og Digitaliseringsstyrelsen

Styregruppe: Bolette Sandford Pedersen (Københavns Universitet), Thomas Hestbæk Andersen (Dansk Sprognævn), Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og Peter Juel Henriksen (Dansk Sprognævn)

Redaktion (DSL): Sanni Nimb, Thomas Troelsgård og Ida Flörke

Finansiering: Digitaliseringsstyrelsen

COR – Centralt OrdRegister for dansk er et samarbejdsprojekt mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Dansk Sprognævn, Københavns Universitet (Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab / Center for Sprogteknologi) og Digitaliseringsstyrelsen. Det indgår i et fællesoffentligt samarbejde om at udvikle en fælles dansk sprogressource til AI-formål og er igangsat af Styregruppen for nye teknologier og bedre brug af data, der består af en række statslige myndigheder, KL og Danske Regioner. Digitaliseringsstyrelsen varetager formandskabet for styregruppen.

Projektet startede den 1. marts 2021 og slutter den 31. december 2023. Formålet med projektet er dels at støtte en fremtidssikret og effektiv deling af danske sprogressourcer, dels at stille et

ddo_lemma	ddo_betyd_nr	ddo_dan_netsemid	ddb_stikord_netto	COR-ontologisk type	ddo_genprox
fedt	1	21018983	fedtstof, olie, smør, næring, planktonalge	Natural+Substance	stof
fedt	1.a	21018984	fedtstof, animalske fedtstoffer	Comestible+Artifact+Substance	masse
fedt	1.b	21018985	smøremiddel, olie	Artifact+Substance	massefedte
fedt	1.c	21018986	fedtdepoter, talg, overvægt, delle	Natural+Object(+BodyPart)	masse
fedtstof	1	21019031	stof, fedt, faste stoffer, næring	Natural+Substance	stof
fedtstof	1.a	21019032	fedt	Comestible+Artifact+Substance	produkt

lemma- og betydningsinventar for danske ord til rådighed for virksomheder og forskere der arbejder med sprogteknologi og AI. COR indarbejder dels data fra *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog* og *Den Danske Begrebsordbog*, dels data fra en række sprogteknologiske ressourcer der i de senere år er udviklet i et samarbejde mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Center for Sprogteknologi, alle med udgangspunkt i *Den Danske Ordbogs* betydningsinventar: det danske wordnet *DanNet*, *Det Danske FrameNet-leksikon* og *Det Danske Sentimentleksikon*.

Projektet består af tre arbejdsplaner. Den første, der ledes af Dansk Sprognævn og udføres i samarbejde med Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, har til formål at udvikle en morfologisk komponent der bygger på en kobling af *Den Danske Ordbogs* og *Retskrivningsordbogens* lemmaer og bøjningsoplysninger. Den anden arbejdsplan, der ledes af Center for Sprogteknologi og ligeledes udføres i samarbejde med Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, har til formål at påbegynde udviklingen

af en semantisk COR-komponent ud fra de eksisterende oplysninger i de sprogteknologiske ressourcer som de to institutioner allerede råder over. I den forbindelse er der fx i 2021 udvalgt ca. 11.000 centrale ord med ca. 20.000 betydninger der skal indgå i den semantiske komponent som et kerneordforråd. Der er samtidig udviklet en metode til automatisk reducere af antallet af betydninger så kun de væsentligste er repræsenteret. I marts 2022 påbegyndes den tredje arbejdsplan, der har fokus på at supplere leksikonet med manglende, væsentlige betydninger, baseret på oplysninger i *Den Danske Ordbog*; denne plan ledes af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og udføres i samarbejde med Center for Sprogteknologi.

ELEXIS

Projektleder: Simon Krek (Jožef Stefan-Instituttet, Ljubljana)

Styregruppe: repræsentanter for de 17 partnerinstitutioner, fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab: Sanni Nimb

Redaktion: Sanni Nimb og Thomas Troelsgård; i mindre omfang desuden flere af de øvrige medlemmer af redaktionen for *Den Danske Ordbog*

Finansiering: EU, Horizon 2020

ELEXIS er et fireårigt (2018-2022) projekt under EU's forsknings- og innovationsprogram *Horizon 2020*. Projektets fulde navn er *European Lexicographic Infrastructure*, og der deltager 17 institutioner fra 15 lande (13 EU-lande samt Serbien og Israel; se: alex.is/partners). Fra Danmark deltager Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet samt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Desuden er 52 leksikografiske institutioner fra en række lande, herunder også lande uden for EU, tilknyttet som såkaldte 'observers' så i alt 35 lande er repræsenteret i projektet; se: alex.is/observers. Dansk Sprognævn har fx denne tilknytning til projektet.

ELEXIS rummer en række delprojekter (arbejds pakker

med hver sin leder) der alle stiler mod de overordnede mål:

- at harmonisere og tilgængeliggøre ordbogsdata (moderne og historiske) for forskellige sprog, så de effektivt kan udnyttes af flere, herunder også af forskningsprojekter med begrænset erfaring inden for sprogteknologi eller med begrænset adgang til kvalitetsdata
- på baggrund af sådanne data at udvikle standarder, resurser og værktøjer til brug inden for digital humaniora og sprogteknologi, fx til automatisk strukturering og linkning af store mængder af ordbogsdata. Som resultat af projektet er en række leksikografiske it-værktøjer i dag frit tilgængelige på projektets hjemmeside, alex.is.

Der er desuden arbejds pakker hvis formål er at understøtte universitetsundervisning og efteruddannelse inden for leksikografi i Europa, at udbrede viden i samfundet om leksikografiske projekter og miljøer samt at fremme europæisk samarbejde og vidensudveksling inden

for området, fx i form af stipendier til forskningsophold hos de deltagende institutioner.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal løbende levere ordbogsdata fra selskabets ordbøger og fra de sprogteknologiske resurser der i tidens løb er udviklet i samarbejde med Center for Sprogteknologi, så partnere i *ELEXIS* kan anvende bl.a. danske data til forskning og udvikling af værktøjer. I *ELEXIS* er et af hovedmålene at opnå at leksikalske data i større grad gøres frit tilgængelige til fx forskning og sprogteknologi. Både projektets leksikografiske partnere og de leksikografiske institutioner i Europa der har tilsluttet sig projektet som 'observers', gør i den forbindelse udvalgte ordbogsdata, fx lemmalister, tilgængelige på projektets hjemmeside.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab deltager desuden i tre ud af de fire delprojekter der indeholder deciderede forsknings- og udviklingsopgaver. Vores opgaver ligger primært inden for tre områder:

For det første er vi med til at udarbejde fælles formater for strukturering af ordbogsdata, dels så der kan opbygges en fælles ordbogsportal med udvalgte oplysninger, dels så man kan eksperimentere med at kæde ordbogsindgange sammen på tværs af ordbøger.

For det andet deltager vi i projektets forskning i metoder til semiautomatisk link-

ning af lemmer og betydninger på tværs af ordbøger, både inden for samme sprog og tværspørgligt.

For det tredje deltager vi i projektets forskning i metoder til tværspørglig opmærkning af betydninger i tekster. Selskabets leksikografer har i den forbindelse været med til at udvikle et parallelsprogligt tekstkorpus der består af de samme 2.000 engelske sætninger oversat til en lang række sprog, herunder dansk. Disse sætninger skal i 2022 håndopmærkes med betydninger beskrevet i ordbøger for de enkelte sprog; for dansk har vi valgt at anvende *DanNet* som ordbog.

Adgang til de metoder og fælles værktøjer der udvikles i *ELEXIS* på baggrund af forskning i ordbogsdata fra mange sprog, vil sikre at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er på højde med den nyeste udvikling inden for digital leksikografi, og åbne for helt nye muligheder for visninger af selskabets danske ordbogsresurser og korpustekster på ordnet.dk.

Endelig har en række forskere fra udlandet søgt og fået bevilget et forskningsophold ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i løbet af projektperioden, finansieret af *ELEXIS*. I foråret 2022 modtager vi det sidste besøg.

Projektet løber til 31. juli 2022. Læs mere om projektet på hjemmesiden: ellex.is.

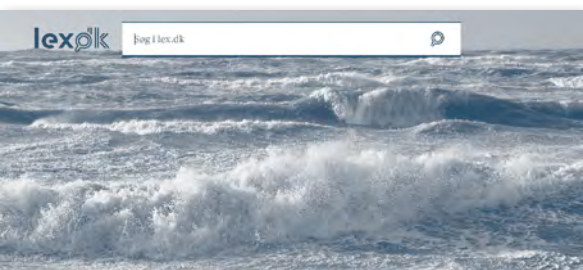
Foreningen lex.dk

Bestyrelse: Joachim Malling (G.E.C. Gads Fond, formand), Morten Hesseldahl (Gyldendal A/S), Anders Bjarklev (Danske Universiteter) og Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Ansatte: Niels Elers Koch (chefredaktør), Erik Henz Kjeldsen (redaktions- og udviklingschef), Jørgen Nørby Jensen (redaktør), Marie Bilde Rasmussen (udviklingsredaktør) og Jacob Møllerup (redaktør) samt studentermedhjælpere

Finansiering: Kulturministeriet

Foreningens formål er at etablere og drive en frit tilgængelig dansksproget digital platform for pålidelig viden til brug for folkeoplysning over for det danske samfund, herunder folkeskoler, gymnasier, universiteter, lærestalter m.m. og bibliotekerne. Platformen *lex.dk* giver fri digital adgang til de vigtigste opslagsværker i Danmark, herunder navnlig *Den Store Danske* og *Trap Danmark*.

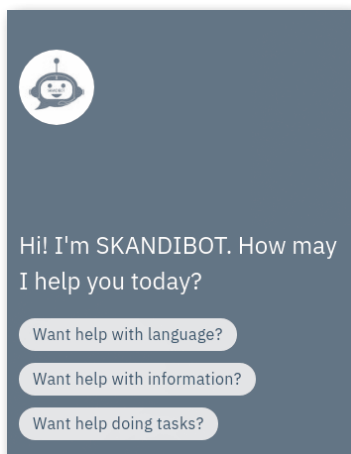

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrager til platformen ved at knytte *Den Danske Ordbog* til *Den Store Danske* og de øvrige værker på *lex.dk*. Ved at klikke på et ord i en artikel i et af disse værker vil man slå ordet direkte op i *Den Danske Ordbog* og få en forklaring på dets betydning.

Skandibot

Projektdeltagere: Henrik Køhler Simonsen (SmartLearning, projektleder), Olga Viberg (Kungliga Tekniska Högskolan), Thomas Troelsgård (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Finansiering: Nordplus

Skandibot er et toårigt projekt der søger at udvikle en teoretisk model for en chatbot der – baseret dels på AI-teknikker, dels på traditionel leksikografi – støtter indlæringen af svensk og dansk for brugere der ikke har svensk eller dansk som modersmål. Under projektet udvikles desuden en prototype af en sådan chatbot, *Skandibot*, i første omgang med fokus på sproglig støtte til personer med ikke-svensk eller ikke-dansk baggrund, der arbejder i sundhedssektoren. Prototypen udvikles i IBM-systemet Watson.

Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun

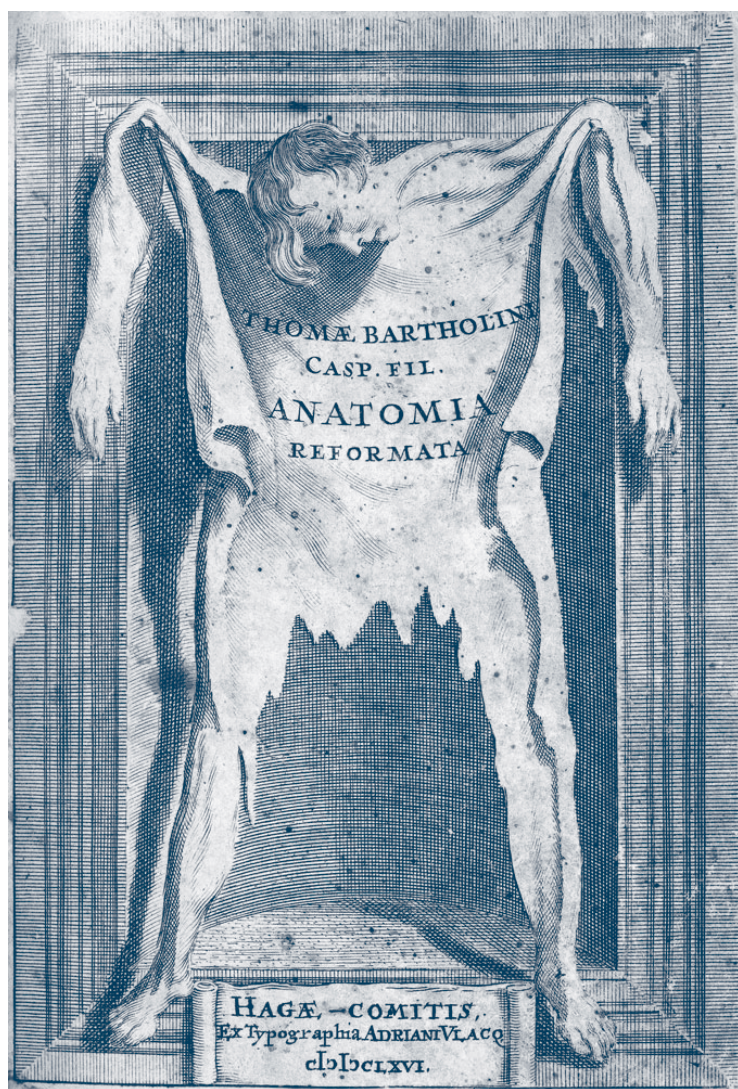
Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og
Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så

de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinske breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse. I samarbejde med Finn Gredal Jensen forberedes en digital udgave af brevene på selskabets videnskabshistoriske tekstportal.

Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgiver: NN

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg
og Keld Zeruneith

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere

modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatterkab, der omfatter 14 digtsamlinger og en række digte offentliggjort i tidsskrifter, aviser m.v., falder i to hovedfaser: (1) 1947-1968 og (2) 1968-1993. Den første fase rummer fem store digtsamlinger. Disse fem samlinger udgør hver især et højdepunkt i Bjørnvigs forfatterkab og i periodens poesi. De udgør tillige en tematisk helhed, hvilket hidtil ikke er blevet belyst. Det er derfor i første omgang mest presserende at udgive disse fem digtsamlinger i en pålidelig, videnskabelig udgave, men projektet kan med fordel tilrettelægges således, at det siden hen vil kunne følges op

af digtene 1968-1993. Det er også hensigten at trykke dels en række manuskriptbaserede digte, dels en række digte fra perioden 1947-1968, som ikke er optaget i digtsamlingerne, men udelukkende trykt i tidsskrifter og aviser.

Bjørnvigs digte går i dialog med et stort og ofte vanskeligt stof, der kalder på kommentarer og forklaringer. Han trækker på en lang mytologisk og filosofisk tradition, der inkluderer antik, bibelsk og nordisk mytologi. Bjørnvig indskriver sig derudover i en tyskorienteret romantisk og symbolistisk lyriktradition. Mange af digtene har også en interessant og delvis uudforsket tilblivelseshistorie, som bør kortlægges. Bjørnvig rettede i vid udstrækning i sine digte, ikke kun mellem manuskript og førsteudgave, men også ved senere udgaver.

Per Dahl og Erik Skyum-Nielsen påtænker en gennemførelse af projektet. Med henblik på endelig vedtagelse i 2023 og efterfølgende iværksættelse genoptages projektet i efteråret 2022. Dels med henblik på at skabe et kvalificeret overblik over det bevarede manuskriptmateriale karakter og omfang og graden af dets inddragelse i udgaven, dels med henblik på en realistisk vurdering af tidsforbruget, planlægning af forløbet og muligheder for en (delvis) finansiering af arbejdsprocessen.

Anders Bording: Samlede Skrifter

Udgivere: Erik Sønderholm † og Paul Ries †

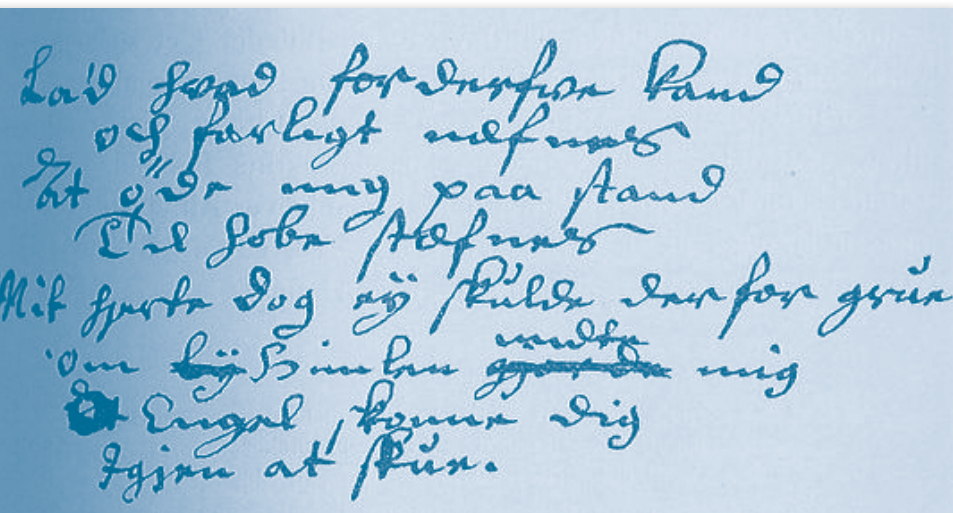
Tilsynsførende: Steffen Heiberg

Finansiering: Statens Humanistiske Forskningsråd

Da Peder Terpager og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udsendte deres udgave af Anders Bording (1619-1677) samlede skrifter, lod de digtene og den versificerede månedsavis *Den Danske Mercurius* fremtræde i en moderniseret sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre værk-

genskabte avisen, mangler stadig det fjerde bind, kommentaren til *Den Danske Mercurius*, den del af Bording's produktion, hvori han efter Grams mening bedst viste sin »Poëtiske Opfinding og Artighed, eller hans Rigdom og Overflødighed i Talen«. Formålet med kommentaren er derfor at gøre avisen tilgængelig for en nutidslæser som et værk, hvis forfatter ikke blot beskrev, men også fortolkede sin egen og sin samtids verden.

Arbejdet er midlertidigt stillet i bero.

erne tilgængelige for »enhver vittig Læser« ved at forsyne dem med »fornødene Opliu-ninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skreves«.

Mens Erik Sønderholm genoplivede digtene, og fak-similegengivelsen af *Den Danske Mercurius* automatisk

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske Mercurius* (1984)

Kommentar til Anders Bording's digte (1986)

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl, Sten Rasmussen †
og Per Øhrgaard

Tilsynsførende: Uffe Andreassen og
Steffen Heiberg

Finansiering: Aarhus Universitets
Forskningsfond

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsteudgaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*.

Tekstbindet foreligger i sidste korrektur. Kommentarbundet er vidt fremskredent og forventes afsluttet inden sommerferien.

Georg Brandes' Correspondance, 2e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Klaus Bohnen † (den tysk-østrigske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling) og NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Gert Posselt

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lillian og Dan Finks Fond, Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling: I samarbejde med Prof. Dr. András Masát, Andrásy Universitát Budapest, er manuskriptet revideret. Transskriptionen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Arbejdet med manuskriptet har vist sig større end forventet. Pga. udgiverens bortgang påhviler dette arbejde nu redaktionen. Der sigtes mod en udgivelse primo 2023.

Den tysk-østrigske brevveksling: På grund af den ene

Georg Brandes' Nietzsche-forelæsninger 1888

Udgivere: Per Dahl og Gert Posselt
Tilsynsførende: Carl Henrik Koch
Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

udgivers bortgang og den anden udgivers øvrige forpligtelser ligger arbejdet p.t. stille, men ventes genoptaget i løbet af 2022, når der er fundet en medudgiver.

Den russiske brevveksling:
Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling:
Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

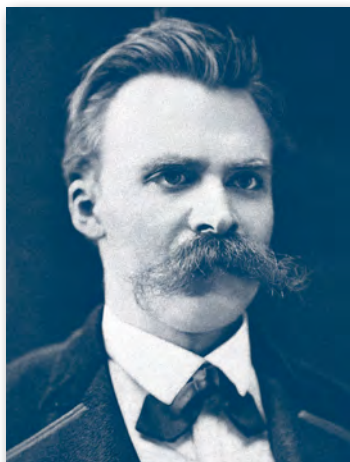
II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

Projektet omfatter en udgivelse af manuskriptet til Georg Brandes' (1842-1927) fem banebrydende forelæsninger ved Københavns Universitet i foråret 1888 over den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) og af de deraf afledte artikler om »Aristokratisk Radikalisme«, der tryktes i hhv. *Tilskueren* og *Deutsche Rundschau* 1889 og 1890. På grund af den internationale interesse for forelæsningerne publiceres de i en dansk-tysk paralleludgave på det schweiziske forlag Schwabe & Co., Basel, i serien *Beiträge zu Friedrich Nietzsche*. Teksten er ledsaget af en fyldig indledning og oplysende noter; den danske tekst desuden af et tekstkritisk apparat, mens apparatet i den tyske oversættelse rummer henvisninger til de refererede steder i Nietzsches værker.

Udgaven udkom den 13. oktober 2021.

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

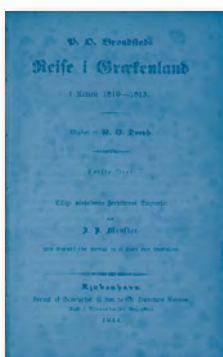
Udgiver: Gorm Schou Rode

Tilsynsførende: Ivan Boserup

Konsulent: Bodil Bundgaard Rasmussen (Nationalmuseet)

Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejsedagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1811 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa.

Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale. Stemningen i

verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehlenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af de tre tekstbind er afsluttet, ligesom arbejdet med kommentaren er tilendebragt. Efterskriften er revideret, og den redaktionelle behandling af det sidste bind er indledt. Udgaven forventes at udkomme i 2022.

Christian 4.s latinske brevstile

Udgivere: Bent Christensen, Kristian Thomsen Purreskov og Chr. Gorm Tortzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg

Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks, og fortsatte indtil hans sekstende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca. 840 opgaver (knap halvdelen både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren, magister Hans Mikelsen, og til en række andre kendte og ukendte personer.

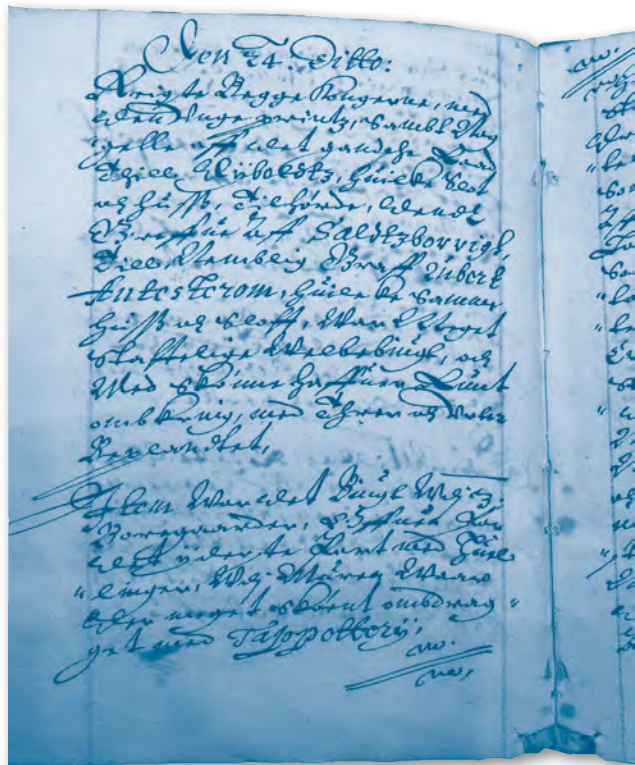
Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er med undtagelse af en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Udgaven er digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Den vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge diploma-

tariske transkriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versioner: prins Christians afleverede stil og magister Mikselsens rettede udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et index over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikselsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes Sturm i Strasbourg, havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift,

og det er ganske indlysende, at Mikselsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor prins Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog og pædagogikhistorisk er stilene en guldgrube, og samtidig er stilene et helt unikt dokument til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Der arbejdes på tekstetableringen, men arbejdet forventes ikke afsluttet i 2022.

Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling

Udgivere: Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Gert Posselt

I brevuegaven ved Frans Lassen: *Sophus Claussen og hans kreds. En digters liv i breve I-II (1984)* er kun en del af brevene fra Johannes Jørgensen (1866-1956) til Sophus Claussen (1865-1931) gengivet, mens kun ganske få breve fra Claussen til Jørgensen er medtaget, og da gen-

givet efter koncept eller afskrift. I 2016 blev 81 hidtil ukendte breve fra Sophus Claussen til Johannes Jørgensen overdraget til Det Kgl. Bibliotek. Brevene spænder over 14 år, fra juni 1887 til maj 1900, med højde- og tyngdepunktet i perioden 1892-1894, årene for Claussens ophold i Paris og Italien og for tidsskriftet *Taarnets* udgivelse. Brevene er fascinerende læsning, idet de på mange måder uddyber, nuancerer, korrigerer og afmytologiserer den almindelige litteraturhistoriske fremstilling af

Claussens menneskelige og kunstneriske udvikling og af hans relation til Jørgensen, ligesom der også kastes et nyt og spændende lys over dennes personlighed.

Disse nyfundne breve vil blive medtaget i en kritisk og kommenteret udgave af den samlede brevveksling mellem Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. Alle brevene gengives så vidt muligt efter originalerne, og udgivelsen vil blive forsynet med illustrationer, tekst- og realkommentarer og en indledning samt personregister og appendix.

Manuskript er fra udgiverens side færdiggjort, inklusive indledning, personregister og appendix, og vil efter en afsluttende gennemlæsning blive indleveret til redaktionel behandling.

Danmarks gamle love på moderne dansk

Redaktion: Maria Arvidsson, Anders Leegaard Knudsen, Ditlev Tamm og Helle Vogt

Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Thomas Hansen, Eva Skaftte Jensen, Bjørn Poulsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Augustinus Fonden

Projektet omfatter to dele: *Danmarks gamle landskabslove* og *Dansk købstads- og rigslovgivning*. Det er projektets mål at oversætte såvel de gammeldanske landskabslove som den latinske købstads- og rigslovgivning til et nutidigt dansk. Oversættelserne vil blive publiceret både i bogform og på nettet, ledsaget af noter og introduktioner. De to projekter vil blive udført i samarbejde.

Danmarks gamle landskabslove

Den seneste oversættelse af Danmarks gamle landskabslove er Erik Kroman og Stig luuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I-III* fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sagregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer, at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold,

deres alder og baggrund i retspraksis.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* (se s. 91). Initiativet til denne del af projektet udgår fra retshistoriker, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab vil bidrage med filologisk ekspertise.

Oversættelse: Ditlev Tamm

Filologisk revision: Maria Arvidsson

Kommentering og introduktioner:

Ditlev Tamm og Maria Arvidsson

Dansk købstads- og rigslovgivning

Denne del af projektet vil producere kommenterede oversættelser til moderne dansk af dansk købstadslovgivning frem til 1300 på basis af de nyeste tekstkritiske udgaver. Teksterne skal publiceres i to bind, der vil rumme henholdsvis købstadslovgivningen, rigslovgivningen og Thords artikler. Værket forsynes med en generel introduktion og en introduktion til de enkelte love, og i tillæg skal et glossarium udarbejdes.

Alle lovene er tekstkritisk udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i de store udgaver *Danmarks gamle Landskabslove*, *Danmarks gamle Købstadslovgivning*, *Den danske Rigslovgivning* og

Diplomatarium Danicum, som vil være grundlaget for oversættelsen. Kun lidt over halvdelen af lovenes samlede tekstmasse er tidligere oversat. Disse oversættelser er af meget svingende kvalitet, og ikke alle er forsynet med kommentarer eller annoteringer. Dertil kommer, at de forskellige oversættere har brugt en meget uensartet terminologi, der gør det svært at iagttage sproglige lån og påvirkninger. Det er lykkedes at skaffe finansiering til arbejdet med købstadslovgivningen ved en bevilling fra Augusti-

nus Fondens pulje til 'Forskning i kulturarv'.

Oversættelse: Anders Leegaard Knudsen

Kommentering: Anders Leegaard Knudsen i samarbejde med Helle Vogt

Indledninger: Helle Vogt

Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck,
Iver Kjær † og John Kousgård
Sørensen †

Tilsynsførende: Merete K. Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden
(bind III og VIII), Carlsbergfondet og
Statens Humanistiske Forskningsråd

Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standard-udgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700 udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede

antal ordsprog er ca. 33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII (registre). Manuskript til bind III har passeret tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgiveresamarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde ligger p.t. stille.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomissøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsproge* (1983-1988)

Danmarks gamle Ordsprog · I: 2

PEDER LÅLE

PL B Christiern Pedersens udgave 1515 oversat

Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»). En brevveksling

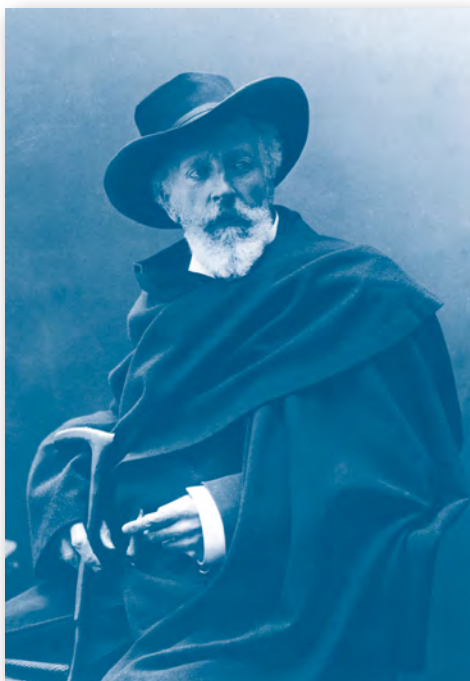
Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke mindst fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette synspunkt gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«.

»Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatterskab, dvs. fra ca. 1887 til ca. 1898. Fhv. overbibliotekar og tidligere tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs pa-

pirer udgør et værdifuldt tilskud til vores kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hengivne kvinde, hvis tab han aldrig rigtigt forvandt«.

Transskription og kommentering af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

Carsten Hauchs digte

Udgiver: Lasse Stein Holst
Tilsynsførende: Søren Peter Hansen,
Finn Gredal Jensen og Johnny Kondrup

Den danske forfatter Johannes Carsten Hauch (1790-1872) var en prominent skikkelse i Guldalderens kulturelle og akademiske kredse og en kendt person i den brede of-

fentlighed.

Hans skøn- og faglitterære værker øvede stor indvirkning på deres tid, og det kan derfor undre, at nutidens forskere og undervisere ofte behandler ham overfladisk eller helt forbigår ham. En videnskabelig udgave af hans værker – begyndende med hans samlede digte – har som

et af sine primære formål at genintroducere forfatterskabet for forskningen, men den skal også tilgængeliggøre og formidle det bredere til undervisere og studerende inden for forskellige fagområder (især litteratur, men også religion, filosofi og naturvidenskab).

Carsten Hauch skrev lyrik gennem hele sin karriere og publicerede løbende omkring 200 digte i forskellige aviser, tidsskrifter, antologier, småtryk osv. Han debuterede i

1814 med det romantiske digt »Forskeren« i månedsskriftet *Athene*, og hans sidste digt var »Vandrerens ved Galilæas Sø«, som blev trykt i *Kristelig Kalender for 1871* året før hans død. Flere digte blev offentliggjort gentagne gange i Hauchs levetid (enkelte op til syv gange) og optrådte altså i forskellige publikationskontekster. Fire gange gjorde Hauch status over sin lyriske produktion og samlede en del af sine digte i samlinger, hvor de blev trykt side om side med digte, der ikke tidligere havde set dagens lys. Desuden skrev han digtkredsen *Valdemar Seier* og udgav fem lyriske bøger i alt: *Lyriske Digte* (1842), *Lyriske Digte. Anden meget forøgede Udg.* (1854), *Lyriske Digte og Romancer* (1861), *Valdemar Seier. Et romantisk Eventyr* (1862) og *Nye Digtinger* (heri også digtkredsen *Valdemar Atterdag*, 1869).

Det var ikke alle sine digte, Hauch tog med i samlingerne, og især undlod han at genoptrykke en stor del af sine ungdomsdigte fra perioden 1814-1821. Ydermere foretog han en del ændringer af de digte, han valgte at inkludere i samlingerne, og her var det igen de tidlige digte, der blev udsat for den mest gennemgribende revision. Hauchs digtsamlinger giver altså ikke et retvisende billede af forfatterskabets udvikling, men derimod det billede, forfatteren på sine senere dage tegnede af den og ønskede at præsentere for sit publikum (og sin eftertid). De

senere udgivere af Hauchs digte har stort set fulgt hans ønske om, hvad der skulle genoptrykkes og i hvilken form. A.G.Ø. Hauch, Carsten Hauchs søn, har i sin udgave med den misvisende titel *Samlede Digte* (1891) kun medtaget de digte, som findes i farens digtsamlinger – og altså ikke dem, han udelod – og har som grundtekst (med enkelte undtagelser) valgt digtenes »sidste Form«. I den senere videnskabelige udgave af Hauchs *Poetiske Arbejder* (1929) har udgiveren Poul Schjærff som grundtekst til de 44 udvalgte digte valgt den form, som de havde, første gang de optrådte i en digtsamling, og ligesom A.G.Ø. Hauch har Schjærff altså »ikke taget Hensyn til Digtenes Form i de Tidsskrifter og Aviser, hvor de først er trykt«.

De to udgavers principper betyder, at et digt som debutdigtet »Forskeren« aldrig er blevet optrykt siden dets første publikation, fordi Hauch ikke medtog det i sine digtsamlinger, og at et ungdomsdigt som »De stridige Veie« fra 1815 kun er blevet genoptrykt i den ældre Hauchs stærkt omarbejdede versioner fra hhv. *Lyriske Digte* (1842) og *Lyriske Digte. Anden meget forøgede Udg.* (1854), som på ingen måde er adækvate udtryk for den yngre forfatters anskuelser, æstetik og historiske situation, men med sine udeladelser og omskrivninger snarere afslører, hvilke dele af sin tidlige produktion den ældre for-

fatter ikke længere kunne stå inde for. En samlet udgave af Carsten Hauchs digte kan danne grundlag for et studium i forfatterskabets udvikling fra begyndelsen til enden, men ingen af de foreliggende udgaver tilbyder det grundlag. En ny udgivelse af Carsten Hauchs digte vil derimod prioritere at gengive alle Hauchs digte i den form, hvori de mødte læseren første gang. Så vidt muligt skal udgaven præsentere den enkelte tekst i dennes konkrete, historiske kontekst, og så objektivt som muligt skal den fremstille udviklingen i Hauchs forfatterskab, som det udfoldede sig i offentligheden. Derfor vælges førstetrykket som grundtekst for de publicerede digte, der ordnes kronologisk efter deres udgivelsestidspunkt, mens de seneste manuskripter bliver grundtekster for de få upublicerede digte, der ordnes kronologisk efter deres (anslåede) tilblivelsestidspunkt. Til førstetrykkenes tekster knyttes enkelstedsapparater, som gengiver samtlige interne og eksterne varianter fra Hauchs levetid, og når variansen mellem førstetrykket og en anden version er stor, vil der i stedet for variantapparatet blive gjort brug af versionering, dvs. at den afvigende versions tekst etableres i sin helhed. Herved bliver det muligt at undersøge det enkelte digts tilblivelse og forandring gennem tiden, hvilket kan bidrage med interessante perspektiver på forfatterskabet og dets udvikling.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gendigter Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægtehustru Susanna, som eftertragtes af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres velfortjente straf, begge dele takket være profeten Daniel. Undervejs indlægger Hegelund på egen hånd en omfangsrig monolog fra kvindeskikkelsen Calumnia, der i mange detaljer analyserer fænomenet bagtalelse. Hegelund stammede fra Ribe, og med udgivelsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

William Heinesens breve. Et udvalg

Udgivere: Bergur Rønne Moberg under medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og Granskingarråd Føroya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivningsperiode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter udgivelsen af

hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brevsamlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (Tilg. 677), og som bl.a. indeholder hans korrespondance med Jørgen-Frantz Jacobsen. I 2019 udkom en ukommenteret udgave af brevvekslingen mellem de to: *Vinaliga. Brævaskiftið millum William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen 1920-1938* ved Jógvan Isaksen og Jonhard Mikk-

sen. For det andet breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes befinder sig på Det Kgl. Bibliotek, og endelig for det tredje et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn.

Brevudgaven, der består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc., kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksem-

pler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle vennebrevsgenre, men udvalget rummer også det, Heinesen kaldte »afhandlingsbreve«, der mere ligner essays end egentlige breve.

Manuskriptet er færdiggjort og afventer redaktionel behandling.

Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Una Canger og Lorenzo Cigana

Tilsynsførende: Laurids Kristian Fahl og Lars Trap-Jensen

Konsulent: Tanya Karoli Christensen

Finansiering: Ulla og Børge Andersens fond for sprogvidenskabelig forskning

Fra marts 1942 til december 1943 holdt den daværende professor i almen og sammenlignende sprogvidenskab Louis Hjelmslev (1899-1965) ved Københavns Universitet en serie på 43 forelæsninger som han kaldte *Forelæsninger over Sprogteori*.

Til de første to eller tre forelæsninger havde Hjelmslev et maskinskrevet manuskript, mens han til de næste forelæsninger kun havde enkelte maskinskrevne eller håndskrevne noter. Blandt tilhørerne sad imidlertid en studerende der var særlig interesseret i glossematik, ved navn Harry Wett Frederiksen som også var en kompetent stenograf. Han stenograferede alle 43 forelæsninger ned sådan som Hjelmslev holdt dem, og renskrev dem senere på skrivemaskine. Det dokument som indeholder Hjelmslevs 43 forelæsninger i et omfang af 246 foliosider (21 x 34 cm), har til dato ikke været offentliggjort.

Forelæsningerne blev holdt samtidig med at Hjelmslev forfattede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* og den populære bog *Sproget*. Forelæsningerne

er tænkt som et lettere tilgængeligt bidrag til hans teori, og det er praktisk derved at det indeholder hans glossematiske analyse af en tekst, H.C. Andersens eventyr »Toppen og Bolden«, også kaldet »Kjærestefolkene«.

For at forstå betydningen af denne udgivelse ikke bare for glossematikens historie i Danmark men for strukturalismens forløb herhjemme og i udlandet skal man vide at det var en stadig og ofte gentaget kritik af Hjelmslevs andre fremstillinger at der var for få eksempler, og at det var for svært at se hvordan man kunne anvende teorien i praktiske sprog- eller tekstbeskrivelser. Forelæsningerne er Hjelmslevs svar på denne kritik. Hvorfor de så aldrig blev udgivet, er et større mysterium som vil blive diskuteret i udgivelsens indledning.

Planen er at udgive Harry Wett Frederiksens 246 sider lange transskription samt en fotografisk gengivelse af Hjelmslevs eget manuskript til den første forelæsning. Bogen vil blive indledt med en introduktion der beskriver hvorledes Hjelmslev igennem 15 år arbejdede sig henimod den afklarede teori som han i begyndelsen af 1940'erne kunne præsentere i forskellige former. Samtidig diskuteres manuskriptets skæbne og grunden til at det forblev uudgivet.

Da Louis Hjelmslev døde i 1965, gennemgik hans amerikanske oversætter, Francis J. Whitfield (1916-1996), hans efterladte papirer og stødte derved på Wett Frederiksens maskinskrevne version af Hjelmslevs forelæsninger. I sit efterfølgende arbejde med Hjelmslevs skrifter og tanker oversatte Whitfield Wett Frederiksens dokument. Der er dog ikke tale om en komplet oversættelse; den springer visse passager i den danske original over. Men det er passager der ikke har stor betydning for forståelsen. Whitfield havde i øvrigt næppe påtænkt en udgivelse af sin oversættelse. Den har utvivlsomt været til hans egen brug. Men Whitfields oversættelse af disse forelæsninger har internationalt stor betydning for forståelsen af Hjelmslevs arbejde, idet han skabte den diskurs som glossematikken blev præsenteret i på engelsk i et tæt samarbejde med Hjelmslev. Den vil

blive offentliggjort på internettet med et righoldigt notteapparat inkluderende oversættelse til engelsk af de passager som Whitfield lod stå uoversat.

Den introduktion som indleder udgivelsen af Wett Frederiksens dokument, vil være på engelsk således at den også vil fungere som introduktion til Whitfields oversættelse. Introduktionen omfatter en beskrivelse af manuskriptet og dets historie. Men frem for alt indeholder den et studie i den proces Hjlemslev gennemgik fra 1928 og indtil han nåede frem til en kolossal teoretisk sammenfatning af sit store projekt, nemlig de grundlæggende principper for en almindelig grammatik. I 1930'erne foregik det arbejde i høj grad gennem en heftig korrespondance mellem Hjlemslev og fonetikerens Hans Jørgen Uldall. Denne sidste del af introduktionen er baseret på den nævnte korrespondance, som befinder sig på Det Kgl. Bibliotek.

Manuskriptet er indledende korrekturlæst og under revision. Arbejdet forventes afsluttet medio 2022.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen og Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald*, tredje del), en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'er-dekadenen, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens og teknikkens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammenskrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den sociale turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede den store Verdensudstilling, opfattet som et genembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet forvarsler om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.

Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, givet efter originalen, men

ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift. Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Den grafiske opsætning af teksterne er færdiggjort og korrekturlæst. Arbejdet med efterskrift og kommentarer er afsluttet og godkendt af tilsynet. Trykklart manuskript forventes at foreligge medio 2022.

Johannes V. Jensen: Kongens Fald

Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Aage Jørgensen og Flemming Lundgreen-Nielsen

Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatterskab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. Den planlagte manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Den vil blive beskrevet ved hjælp af et letforståeligt notationssystem. Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven og med et tekstkritisk apparat, der angiver varianter til renskrifter, korrekturtryk og andenedgaven. Et enkelt opslag vil således dække samtlige kilder til romanen.

Førsteudgavens tekst er etableret, og arbejdet med variantapparat, efterskrift og kommentar er tilendebragt. Arbejdet med den grafiske opsætning af manuskriptgengivelsen pågår. Arbejdet forventes tilendebragt medio 2022.

Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen

Tilsynsførende: Per Dahl og Sven Hakon Rossel

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halv snes bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssige ytringer frem mod vedgåelsen i *Mølleren* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

En kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skilter med, at de er myter eller eksotiske noveller. Udgaven vil blive i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje indeholder de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En sådan udgave vil kunne supplere og nuancere indsig-

ten i Johannes V. Jensens forfatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelsen af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembindsudgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.

Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet. Dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begunstigede ræsonnerende artikler med et sigte ud over den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insisterede på og forsøgte at fremskrive.

Som udgaven af *Himmerlandshistorier* i *Danske Klassikere* (2018) fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste

moderne læsere uden videre kaperer, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer rask væk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldt primitive kulturer, til folkløriske forestillinger osv. Hertil kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommentarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatter-skabet.

Udgavebeskrivelser og kommentarer er færdige, efter-skrift og tekstetablering udestår.

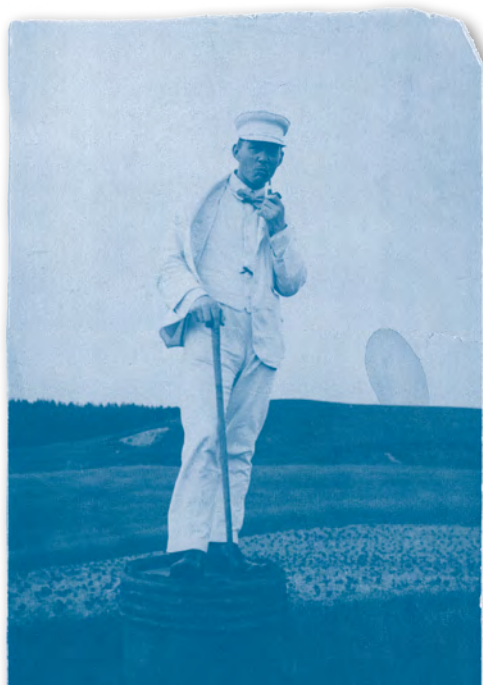
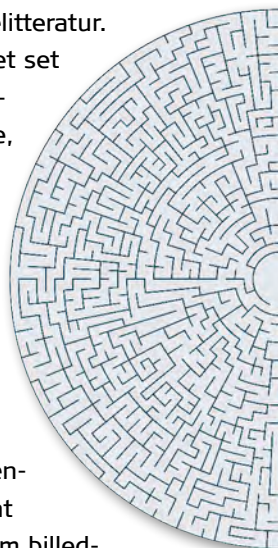
Labyrintens fortsættelse

Udgiver: Henrik Blicher
Tilsynsførende: Karsten Kynde, Flemming Lundgreen-Nielsen og Søren Schou

Jens Baggesens (1764-1826) dagbøger er et hovedværk i dansk memoirelitteratur. De udgør samlet set et uhyre omfattende materiale, der spænder over perioden 1780-1825, dog med tyngdepunkt i Baggesens rejseår 1789-1790 og 1793-1795. De har længe været alment tilgængelige som billedfiler på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside og har fungeret som en vigtig ressource i forbindelse med udgivelsen af Baggesens *Labyrinten* 1-2 i *Danske Klassikere* (2016).

Den planlagte udgave af dagbøgerne skal i første omgang omfatte Baggesens dagbøger fra rejseårene 1789-1790. Dele af dette materiale er tidligere blevet udgivet af C.J. Boye i samarbejde med Baggesens sønner som del af deres udgave af Jens Baggesens *Danske Værker* 1-12 (1827-1832). Yderligere er enkelte dele af dagbøgerne medtaget i Louis Bobés og Carl Dumreichers *Gemt og Glemmt. Minder fra gamle Dage* (1916).

Udgaven i *Danske Værker* lever imidlertid på ingen

måde op til moderne filologiske standarder, og der er udpræget behov for en ny udgave af disse dagbøger fra Baggesens formative år. Dette stof er særdeles læseværdigt og litteraturhistorisk lærerigt. Dels dokumenteres en kærlighedshistorie før og umiddelbart efter ægteskabet, dels er der veloplagte rapporter fra den 25-årige digters bevægede følelsesliv, men også lyrisk dyrkelse af den schweiziske alpe-natur foruden portrætter af det unge menneskes omfattende netværk og den kendte historie om hans improviserede dans på ruinerne af Bastillen.

Udgaven af Baggesens dagbøger vil etablere grundlaget for indsigt i en helt afgørende politisk og social brydningstid med Baggesen som centralt placeret hovedvidne.

Der stiles stadig mod en digital udgivelse, der skal etablere en filologisk forsvarlig, kommenteret udgave af de overleverede dagbøger fra årene 1789-1790 med visninger af faksimiler af de håndskrevne dagbøger på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside. Det rigtige format synes at være fundet i *Transkribus*, som anskueligt kombinerer visning af forlæggene med tilknyttede transskriptioner. Programmet tilbyder i en vis udstrækning AI-læsning af håndskrift og efterhånden også af gotisk hånd. Arbejdet er i gang, og udgiverens samarbejde er udvidet i løbet af året.

Leonora Christina: Jammers Minde

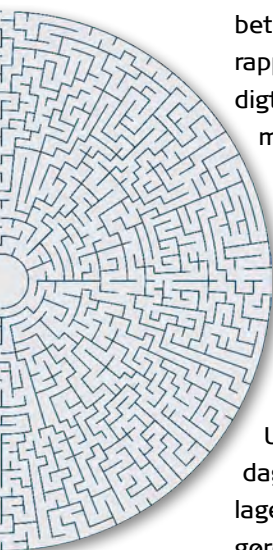
Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg bestående af Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. Arbejdet med Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser er tilendebragt, og de relevante og interessante tekster er klar til trykning. Sprogbeskrivelsen er gennemført, for så vidt angår undersøgelserne af Leonora

Christinas ortografi, som har vist sig at være mindre konsekvent, end man hidtil har troet. På den baggrund forekommer det naivt at tillægge ændrede stavemåder definitiv beviskraft. Dertil kommer, at de stavemåder, man har tillagt afgørende betydning for en datering af de to sidste dele til 1690'erne, er frekvente helt fra maj 1686. De øvrige emner for sprogbeskrivelsen er undersøgt i vekslende omfang. Til kommentarerne foreligger en hel del materiale.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)

Leonora Christinas franske selvbiografi

Udgivere: Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Sanni Nimb

Finansiering: Dronning Margrethe og Prins Henriks Fond, Alfred Good's Fond, G.E.C. Gads Fond, Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, Landsdommer V. Gieses Legat samt Svend Grundtvigs og Axel Orlriks Legat

Leonora Christinas (1621-1698) franske selvbiografi blev skrevet i foråret 1673 i Blåtårn. En af Ulfeldt-parrets nære venner, lægen Otto Sperling, sad også fængslet i Blåtårn, og hans søn, Otto Sperling d.y., drog til København efter Frederik 3.s død i 1670 med det formål at få løsladt både sin far og Leonora Christina. I 1673 gav han op, men fik dem begge til at skrive en levnedsskildring, som han formentlig ville bruge til at påvirke opinionen i Europa og derigennem lægge pres på den danske regering. Det er utvivlsomt det formål, der har fået Leonora Christina til at udforme sin levnedsskildring på fransk, det internationale diplomatiske sprog; sædvanligvis korresponderede hun med Sperling på dansk. Han arbejdede på et værk om lærde kvinder, hvori hendes oplysninger efter planen skulle indgå.

Originalhåndskriftet blev smuglet ud af Blåtårn og afskrevet af danske historikere, som udnyttede det i flere sammenhænge. Efter en del

*La Vie d' Eleonore Chippine
Comtesse d' Ulfeldt, écrite de sa*

år forsvandt det, og man antog længe, at det var gået tabt. Derfor måtte Sophus Birket Smith lægge en afskrift til grund, da han i 1871 som den første udgav værket. På basis af hans udgave blev værket oversat til dansk af C.O. Bøggild-Andersen i en arkaiserende sprogform, der antagelig fungerede godt i 1949, da den blev udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som en del af Leonora Christina: *Jammers Minde og andre selvbiografiske Skildringer*, hvori de danske skrifter er lempeligt moderniseret. I 1952 dukkede originalhåndskriftet mirakuløst op på et gymnasiebibliotek i Altona og blev købt af en dansk samler. Han tog initiativ til en faksimileudgave, *Leonora Christina Grevinde Ulfeldts franske Levnedsskildring 1673* fra 1958. Faksimileudgaven ledsages af Bøggild-Andersens oversættelse, der følger samme principper som hans tidligere oversættelse af afskriften. I 1960 genudsendte Rosenkilde og Bagger selskabets 1949-udgave med oversættelsen fra 1958. Denne oversættelse er siden blevet genudgivet i moderniseret form.

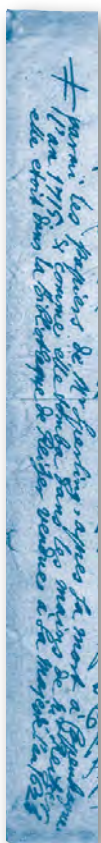
Som det fremgår af dette korte overblik, er originalhåndskriftet hidtil kun blevet udgivet som faksimile. Der har altså manglet en videnskabelig udgave. Bøggild-Andersens oversættelse er stort

set korrekt, men forekommer i dag tung, svært forståelig og meget fjern fra det ganske jævne stilleje, som Leonora Christina valgte til de berettende afsnit; kun i bredt skildrede situationer med talrige replikker demonstrerer hun sin beherskelse af hofstilen. Der er altså behov for en nyoversættelse. Leonora Christinas beherskelse af fransk er blevet bedømt meget forskelligt, men først med Lene Schøslers undersøgelser videnskabeligt funderet.

Da selvbiografien på én gang er en vigtig kilde til en central kvindeskikkelse i Danmarkshistorien, et fascinerende menneskeligt dokument og et raffineret litterært værk, er det en oplagt opgave for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab at publicere en videnskabelig udgave af originalteksten jævnsides med en oversættelse til letforståeligt moderne dansk og med en lingvistisk, historisk og litteraturhistorisk indledning, foruden realkommentar og registre.

Samtidig med den videnskabelige udgave udsendtes en populær bog med oversættelse, historisk efterskrift og kommentarer. Den er illustreret af Allan van Hansen, som i 2019 udsendte *Jammers Minde – en grafisk roman*.

Begge udgaver udkom den 8. juli 2021.

Christian Molbech: Ungdomsvandringer i mit Fødeland

Udgivere: Per Dahl og Jørn Guldberg
Tilsynsførende: Henrik Blicher og
Steffen Heiberg

Christian Molbech (1783-1857) var bibliotekar, filolog, historiker og litteraturhistoriker. I årene 1808-1813 gennemrejste han Sjælland, Møn, Lolland-Falster, Langeland, Fyn og dele af Jylland. Resultatet blev to udførlige og personlige bind under fællestitlen *Ungdomsvandringer i mit Fødeland* (1811 og 1815) samt fem supplerende artikler godt 10 år senere. Hans egen betegnelse var »scientific-an-

tiquarisk-æstetiske« rejsebidrag. Hermed sigtede han til en syntese af topografiske, historiske, kulturhistoriske og æstetiske perspektiver. De fyldige rejsebeskrivelser forbandt 1700-tallets oplysnings-tradition med 1800-tallets tidlige romantik og blev et markant bidrag til opbygningen af en national selvforståelse – en dansk identitet.

Molbechs to tidlige værker er aldrig blevet genudgivet, og de er ikke blevet behandlet i deres helhed siden Morten Borups monografi (1954), men især kunsthistorikere har i de senere år citeret fra dem.

Molbechs meget omfattende brevsvekslinger foreligger delvist udgivet (med Kamma Rahbek, 1883 og 1993-1994; med N.F.S. Grundtvig, 1888;

med Chr. K.F. Molbech, 1908; med svenske forfattere og videnskabsmænd, 1956). De bidrager dog kun i begrænset omfang til forståelse af de to ungdomsværkers selvstændige værdi og brede kulturhistoriske perspektiv.

Molbechs afgørende nye greb var, at han tilegnede sig de regionale områder i Danmark ved systematisk at opsoge de steder, rum og minder, der vidnede om fortiden

og gjorde den nærværende. Og at han gjorde det med både subjektiv indlevelse og en veludviklet historisk bevidsthed. For vandrers blik og modtagelige sind glimrede landskaber, haver og bygninger ved deres skønhed og karakter, men Molbech åbnede samtidig for deres historie, der for de fleste dengang var glemt eller helt ukendt. Molbech hentede historien ind og gjorde topografien nationalt nærværende som kulturarv.

Omfanget af de to bind er i alt ca. 420 sider à 2.400 enheder, mens de fem artiklers omfang endnu ikke er præcist opgjort. Det skønnes, at der vil blive tale om 2-3 tekstbind og et ledsagende kommentarbind. Udgivelsen vil kræve en betydelig punktkommentar og en efterskrift, der bliver til i samarbejde med en arbejdsgruppe af historikere, kunst-, kirke- og kulturhistorikere, der sideløbende planlægger en vandreudstilling om Molbech på en række danske kunstmuseer.

Transskription af teksterne er i gang og forventes at ligge klar først på sommeren 2022. Der stiles mod en udgivelse i efteråret 2023 i tilknytning til de nævnte udstillinger.

Poul Martin Møllers Skrifter

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skafte Jensen, Carl Henrik Koch og Flemming Lundgreen-Nielsen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatterskabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave er planlagt til at omfatte fem bind. Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans

Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Students Eventyr* (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte Strøtankerne samt de filosofiske afhandlinger og forelæsnings. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevdugave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. Tekst og kommentarer til Strøtankernes afdeling II-IV er godkendt af tilsynet. Der arbejdes videre med Strøtanker I og *En dansk Students Eventyr* samt en omfattende udgivet afskrift af Møllers ellers kun delvis overleverede *Ontologien eller Kategoriernes System*.

Peter Nansens brevsvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Gert Posselt og Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Finansiering: Augustinus Fonden, Politiken-Fonden og Statens Kunstfonds Projektudvalg for Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevsvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – med omtale af oplagstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevsvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nansen og Edvard Brandes forholdsvis hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læserne af brevdugaven kan især glæde sig til den øgede

intensitet i brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903.

I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Arbejdet er afsluttet, og der arbejdes på at få tilvejebragt den sidste trykstøtte. Værket forventes at udkomme i 2022.

Erik Pontoppidan: *Grammatica Danica*

Udgiver: Sten Ebbesen

Tilsynsførende: Henrik Galberg Jacobsen, Eva Skafte Jensen, Marita Akhøj Nielsen og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Privat donation og Carlsbergfondet

Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans (1616-1678) *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

En grundig indledning behandler bl.a. den almene kulturelle baggrund, Pontoppidans kilder og arbejdsmetoder, værkets grammatiske teori og dets historiske baggrund. Sebastian Olden-Jørgensen bidrager med en grundig skildring af Pontoppidans liv, og professor Jesper Høgenhaven fra Det Teologiske Fakultet ved Københavns Universitet med et mindre afsnit om Pontoppidans forhold til hebraisk.

Manuskriptet er under redaktionel behandling og forventes trykkbart hen over sommeren 2022.

Klaus Rifbjergs digte

Udgiver: Torben Jelsbak

Tilsynsførende: Uffe Andreasen,
Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og produktive forfattere i efterkrigstidens danske litteratur. Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen *Under vejr med mig selv* og udgav siden op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation* (1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat og foregår i tæt kontakt med den hastige medievikling i perioden inden for både den trykte presse og radio, film og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igenem hele sit virke var Rifbjerg en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende krønike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med Gyldendal planlægges en samlet, tekstkritisk og kommenteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der

indgår i Rifbjergs 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren lod publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiveren arbejder imidlertid videre med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere*.

Ole Rømers Triduum-observationer

Udgivere: Claus Fabricius, Per Friedrichsen †, Niels Therkel Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

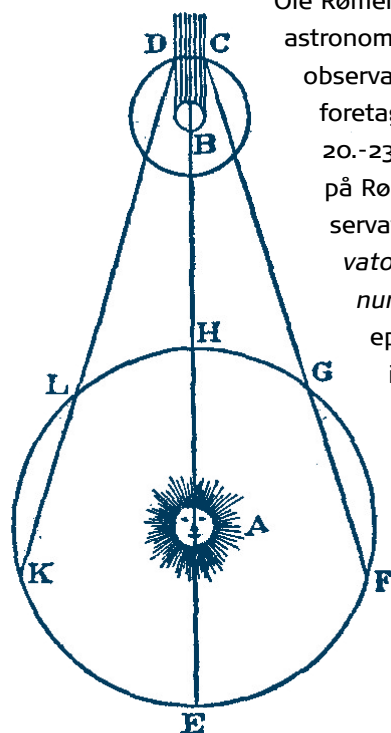

FIG. 70.

Ole Rømers (1644-1710) astronomiske Triduum-observationer blev foretaget i dagene 20.-23. oktober 1706 på Rømers landobservatorium, *Observatorium Tusulanum*, med hans epokegørende

instrument Meridiankredsen, *Rota meridiana*, der blev prototypen for alle senere observatoriers instrumenter. Resultatet af observationsrækken,

Triduum, er kulminationen på Rømers livslange indsats for at forbedre såvel instrumenter som observationsteknik og overgår mht. præcision alle samtidige astronomers. I kort begreb drejer det sig om et stjernekatalog *en miniature*.

De tre bind er i korrektur og udkommer i 2022.

Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Georg og Ane Cathrine Achen

Udgiver: Janet Garton

Tilsynsførende: Gert Posselt

Det finnes en temmelig stor brevveksling (341 daterede brev, 30 udaterte) mellom Amalie og Erik Skram og ekteparet Georg og Ane Cathrine Achen i de københavnske arkivene; brevene fra Amalie og Erik Skram til Achens befinder seg i Rigsarkivet (Achens arkiv, nr. 5005), og brevene fra Achens til Skrams på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4499, 4° og NKS 4500, 4°). Brevene strekker seg fra 1888 til 1919, men de fleste og mest interessante ble skrevet før Amalie Skrams død i 1905.

Brevene er av interesse fordi de kaster lys ikke bare på Amalie Skrams liv og diktning, men også på hele kunstnermiljøet i København i slutten av det 19. århundre. Georg Achen var en anerkjent kunstner og Amalie og Erik satte pris på hans malerier og gikk på hans utstillinger, mens han leste Amalie og Eriks verker (noen ganger i manuskript) og anerkjente Amalie som en stor forfatter. Brevene inneholder mye debatt om litteratur og kunst, om arbeidsvilkår og ikke minst om strevet med økonomi, husholdning, sykdom, småbarn osv.

Amalies forhold til Ane Cathrine, som var den eneste av de fire uten kunstneriske am-

bisjoner, forteller mye om kvinneliv, barneoppdragelse og samfunnets forventninger dengang. I sin helhet gir brevvekslingen inntrykk av å være en fengslende roman; brevene dekker de mest dramatiske begivenhetene i begge pars liv. I 1890-1891 holder Achen på å male et dobbeltportrett av Amalie og Erik, men han blir så frustrert p.g.a. deres manglende samarbeidsvilje når det kommer til å sitte for ham at han tar en kniv og skjærer tvers gjennom bildet – noe som utløser en psykisk krise hos ham. Når Amalie i 1894 blir innlagt på Kommunehospitalet med nervøst sammenbrudd, er det Ane Cathrine som blir bindeleddet mellom henne og Erik og ordner med overførsel til et annet sykehus – og det er hun som innsamler penge slik at Amalie kan reise til Finland for å komme seg etterpå. Og mot slutten av århundret blir både Georg og Ane Cathrine

involvert på forskjellige måter i striden mellom Amalie og Erik som fører til deres endelige separasjon.

Brevutgaven skal inneholde alle de daterte brevene (ca. 112.000 ord); de udaterte brevene er nesten alle sammen korte og uvesentlige. Brevene skal suppleres med en innledning med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register. Boken skal også illustreres med portretter av brevskriverne og med noen av Georg Achens bilder, som blir diskutert i brevene.

I løpet av året 2019-2020 ble det laget et avskrift av alle brevene i samlingen på Det Kgl. Bibliotek og Rigsarkivet. Det som gjenstår er å skrive innledningen med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register.

B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen

Med en palæografisk datering til ca. 1250, snarere før end

efter, gælder Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* stadig – indtil andet er bevist – for det ældste kendte gammeldanske håndskrift. Ydermere har dets sprogform været udpeget som bindeleddet par excellence mellem runetidens sprog og gammeldansk i øvrigt. Det burde derfor være selvskrevet til udgivelse, men har hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil dels bringe teksterne i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første, der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgiver: Karsten Christensen †, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogvindskabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømt for sit indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle forarbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

Projektet er midlertidigt stillet i bero.

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS. Romske Paffuers leffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571. Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indignerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddeler han i fortællingen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Aarhusbispen Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske værker

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Lars Boje Mortensen og Marita Akhøj Nielsen

Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede Krønike og supplerer dem med en række

andre programmatisk tekst, som han faktisk fik trykt. Tilsammen giver de ikke kun et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens humanistiske idealer og Vedels for-

søg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske teksters vedkommende med parallel dansk oversættelse. Det drejer sig om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremen-udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortællingen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udsendes foreløbig.

Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske språk- og litteraturselskap)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydet, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

Kierlighed uden Strømper blev i 2020 udgivet digitalt på *bokselskap.no* med punkt-kommentarer af udgiveren med god hjælp fra begge tilsynsførende og efterskrift af Henrik Andersson (1959-2017). Siden da har udgaven ligget stille, men næste fase drejer sig om Wessels mindre populære dramatik.

Den lærde og bibliofile statholder i Hertugdømmerne Henrik Rantzau (1526-1598) rådede over et righoldigt bibliotek i residensen Schloss Breitenburg nær Itzehoe. Det indeholdt en del håndskrifter som førhen havde tilhørt de holstenske klostre Segeberg og Reinfeld. En gang i 1580'erne faldt Rantzau over et medicinsk samlehandskrift, som indeholdt læredigtet *De uirtutibus herbarum (Om urters nyttevirksomheder)*. Han bemærkede ved nærmere eftersyn at håndskriftversionen afveg temmelig meget fra den trykte udgave han kendte. Rantzau besluttede derfor at udgive teksten fra sit eget håndskrift, men med noter i marginen, hvor læseren kunne iagttage alle afvigelser fra Georg Pictorius' tryk fra Basel 1559. Rantzaus udgave udkom i 1590 både i Hamburg og Leipzig, og dermed præsenterede han det første fortløbende variantapparat omtalt i *Dansk Editions historie*. I øvrigt havde han ingen anden tilgang til tekstkritisk metode end denne høflige besked til 'den velvillige læser': »Jeg overlader det til din egen dømmekraft hvilken af de to læsemåder du foretrækker at følge« (*Tuo autem permitto arbitrio, utram lectionem sequi malis*).

Historien om Rantzaus variantapparat indgår i en enkelt af de utallige udgaveanalyser, der sammen med overordnede kapitler om forskellige perioders og filologiers metoder og udgivelsespraksisser udgør *Dansk Editions historie* 1-4, Museum Tusulanums Forlag, 2021.

Et kollektivt og tværfagligt projekt

Værket er resultatet af et mangeårigt tværfagligt samarbejde under ledelse af professor Johnny Kondrup, og det havde som sit formål at aktivere den forholdsvis unge og frugtbare disciplin 'editions historie' i en dansk kontekst. I bind 1 behandles udgivelseshistorien for værker på græsk og latin fra oldtid, middelalder, renæssance og nyere tid (redigeret af Christian Troelsgård

under medvirken af David Bloch), bind 2 er viet til udgaver af norrøn og gammeldansk litteratur (redigeret af Britta Olrik Frederiksen), og endelig studeres udgivelsen af den nysproglige danske litteratur, fx Ludvig Holberg, N.F.S. Grundtvig, H.C. Andersen og Karen Blixen, samt af folkeviser, salmebøger og historiske kilder i bind 3 (redigeret af Johnny Kondrup). I bind 4 findes litteraturlister, person- og sagregister.

De 'lærde' udgivere, som producerede udgaver af værker skrevet på græsk og latin, arbejdede ofte også 'på tværs', evt. både med latinske, norrøne og nydanske udgaver. Dette sammenfald af personel og faglig udveksling mellem områdernes udgivelsespraksisser – samt den efterfølgende udvikling og differentiering i 'state of the art' for udgivelse af ældre litteraturer i Danmark – begrunder strukturen.

Editionshistorie som forskningsfelt

I tysk tradition havde *Editionsgeschichte* allerede gennem nogle årtier været et knæsat begreb, men hovedsagelig som en bibliografisk, traditionsorienteret disciplin med fokus på enkelte forfatterskaber, fx Goethe eller G.E. Lessing. Den nyere editionshistorie har et mere generelt sigte og interesserer sig for selve udgivelsespraksis, dvs. den bevidste, reflekterede, lærde eller videnskabelige udgivelse af ældre værker, og den anskuer editionspraksis som et tids- og situationsbundet fænomen. Herfra forgrener interessen sig bredere ud i litteraturens landskab.

Dansk Editionshistorie har gennemgående søgt at besvare spørgsmål som disse: Hvilke forfattere og hvilke enkeltværker er blevet udgivet i Danmark (henholdsvis af danske lærde i udlandet eller udenlandske udgivere med interesse for udgivelse af danskrelateret litteratur) fra renæssancen til i dag? Hvilke serier er udgaverne indgået i? Hvilke udgiverselskaber eller andre organisationer har initieret projekterne, organiseret og gennemført dem? Har udgiverne haft institutionelle rammer om deres arbejde? Har de arbejdet individuelt? Hvordan har udgivelserne forholdt sig til internationale metodiske strømninger inden for editionsfilologien og til nationale eller internationale metode-diskussioner? Hvilke forbilleder har de evt. haft i udenlandske udgaver? Har udgivelserne selv haft betydning for editionsfilologiens metodiske udvikling; har de måske ligefrem været argumenter i en metodisk diskussion? Hvordan har udgivelserne forholdt sig til nationale og internationale kánoner (affirmativt, reproducerende, kritisk, formativt)? Hvilket udstyr har udgivelserne fået? Spørgsmålet gælder i første række det videnskabelige udstyr (udgavetype, apparatomfang, kommentarer), men også det boghåndværksmæssige (typografisk og bogteknisk tilrettelægning). Hvem har bekostet udgivelserne (litteratursociologi, bidrag til mæcenatets historie)? Hvordan er udgaverne blevet distribueret (som medlemsleverancer til udgiverselskabernes lukkede fællesskaber, via subscriptions til interesserede

kredse eller via den kommercielle boghandel)? Hvilke begrundelser har udgivelserne fået? Hvilke videnskabelige og/eller ideologiske legitimeringer? Hvad har man igennem skiftende tider ment at kunne bruge de historiske tekster til (receptions-historie, men også bidrag til den historiske bevidstheds historie)? Er teksternes indhold blevet censureret af udgiverne? Er deres sproglige form blevet normaliseret eller moderniseret – og med hvilke begrundelser (purisme)? Hvad har fremkomsten af de digitale medier, ikke mindst internettet, betydet for udgavernes organisering, udformning, spredning, stabilitet og holdbarhed?

Den røde tråd

Som en rød tråd gennem hele *Dansk Editionshistorie* går de fundamentale spørgsmål om tekstselektion og tekstreproduktion: Hvilke tekstvidner til de overleverede værker har udgiverne valgt at fremlægge, og hvordan har de gjort det? Originalerne til såvel græske og latinske som norrøne og gammeldanske værker er i reglen gået tabt, de bevarede tekstvidner er gerne mange, som oftest håndskrevne og i den egenskab vistnok aldrig ens. Derfor har de to spørgsmål særlig betydning for bind 1 og 2.

I det sidste par hundrede år har udgivere haft mulighed for at behandle overleveringer af bind 1 og 2's slags på systematisk måde. Takket være udviklingen af tekstkritikkens genealogiske metode tidligt i 1800-tallet er man – i gunstigt fald – i stand til at opstille falsificerbare hypoteser om værkernes ældste erkendelige form, 'arketypen'. Den omtrent samtidig etablerede sprogvidenskab har desuden leveret værktøj til kvalificeret sproglig bearbejdelse af den tekst der skal fremlægges, fx efter en adækvat sproglig rettesnor.

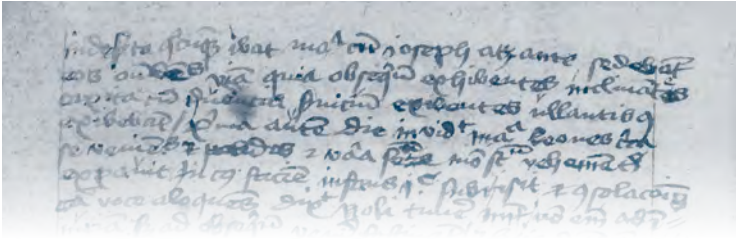
Byzantinisten og den klassiske filolog Jørgen Raasted (1927-1995) konstaterede imidlertid i 1965 at der gik et svælg mellem de måder hvorpå klassiske filologer og nordiske middelalderfilologer håndterede deres fælles videnskabelige redskaber. Ifølge Raasted fremlagde klassiske filologer normalt en restitueret arketype i ensartet klassicerende sprogform, og de optog alene konjekturen og afvigende læsemåder

af betydning for tekstkonstitutionen i variantapparatet på foden af tekstsiderne. De nordiske filologer derimod fremlagde typisk en transskription af et udvalgt tekstvidne i hele dets kapriciøse ortografi og tegnsætning og nedenunder råmateriale fra den øvrige overlevering, til læsernes egen kritiske behandling. Resultaterne af den sidste fremgangsmåde kaldte Raasted – bevidst provokerende – for materialesamlinger af foreløbig karakter, hvis data måtte udmøntes i »rigtige udgaver« siden hen.

I *Dansk Editionshistorie* kan den modsætning mellem klassiskfilologisk og nordiskfilologisk editionsmetode som Raasted trak op, givetvis iagttages; men lige så klart bliver det at virkeligheden er betydeligt mere broget, fordi både værkoverleveringer og udgiverinteresser er forskelligartede. Fra bind 2 kan der ligefrem opvises eksempler på at den klassiskfilologiske og nordiskfilologiske udgiver næsten har byttet roller:

Det ene eksempel gælder Jón Helgasons (1899-1986) udgave af den historisk betydningsfulde islandske bispesaga *Hungrvaka* (1938). I 1965 udpegede Raasted den eksplicit som et afskrækkende eksempel på nordiskfilologisk praksis, og dog er sandheden at netop denne udgave følger et snorlige klassiskfilologisk mønster. Den fremlagte tekst er en arketype, som udgiveren har kunnet restituere med høj sandsynlighed ud fra overleveringen, og den er gengivet i overensstemmelse med den arkaiske oldislandsknorm som sprogvidenskabsmanden Ludvig F.A. Wimmer (1839-1920) havde skabt til pædagogisk brug i sin kendte *Oldnordisk Læsebog* (i 2. udgave, 1877). At Jón Helgason havde valgt denne gengivelsesmåde, skyldtes at sagaen formentlig er affattet i begyndelsen af 1200-tallet, og at samtlige tekstvidner er nedskrevet så sent som i 1600-1800-tallet, med sprogligt præg heraf. – Det skal retfærdigvis siges at hovedårsagen til at Raasted stejlede over *Hungrvaka*-udgaven, var dens bugnende variantapparat; men varianterne var vel at mærke omhyggeligt sorteret i to afdelinger: først de tekstkritisk relevante ligesom i en klassikerudgave, og dernæst de øvrige, der kunne oplyse om værkets videreliv og få betydning, hvis der skulle dukke nye vidner op som rokkede ved den konstruerede arketype. Det sker nu og da.

Det andet eksempel gælder en udgave fra 1993 af håndskriftet AM 76, 8°, dateret til ca. 1470. Titlen *A Danish Teacher's Manual of the Mid-Fifteenth Century* sammenfatter et tværfagligt udgiverkollegiums tolkning af håndskriftets funktion. Det meget lidt lærde indhold består i et virvar af kortere og længere tekster på dansk og latin, og de latinske er her principielt udgivet på nordiskfilologisk måde som rå transskriptioner af den kapriciøse ortografi og tegnsætning. Derfor kan læseren støde på højst uklassiske, men sprog- og kulturhistorisk informative skrivemåder som fx »ante sedebant« for »antecedebant« 'gik foran' eller »døwtronomio« for »deuteronomio« til *Deuteron-*

in deserto quocumque ibat maria cum ioseph atque ante sedebant
eos ostendentes viam quia obsequium exhibentes inclinantes
capita cum reuerencia seruicium exhibentes ullantibus
exibebant / Prima autem die invidit maria leones circa
se venientes et pardos et varia ferarum monstra vehementer
expauit In cuius faciem infans iesus subrisit et consolacionis
eam voce aloquens dixit / Noli timere mater / non enim ad in-

mium (5. Mosebog). Samme læser vil måske blive overrasket over at flertallet af de latinske tekster er transskriberet af en klassisk filolog ved navn Jørgen Raasted; men efter hede debatter i udgivergruppen havde han indset at en klassiskfilologisk tekst befriet for »alt våset« (som han yndede at kalde det) ville være misvisende, når den skulle dokumentere udgivernes hypotese om håndskriftets oprindelige miljø og funktion – i den gryende materialfilologis ånd. Den sidste er også ansvarlig for at det i et vist mål er forsøgt at afspejle håndskriftets layout, linjeskift, skriverrettelser, brug af blækfarve m.m. i fremlæggelsen.

Løfter man blikket ud til de andre bind af *Dansk Editionshistorie*, vil man kunne registrere en tilsvarende tendens i nyere tid til at sætte autenticiteten i højsædet, i allernyeste tid tillige materialiteten. Tendensen ytrer sig bl.a. ved at førstetrykket bliver det foretrukne tekstgrundlag fremfor en *Ausgabe letzter Hand* i udgaverne af nydansk litteratur. I disse udgaver møder man efterhånden også en gennemført kildetro gengivelse af ortografi og interpunktion i stedet for tilpasning til diverse akademisknormer, en rettepraksis der går fra mere eller mindre vilkårlig og implicit til systematisk, eksplicit og tilbageholdende, og endelig enkelte tilfælde af reproduktion af tekstopstillingen på kildens sider. Latin- og græskudgiverne foretager nok en bevægelse i lignende retning, men på minimale undtagelser nær først senere og ikke så vidtgående. Sammenlignet med deres nydansk kolleger har de utvivlsomt også mere at tabe i læselighed, end de vinder i autenticitet ved denne fremgangsmåde.

Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editionshistorie*, bind 1-4, Museum Tusulanums Forlag, 2021.

Pris: 1.875 kr.

Britta Olrik Frederiksen og Christian Troelsgård

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi er en vigtig digital ressource, ikke mindst for danskstuderende og gymnasieelever samt for disse gruppers lærere, der kan henvise til bibliografien som et pålideligt internet-sted at finde sekundærlitteratur til studiet.

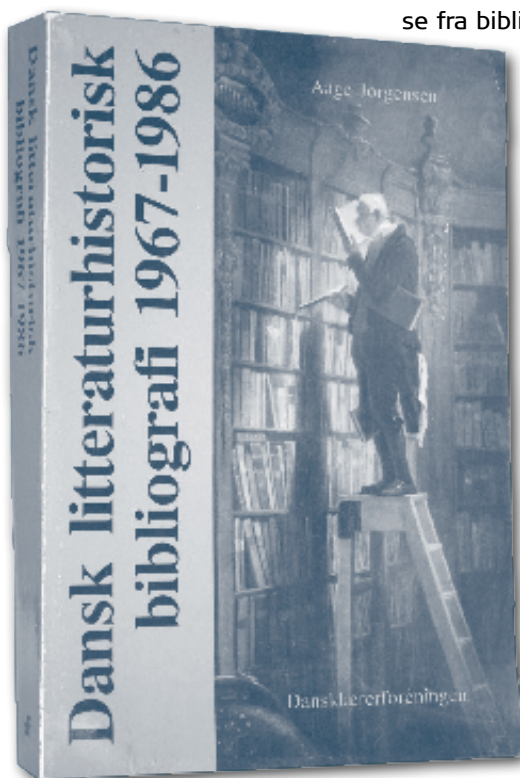
Bibliografien blev påbegyndt af Aage Jørgensen i 1967 og vedligeholdt af ham frem til 2014, til dels for en bevilling fra Statens Humanistiske Forskningsråd. I 1989 udsendte Dansk Lærereforening en kumuleret udgave af bibliografien 1967-1986 i bogform, men vedblev at trykke de årlige opdateringer i tidskriftet *Dansknoter* frem til 2004. I 2014 overtog Det Kgl. Bibliotek arbejdet med biblio-

grafien og videreførte den som en delbase i REX til og med 2017. I 2015 udkom endnu en kumuleret bogudgave, der indeholdt poster for perioden 2000-2014, desværre uden registre. Efter 2017 er bibliografien ikke blevet ajourført.

I 2018 tog Erik Skyum-Nielsen og Johnny Kondrup initiativ til en genoptagelse af arbejdet som et samarbejde mellem Det Kgl. Bibliotek, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Der blev udformet et forslag, som i 2019 lå til underskrift på Det Kgl. Bibliotek, men i slutningen af 2021 meddelte biblioteket, at man alligevel ikke så sig i stand til at *hoste* bibliografien. Enten måtte den henlægges blandt de afsluttede eller overgå til et privat firma uden deltagelse fra bibliotekets side.

Med dette udgaveforslag forsøges bibliografien gjort til et DSL-projekt i samarbejde med Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, som har bevilget et mindre startløb og stillet et årligt tilskud på 50.000 kr. i udsigt. Øvrige udgifter skal søges dækket hos fonde.

Planen er at søge støtte til en samlet pakke in-

deholdende videreførelse af bibliografien 2023-2025, ajourføring for perioden 2018-2022 samt midler til *hosting* og *support* på selskabets server.

Det Kgl. Bibliotek er indstillet på at overdrage ejendomsretten til bibliografien samt data og metadata omkostningsfrit til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Aage Jørgensen har stillet ni specialbibliografier, som han siden 2018 har udarbejdet, til rådighed for projektet. Det drejer sig om bibliografier over St.St. Blicher, N.F.S. Grundtvig, H.C. Andersen, J.P. Jacobsen, Johs. V. Jensen, Jeppe Aakjær, Karen Blixen, Kaj Munk og Klaus Rifbjerg. Dermed er det blevet betydeligt mere overkommeligt at lukke hullet for årene 2018-2022.

Designeret projektleder er cand.mag. Lasse Stein Holst, der for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er i gang med en udgave af Carsten Hauchs lyrik.

Bestyrelsen søger om årsmødets bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere.

Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-1750), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument i ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder. Hele forfatterskabet igennem forsvarer Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremishandling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, ansporet såvel af etiske overvejelser som af den store kvægepest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør således

også en milepæl i historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motiverede oversættelser til dansk af latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: sandsynlighed, personlighed, selvstændighed, sædelighed og sindsbevægelse. Alene af den grund er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter behandles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofihistorie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Frederik Christian Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev taget på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Nærværende forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale.

Udgaven planlægges i første omgang som en digital publikation, men tænkes tillige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 sider ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Carsten Hauch: Indledning til Fore- læsninger over Njalssaga og flere med den beslæg- tede Sagaer

Carsten Hauchs (1790-1872) forelæsninger om islændingesagaerne var

tiltænkt de studerende ved Kiels Universitet, men på grund af oprøret i Slesvig-Holsten måtte Hauch i 1848 flygte til Danmark, så forelæsningerne blev i stedet holdt på Københavns Universitet i vintersemesteret 1848-1849. Det var her, Hauch formulerede den tanke, at sagaerne bar for meget præg af digteriske virkemidler til at kunne være historiske kilder, der var opstået mundtligt og overleveret gennem århundrederne: »Det forekommer mig, som om vi i enhver Fortælling, hvori vi finde en kunstforstandig Plan og en (om ogsaa temmelig skjult) Sammenknytning af Begivenheder og Handlinger til et Heelt, ogsaa tør antage, at en kunstforstandig Aand har været virksom«. Dermed var det første skridt taget til at anfægte den såkaldte friprosateori om sagaerne til fordel for 'bogsprosateorien', som i det 20. århundrede skulle blive dominerende i forskningen.

Hauchs indledning til forelæsningsrækken blev udgivet i *Afhandlinger og æsthetiske Betragtninger* (1855), men bortset fra korte uddrag i skolebogsantologier ved Martin Hammerich er den aldrig blevet genudgivet. Denne omstændighed fik stud.mag. Aviaja Skotte-Nielsen til at undre sig, da hun som de øvrige danskstuderende ved Københavns Universitet blev undervist i sagaerne, og som sit bachelorprojekt valgte hun at udforme et ræsonneret forslag til udgivelse af indledningsforelæsningen. Projektet indeholdt dels en diskussion af udgavens relevans, målgruppe og udstyr, dels en prøve, omfattende forelæsningens første ti tryksider, bestående af tekstkritik, punktkommentarer og indledning. Projektet blev vurderet til karakteren 12 af Johnny Kondrup og Jesper Gehlert Nielsen, der mente, at det gode arbejde burde nyttiggøres for en større offentlighed. Derfor dette udgaveforslag.

Selve teksten fylder knap 60 sider i lille oktav. Med apparat skønnes en nyudgivelse at få et omfang på ca. 150 sider. Udgivelsesarbejdet vil være overkommeligt, da der hverken findes manuskript eller senere trykte udgaver.

Bestyrelsen foreslår udgaven vedtaget med Aviaja Skotte-Nielsen som udgiver, Erik Skyum-Nielsen og Johnny Kondrup som tilsynsførende.

Per Langes samlede essays

Per Lange (1901-91) tilhører mellemkrigstidens første generation. Han debuterede som lyriker og udgav tre digtsamlinger (*Kaos og Stjernen*, 1926, *Forvandlinger*, 1929, og *Orfeus*, 1932), der i litteraturhistoriske fremstillinger af lidt ældre dato bliver fremhævet for deres høje kvalitet, formelle stramhed og klassiske karakter, men i øvrigt læses som udtryk for modernitets-erfaringer, og ikke mindst derfor ses som interessante. På den baggrund er det opsigtsvækkende, at Lange slet ikke omtales i den seneste større litteraturhistorie og tilsvarende vistnok er underlagt den vigende interesse for de nyklassiske forfatterskaber generelt.

Per Lange forlod lyrikken for efter en længere produktionspause (to årtier) at vende tilbage som essayist. Det blev i sindigt tempo til fem samlinger: *Spejlinger* (1953), *Ved Musikkens Tærskel* (1957), *Samtale med et Æsel* (1961), *Om Krig og Krigsmænd* (1966) og *Dyrenes Maskerade* (1969). Indholdsmæssigt spænder de fra 'spredt fægtning' til samling omkring én sag (ælselsamtalen reflekterer en rejse i Grækenland

på jagt efter antikken). De vidner om en dyb fortrolighed med især ældre litteratur og en stor belæsthed i f.eks. fransk filosofi og i ofte lidt skæve forfatterskaber. De 'litterære erindringer' i den næstsidste samling afviger trods genrebetegnelsen ikke stort fra Langes vanlige håndtering af sit stof.

Der foreligger andre tryk, såsom *Udvalgte Digte* (1953) og *Samlede Essays* (1964, som rummer de tre første essaybøger). Men da de ikke byder på tekstændringer, endsige nyheder, er de i udgivelsesmæssig henseende uinteressante. Det samme kan ikke siges om en posthum publikation ved Niels Birger Wamberg, *Det Umuliges Kunst* (1996), med varedeklarationen »Efterladte manuskripter i udvalgt«. Mesteparten af de 116 sider er essays, men tillige indgår et mindre antal digte. Wamberg-materialet bør medta-

ges. I øvrigt bør udvalget give anledning til en undersøgelse af, om der er mere utrykt materiale i gemmerne. Hvad angår det trykte materiale, er det rimeligt at antage, at det er registreret i fuldt omfang.

Kvantitativt er der altså tale om et overkommeligt tekstmateriale, for essaybindenes vedkommende omkr. 690 sider i de foreliggende tryk – hvortil kommer efter-skrift og kommentarer m.v. Dette peger mod en fordeling af stoffet på tre bind.

Bestyrelsen indstiller forslaget til årsmødets vedtagelse med Aage Jørgensen som udgiver, Esther Schat Kielberg og Camilla Zacho Larsen som tilsynsførende.

Henrik Pontoppidans store romaner

Finansiering: Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond

Henrik Pontoppidan (1857-1943) er blandt de betydeligste skønlitterære forfattere i dansk litteraturhistorie. Han debuterede i 1881 med novellesamlingen *Stækkede Vinger*, og hans sidste originale fiktionsværk, *Mands Himmerig*, udkom i 1927; erindringerne udkom i fire bind 1933-1940 og siden i den stærkt forkortede og reviderede *Undervejs til mig selv* i 1943.

Forfatterskabet udfolder sig i langt overvejende grad i prosaen, og dets ubestridte højdepunkt er de tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*, der udkom først serielt som selvstændige hæfter eller bind – *Det forjættede Land* i tre bind 1891-1895, *Lykke-Per* i otte bind 1898-1904 og *De Dødes Rige* i fem bind 1912-1916 – og siden i op til flere stærkt reviderede og ofte forkortede nye udgaver.

En tekstkritisk udgivelse af disse romaner må nødvendigvis tage højde for de gennemgribende omarbejdelser fra Pontoppidans hånd. Mens den trykte udgave

baserer sig på en valgt grundtekst og kun vanskeligt og svært overskueligt kan håndtere den massive varians imellem de forskellige udgaver, kan den digitale udgave i princippet rumme alle versioner af teksterne, bringe dem synoptisk, markere forskelle og dermed gøre det muligt at følge Pontoppidans fortløbende arbejde med de store romaner ned til mindste detalje.

I 1997 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal *Det forjættede Land* ved Esther Schat Kielberg og Lars Peter Rømhild. Udgaven, der foruden en fylldig efterskrift, tekstoplysninger og kommentarer indeholdt en cd-rom (ved Karsten Kynde) med samtlige fem udgaver og muligheder for sammenligning, var tænkt som første titel i en samlet kritisk og kommenteret udgivelse af de store romaner, der dog pga. manglende finansiering måtte stilles i bero. Inden da var en stor del af tekstmaterialet indskannet og indledningsvist korrekturlæst. Teksterne kan findes på adressen: etxt.dk/pontoppidan/xml.

I 2019 bevilgede Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond midler til et pilotprojekt, der dels skulle afklare omfang og kvalitet af det overleverede tekstmateriale, dels skitsere mulighederne og rammerne for en samlet udgivelse (digital og trykt) af Pontoppidans store romaner. Pilotprojektet blev afsluttet i april 2020. Der er efterfølgende udarbejdet retningslinjer for udgivelsen og en plan for gennemførelsen, og det forsøges at skaffe finansiering til projektet.

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med projektet.

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række af medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams

PhD, docent, indtil 30. juni 2021 seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*; fra 1. juli 2021 projektleder ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Adam Anil Andersen

stud.mag., fra 1. september til 31. december 2021 studiepraktikant ved *Videnskabshistorisk tekstportal*

Carl-Emil Prehn Andersen

stud.mag., indtil 14. januar 2022 studentermedhjælper ved den litterære redaktion, *Danske Klassikere* og ved *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Maria Arvidsson

ph.d., indtil 30. juni 2021 seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*, fra 1. juli 2021 seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Jørg Asmussen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og ansvarlig for ordbogens tekstkorpus

Sebastian Møller Bak

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Jeppe Barnwell

MPhil, seniorredaktør og ErhvervsPhD-studerende med projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* og pro-

jektleder ved udgivelsen

Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi, fra 1. august til 1. december 2021 tillidsrepræsentant for de akademiske medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Simon Skovgaard Boeck

ph.d., indtil 30. juni 2021 seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, fra 1. juli 2021 seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*, fra 1. januar 2022 projektleder ved *Gammeldansk Ordbog*; fra 7. september 2021 medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Elizabeth Møller Christensen

cand.mag., fra 25. maj til 25. juni 2021 og fra 9. august til 5. september 2021 virksomhedspraktikant ved den litterære redaktion

Rikke Hørring Christensen

stud.mag., indtil 31. juli 2021 studentermedhjælper ved *Diplomatarium Danicum*

Jette Edvardsen

regnskabsassistent ved administrationen

Laurids Kristian Fahl

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *sproget.dk* og ved *Dansk Sproghistorie*; ansvarlig for produktion og salg

Ida Flörke

cand.mag., fra 1. oktober 2021 assisterende redaktør ved *COR – Centralt OrdRegister for dansk*

Britt Lund Frederiksen

regnskabschef ved administrationen

Thomas Hansen

cand.mag., seniorredaktør, it-ansvarlig, projektleder ved *Tekstnet*

Markus Hedemann

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *Diplomatarium Danicum*

René Herring

bibliotekar

Ebba Hjorth

mag.art., seniorredaktør, projektleder ved *Dansk Sproghistorie*

Lasse Stein Holst

stud.mag., indtil 31. marts 2021 studentermedhjælper ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Birgitte Jacobsen

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Finn Gredal Jensen

cand.mag. et jur., projektleder ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, seniorredaktør ved *Videnskabshistorisk tekstportal*, medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave* og udgiver ved *De kunst- og arkitekturhistoriske konsekven-*

ser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606

Jonas Jensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *DanNet²* og forskningsprojektet *ELEXIS*, fra 1. december 2021 tillidsrepræsentant for de akademiske medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

René Johansen

professionsbachelor i it-sikkerhed, indtil 31. december 2021 systemadministrator

Merete K. Jørgensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Anders Leegaard Knudsen

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum*

Maria Krogh Langner

sekretær ved administrationen, ansvarlig for Bogforum og arbejdsmiljørepræsentant

Camilla Zacho Larsen

cand.mag., indtil 30. september 2021 seniorredaktør ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Henrik Lorentzen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved forskningsprojektet *ELEXIS*

Agnes Aggergaard Mikkelsen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Dansk Sproghistorie*, *Den Danske Ordbog* og indtil 1. september 2021 ved *sproget.dk*

Gustav Juhl Mikkelsen

stud.mag., indtil 31. maj 2021 studentermedhjælper ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, fra 1. september 2021 studentermedhjælper ved *Diplomatarium Danicum*.

Bjarke Moe

ph.d., indtil 30. juni 2021 seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*

Frederikke Illemann Mortensen

stud.mag., fra 1. januar 2022 studentermedhjælper ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., seniorredaktør, leder af den litterære redaktion, projektleder ved *Danske Klassikere* og fra 1. august 2021 tillige ved *Arkiv for Dansk Litteratur*; indtil 7. september 2021 medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse, fra 7. september 2021 sekretær for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Marita Akhøj Nielsen

dr.phil., seniorredaktør, projektleder ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, indtil 31. december 2021 projektleder ved *Gammeldansk Ordbog*

Sanni Nimb

ph.d., projektleder ved *Den Danske Begrebsordbog*, *DanNet²*, *COR – Centralt OrdRegi-*

ster for dansk og ved forskningsprojektet *ELEXIS*, seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Gert Posselt

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *Herman Bangs breve*

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

mag.art., indtil 31. juli 2021 seniorredaktør ved den litterære redaktion, projektleder ved *Arkiv for Dansk Litteratur* og tillidsrepræsentant for de akademiske medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Silas Blume Smidt

stud.mag., fra 1. september 2021 studentermedhjælper ved *Peter Seebergs forfatter-skab. En bibliografi*, fra 15. oktober 2021 tillige ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Andrea Stengaard

cand.mag., indtil 1. juli 2021 studentermedhjælper ved administrationen, *Dansk Sprog-historie* og *sproget.dk*, fra 1. august 2021 assisterende redaktør ved *Diplomatarium Danicum*, fra 4. oktober 2021 arbejdsmiljørepræsentant

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., projektleder ved *Ordnet*, seniorredaktør ved *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, *Den Danske Begrebsordbog*,

Den Danske Ordbog (indtil december 2021) og ved *DanNet*²

Karla Tibbe

stud.mag., fra 1. januar 2022 studentermedhjælper ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *COR*

– *Centralt OrdRegister for dansk*, *ELEXIS*, *Skandibot*, *Musik og sprog i reformationstidens danske salmesang*, *Den Danske Begrebsordbog*, *DanNet*² og ved *C. Berg*: *Græsk-Dansk Ordbog*

Peter Zeeberg

ph.d., projektleder ved *Viden-skabshistorisk tekstportal*, fra 1. juli 2021 seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*, desuden udgiver af *Hans Svanings Danmarkshistorie* og *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

hovedredaktør for serien
Religious Minorities in the North: History, Politics and Culture

medlem af advisory editorial board for *Early Middle English*

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jørg Asmussen

medlem af Advisory Board for MSc-uddannelsen IT & Cognition ved Københavns Universitet

Jeppe Barnwell

medlem af Forskningsudvalget, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

medlem af bestyrelsen for Arkiv for Ny Litteratur

tillidsrepræsentant for de akademiske medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (indtil 1. december 2021)

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg (indtil 31. december 2021)

Simon Skovgaard Boeck

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse (fra 7. september 2021)

redaktør af *Danske Studier*

sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund

formand for Selskab for østnordisk filologi

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Laurids Kristian Fahl

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg

medlem af Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) under Akademikerne, udpeget af DM

Markus Hedemann

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Grønlandske og Arktiske Studier, Københavns Universitet

medlem af Advisory Board for det tværinstitutionelle forskningsprojekt ved Københavns Universitet og Ilisimatut: *Sidste udkald – dialekt som sproglig kulturarv i Grønland*

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi
medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense
medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning
medlem af editorial board for udgivelsesserierne *Danish Golden Age Studies* og *Texts from Golden Age Denmark* på forlaget Brill
revisor for Filologisk-Historisk Samfund

[Jonas Jensen](#)

medlem af bestyrelsen for Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA)
tillidsrepræsentant for de akademiske medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (fra 1. december 2021)
medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs samarbejdsudvalg

[Merete K. Jørgensen](#)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

[Anders Leegaard Knudsen](#)

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning
medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

[Henrik Lorentzen](#)

medlem af bestyrelsen for EURALEX, den europæiske forening for leksikografi
medlem af Scientific Committee for 20th EURALEX International Congress, Mannheim, Tyskland
medlem af Scientific Committee for eLex Online Conference, 2021: *Post-editing Lexicography*
medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*
revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

[Jesper Gehlert Nielsen](#)

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse (indtil 7. september 2021)
medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg
medlem af styregruppen for Klassikerdagen
medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

[Marita Akhøj Nielsen](#)

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi
formand for Universitets-Jubilæets danske Samfund (indtil 8. december 2021)

medlem af advisory board for *Renæssanceforum. Tidsskrift for renæssanceforskning* (*renaessanceforum.dk*)

medlem af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for Lillian og Dan Finks Fond
efor for Elers' Kollegium

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprog­nævns repræsentationsskab, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
formand for Dansk Sprog­nævns Udvalg for Retskrivning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af det forskningsrådgivende udvalg for Dansk Sprog­nævn

medlem af bestyrelsen for Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for Tersløsegaard

medlem af redaktionen for *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

medlem af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

medlem af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie

medlem af bestyrelsen for Den danske historiske Forening

medlem af styregruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af Trap Danmarks faglige råd

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Komiteen for Holbergmedaljen

medlem af Det Letterstedske Selskab i Danmark

suppleant i bestyrelsen for *Foreningen lex.dk*

Andrea Stengaard

arbejdsmiljørepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

medlem af dommerpanelet for *Sprogprisen.dk*

Lars Trap-Jensen

formand for Management Committee for Globalex, en international samarbejdsorganisation mellem kontinentale leksikografiske foreninger i verden

medlem af Scientific Committee for 20th EURALEX International Congress 2022, Mannheim, Tyskland

medlem af Scientific Committee for eLex Online Conference, 2021

medlem af bestyrelsen for
DM's Landsklub for Forskning
og Formidling, fra 2022 af be-
styrelsen for sektoren DM
Kultur

medlem af DM's Kongres
medlem af bestyrelsen for
DM's landsdækkende klub
Kultur & Samfund

medlem af Wissenschaftlicher
Beirat for Zentrum für
Digitale Lexikographie (ZDL)
ved Berlin-Brandenburgische
Akademie der Wissenschaften

[Peter Zeeberg](#)

næstformand for Forum for
Renæssancestudier

formand for Filologisk-
Historisk Samfund

medlem af bestyrelsen for
Dansk Selskab for Oldtids- og
Middelalderforskning

medlem af redaktionen for
tidsskriftet *Aigis. Elektronisk
tidsskrift for klassiske studier
i Norden*

medlem af Societas Latina
Daniae

medlem af Det kongelige
danske Selskab for Fædrelandets
Historie

latinsk konsulent, Danmarks
Kirker, Nationalmuseet

Undervisning, censorvirksomhed m.m.

Jonathan Adams

censor i færøsk og nordiske sprog ved Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya

Jørg Asmussen

censor i lingvistik ved universiteterne

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Marita Akhøj Nielsen

»Reformationslitteratur«, litteraturhistorisk fællesforelæsning, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 9. marts 2021

»Leonora Christina: Jammersminde«, forelæsning i Litteratur- og Kulturhistorie: 1500-1600-tallet, Litteraturvidenskab, Syddansk Universitet, Odense, 28. maj 2021

Karen Skovgaard-Petersen

medlem af bedømmelsesudvalget for afhandling indleveret til forsvar for PhD-graden ved Universitetet i Bergen i oktober 2021: Are Bøe Pedersen: *En Knude, som ved Meneskelige Raisons og historiske Exempler ikke kand løses: Hebraisk mytologi og forsvar mot religionskritikk i Ludvig Holbergs Den jødiske Historie (1742)*

Andrea Stengaard

undervisningsassistent ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

gæsteunderviser på Politiskolen

Nicolai Hartvig Sørensen

censor i lingvistik ved universiteterne

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

forelæsning om dansk litteratur på latin, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, 2. marts 2021

Jonathan Adams

»Antisemitismens arkiv under lupp« (sm.m. Cordelia Heß), i: *SKMA nyhedsbrev*, 3, marts 2021 (<https://skma.se/2021/03/antisemitismens-arkiv-under-lupp/>)

»Et eventyr begyndes her« (sm.m. Simon Skovgaard Boeck), i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2020-2021*, s. 43-48
Events in the Life of Phillip Tapsell, Auckland, Oratia, 2021

»Rezension von: Richard Cole: The Death of Tidericus the Organist«, i: *Sehepunkte*, 21.5, 2021 (<http://www.sehepunkte.de/2021/05/35568.html>)

Jeppe Barnwell

»Livet på listeform. Om Peter Seebergs sene kortprosa« (sm.m. Jonas Holst), i: *Dansknoter*, nr. 2, 2021, s. 8-11

Simon Skovgaard Boeck

»Et eventyr begyndes her« (sm.m. Jonathan Adams), i: *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Årsberetning 2020-2021*, s. 43-48

»Der er en verden uden for Bern. Stednavne og spatiale referencer i K 47«, i: Massimiliano Bampi og Anna Katharina Richter (red.): *Die dänischen Eufemiaviser und die Rezeption höfischer Kultur im spätmittelalterlichen Dänemark (Beiträge zur Nordischen Philologie, 68)*, Tübingen, 2021, s. 199-207

»Redaktionens indledning« (sm.m. Jens Bjerring-Hansen og Eva Skaftte Jensen), i: Jens Bjerring-Hansen, Simon Skovgaard Boeck og Eva Skaftte Jensen (red.): *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur. Festskrift til Marita Akhøj Nielsen*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2021, s. 9-11

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 14 og 15)

Laurids Kristian Fahl

»Kanon kanon«, i: *Dansknoter*, nr. 2, 2021, s. 53-55
»Dengang og nu – Den Danske Ordbogs fremtid er truet«, i: *Dansknoter*, nr. 4, 2021, s. 48-49

Ida Flörke

»Køn i korpus: Semantisk asymmetri i brugen af ordene kvinde og mand, pige og dreng i danske avistekster« (sm.m. Elisabeth Engberg-Pedersen), i: *nyS: Nydanske sprogstudier*, 60, København, 2021, s. 37-82

Markus Hedemann

»Diplomatarium Danicum« (sm.m. Anders Leegaard Knudsen), i: Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editions-historie*, bd. 1, Museum Tusulanums Forlag, København, 2021, s. 513-560

Ebba Hjorth

»syv – dasp – man. To sprog-historikere omkring en sprog-historie«, i: Jens Bjerring-

Hansen, Simon Skovgaard Boeck og Eva Skafte Jensen (red.): *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur. Festskrift til Marita Akhøj Nielsen*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2021, s. 13-28

Birgitte Jacobsen

»Grønland«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk sproghistorie*, bd. 5: *Dansk i samspil*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2021, s. 61-74

Finn Gredal Jensen

Studier i Nordisk 2016-2018, udgivet af Seán Vrieland m.fl., København, 2022 (redaktion)

Anders Leegaard Knudsen

»Diplomatarium Danicum« (sm.m. Markus Hedemann), i: Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editionshistorie*, bd. 1, Museum Tusulanums Forlag, København, 2021, s. 513-560

Marita Akhøj Nielsen

Leonora Christinas franske selvbiografi. Diplomatarisk udgave og dansk oversættelse ved Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler. Ikonografi ved Thomas Lyngby, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, København, 2021
En kongedatters liv. Leonora Christinas franske selvbiografi på moderne dansk ved Marita Akhøj Nielsen og Lene Schøsler. Illustreret af Allan van Hansen, Det Danske

Sprog- og Litteraturselskab, København, 2021

»Udgivelse af gammeldansk litteratur indtil ca. 1825«, i: Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editionshistorie*, bd. 2, Museum Tusulanums Forlag, København, 2021

Sanni Nimb

»A multilingual net of lexical resources« (sm.m. Krister Lindén, Jyrki Niemi m.fl.), i: Dana Dannéls, Lars Borin, Karin Friberg Heppin (red.): *Swedish FrameNet++: Harmonization, integration, method development and practical language technology applications*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2021, s. 124-137 (<https://benjamins.com/catalog/nlp.14> og <https://doi.org/10.1075/nlp.14.05lin>)

»License to use: ELEXIS survey on licensing lexicographic data and software« (sm.m. I. Kosem, C. Tiberius m.fl.), i: Z. Gavriilidou, M. Mitsiaki og A. Fliatouras (red.): *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*, vol. 2, Democritus University of Thrace, 2021, s. 705-712 (<https://euralex2020.gr/proceedings-volume-2/>)

»At skabe sammenhæng mellem betydninger i ordbøger over tid: Hvorfor og hvordan?«, i: Jens Bjerring-Hansen, Simon Skovgaard Boeck og Eva Skafte Jensen (red.): *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur. Festskrift til Marita Akhøj*

Nielsen, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2021, s. 383-406

»Dansk betydningsinventar i et datalingvistisk perspektiv« (sm.m. Bolette Sandford Pedersen og Sussi Olsen), i: *Danske Studier*, 2021, s. 72-106

»Designing the ELEXIS Parallel Sense-Annotated Dataset in 10 European Languages« (sm.m. F. Martelli m.fl.), i: I. Kosem, M. Cukr m.fl. (red.): 2021. *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of the eLex 2021 conference. 5-7 July 2021*, Brno: Lexical Computing CZ, s.r.o., 2021, s. 377-395

»DanNet2: Extending the coverage of adjectives in DanNet based on thesaurus data (project presentation)« (sm.m. Bolette Sandford Pedersen og Sussi Olsen), i: Piek Vossen og Christiane Fellbaum (red.): *Proceedings of the 11th Global Wordnet Conference*, University of South Africa (UNISA), Global Wordnet Association, 2021, s. 267-272 (<https://aclanthology.org/2021.gwc-1.0>)

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 14)

Karen Skovgaard-Petersen

»Latinske og græske tekststud-gaver ca. 1500-1700« (sm.m. Christian Troelsgård), i: Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editions historie*, bd. 1, Museum Tusulanums Forlag, København, 2021, s. 103-172

»Om udgivelser af dansk nylatinsk litteratur i det 20. århundede«, i: Johnny Kondrup m.fl. (red.): *Dansk Editions historie*, bd. 1, Museum Tusulanums Forlag, København, 2021, s. 765-794

»Bibelske hyrder og helte – ekkoer af Vergil i Erik Pontopidans *Bucolica sacra* (1643)«, i: Jens Bjerring-Hansen, Simon Skovgaard Boeck og Eva Skafte Jensen (red.): *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur. Festskrift til Marita Akhøj Nielsen*, Universitets-Jubilæets Danske Samfund, København, 2021, s. 487-513

»Glemte epos om Margrete den 1. er ætsende, antisvensk propaganda på latinske vers«, på: *Videnskab.dk* (Forskerzonen), offentliggjort 4. december 2021

Lars Trap-Jensen

»Kontroversielle ord i Den Danske Ordbog – før og nu«, i: Asgerd Gudiksen og Malene Ullerlund Madsen (red.): *LEDA-Nyt*, nr. 72, København, november 2021, s. 15-21

"3. Researching Lexicographical Practice", i: Howard Jackson (red.): *The Bloomsbury Handbook of Lexicography*, 2nd Edition, Bloomsbury Publishing, London, 2022, s. 19-30

Peter Zeeberg

»Til min højlærde ven ... Et brev fra Tycho Brahe til Anders Sørensen Vedel, 18. september 1599«, i: Jens Bjerring-Hansen, Simon

Skovgaard Boeck og Eva Skaftø Jensen (red.): *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur. Festskrift til Marita Akhøj Nielsen*, Universitets-Jubilæets danske Samfund, København, 2021, s. 431-445

»Latin«, i: Ebba Hjorth m.fl. (red.): *Dansk sproghistorie*, bd. 5: *Dansk i samspil*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag, 2021, s. 197-220
Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (redaktion af nr. 14 og 15)

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Johnny Kondrup, <i>formand</i>	2021	2026
Anne Mette Hansen	2016	2022*
Eva Skafte Jensen	2018	2023
Erik Skyum-Nielsen	2017	2022
Helle Vogt	2021	2026
Simon Skovgaard Boeck, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2021	2026
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	
Revisor		
Dorthe Brandt Andersen, Albjerg Revison & Rådgivning	2021	2022

* Genvalg ikke muligt.

Jørgen Korsgaard-Pedersen (4. juli 1932-10. august 2021)

Jørgen Korsgaard-Pedersen blev student fra Sct. Knuds Gymnasium i Odense i 1951. Seks år senere, i 1957, blev han cand.jur. fra Københavns Universitet, og året efter blev han ansat i Udenrigstjenesten, som kom til at danne rammen om hele hans professionelle virke. I årene 1962-1966 arbejdede han som ambassadesekretær ved Danmarks Faste Repræsentation ved Det Nordatlantiske Råd i Paris, og 1966-1970 som fuldmægtig i Udenrigsministeriet. I 1970 blev han ambassaderåd i Bruxelles, hvor han 1972-1974 igen blev knyttet til Danmarks Faste Repræsentation ved Det Nordatlantiske Råd. Efter tre år som kontorchef i Udenrigsministeriet blev han i 1977 ambassadør i Cairo og Kartoum, i 1978 desuden i Mogadiscio. Herefter fulgte to år som ambassadør i Warszawa og fem år som chef for Udenrigsministeriets Nedrustningssekretariat. I årene 1988-1991 var han desuden medlem af Formandskabet for Det Sikkerheds- og Udenrigspolitiske Udvalg. Den diplomatiske karriere afrundedes med en ambassadørpost i Canberra 1991-1995, med sideposter i New Zealand, Fiji, Tonga, Vanuatu og Papua New Guinea.

Efter denne indholdsrige karriere i diplomatiets tjeneste valgte Jørgen Korsgaard-Pedersen i 1995 at lade sig pensionere i en alder af 63 år. Året efter indtrådte han i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab som juridisk konsulent. Dette hverv varetog han med både engagement og lune frem til 2011. Således var han en stor støtte for ledelsen af selskabet efter Iver Kjærs pludselige død i 2002. Han deltog i alle bestyrelsens møder og lagde ofte vejen forbi Christians Brygge. Som dirigent på selskabets årsmøder demonstrerede han sin evne til at skride myndigt ind når det det var nødvendigt.

Jørgen Korsgaard-Pedersen interesserede sig levende for dansk litteratur og havde opbygget en fornem bogsamling i den store lejlighed i Lagkagehuset på Christianshavn. Særlig dyrkede han 1800-tallets danske guldalder, og samlingen rummede mange danske digterværker i smukke eksemplarer. Også danske rejseskildringer fra samme periode optog ham. I 2018 solgte han bogsamlingen og valgte i den anledning at udtræde af Dansk Bibliofil-Klub, som han havde været medlem af siden 1997.

Karen Skovgaard-Petersen

Klaus Peter Mortensen (3. juni 1942-6. oktober 2021)

Der er mange, der hedder Klaus i de store besættelsesårgange, men der var og vil altid kun være én Klaus P., nemlig Klaus Peter Mortensen, som var en stor samlende kraft og sin helt egen stemme inden for dansk litteraturforskning. Han var uddannet cand.mag. i dansk og kristendomskundskab 1971 og var fra 1975 til 1996 lektor i dansk litteratur ved Københavns Universitet, fra 1997 til 2001 professor i samme fag ved Danmarks Lærerhøjskole (fra 2000 Danmarks Pædagogiske Universitet), og i de sidste år af sit arbejdsliv var han ansat som projektleder ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Både de lange linjer i dansk litteraturs historie og flere af de absolutte højdepunkter skrev Klaus P. banebrydende bøger om. Naturdigtningens historie fra 1700-tallet og frem til nutiden udlagde han for eksempel i 1993 i bogen *Himmelstormerne*, som i dag er et standardværk inden for tidlig dansk økokritik. Herman Bang, Henrik Pontoppidan, Thomasine Gyllembourg, H.C. Andersen og Johan Ludvig Heiberg viede han monografier, der indledende, indsigtfuldt og med skarpsyn formulerede væsentlige konflikter i deres liv, deres tid og deres forfatterskaber. Hans bøger om H.C. Andersens psykologiske udvikling (*Svanen og skyggen – historien om unge Andersen* fra 1989) og æstetiske metode (*Tilfældets poesi. H.C. Andersens forfatterskab* fra 2007) vil blive stående som store og originale bidrag til Andersen-forskningen. Klaus P. havde en enestående evne til at forstå og formidle samspillet mellem det enkelte menneske og de store historiske og sociale kræfter, som betinger dets muligheder og valg – og ikke mindst dét gør hans forfatterskabsstudier til både fagligt berigende og alment vedkommende læsning. Det gjorde ham desuden til en eminent redaktør af *Gads Biografiserie* i årene 1988-2011, ligesom han fra 1978 til 1987 var med til at redigere tidsskriftet *Kritik* med åbenhed og musikalitet.

Samtidig havde Klaus P. et godt øje til billedkunsten – og til dynamikken mellem litteratur- og kunsthistorien – hvilket kom til udtryk i monografier om guldaldermalerne Johan Thomas Lundbye (2000) og Wilhelm Bendz (2001), i en bog om selvrefleksion i litteratur og billedkunst (*Spejlinger*, 2000) og i et værk om det pittoreske i guldalderens tænkning, litteratur og billedkunst (*Det pittoreske øje*, 2011) samt i essaysamlingen *Genkaldelse* (2013). I frugtbar polemik med dekonstruktionen udfoldede han i monografien *The Time of Unrememberable Being: Wordsworth and the Sublime 1787-1805* (1998) en selvstændig fortolkning af den tidlige Wordsworths naturlyrik. Som den store amerikanske litteraturforsker M.H. Abrams interesserede Klaus P. sig for sekulariseringen som en dialektisk proces, hvori forestillingsmønstre brydes og forvandler sig, uden at forsvinde.

Sans for mennesker havde han desuden som underviser, som leder og som organisator. Han var en højt værdsat underviser og vejleder, og hans litteraturhistoriske forelæsninger blev med tiden tilløbsstykker. Han stod i spidsen for store kollektive projekter som 18-bindsudgaven af H.C. Andersens skrifter, *ANDERSEN* (2003-2007), der med en lille kreds af (mestendels yngre) udgivere effektivt gennemførtes på ganske kort tid, og (sammen med May Schack) 5-bindsværket *Dansk litteraturs historie* (2006-2009), hvor han samlede mange og ganske forskellige udgivere og bidragsydere omkring sig, inspirerede og opmuntrede, altid med et myndigt og samvittighedsfuldt sideblik til projekternes økonomi og deadlines. Klaus P. var umådelig hjælpsom, generøs og ordentlig, og han var særdeles vellidt i de kredse, hvori han færdedes. En lang række nære forbindelser fra alle disse sammenhænge vidner om hans store faglige og menneskelige betydning for flere generationer af danskfagets udøvere: studerende, som han inspirerede, vejledte og siden uselvsk skabte plads til i faglige sammenhænge, samarbejdspartnere, som han opmærksomt og stilfærdig kompetent rådgav, samt ikke mindst kolleger, der blomstrede under hans tillid og aldrig svigtende omsorg. Trods sin klejne statur var Klaus P. Mortensen en stor litteraturforsker og -formidler – og et endnu større menneske. Ved tildelingen af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelses medalje i 2006 tegnede Torben Brostrøm et billede af ham, som mange, der kendte ham, vil kunne nikke genkendende til: »Af mine personlige møder med Klaus P. Mortensen gennem årene har jeg erhvervet indtrykket af en mand med åbne, livlige øjne, med et eksistentielt og humoristisk overskud og en fortrolighed med det væsentlige«.

Klaus P. Mortensen blev indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i 1998. Trods beskeden udgivererfaring – udgivelsen af J.L. Heibergs *Nye Digte* (1841) i serien *Danske Klassikere* i 1990 – kom han alligevel til at sætte sit aftryk på selskabets aktiviteter. Under hans ledelse gennemførtes som nævnt i perioden 2001-2007 udgivelsen af H.C. Andersens samlede skrifter. 2001-2011 sad han i selskabets bestyrelse, hvor han bidrog til iværksættelsen af nye, litterære projekter. Han var blandt initiativtagerne til udgivelsen af *Karen Blixen. Værker* og fungerede som tilsynsførende på samtlige bind; et arbejde, han samvittighedsfuldt nåede at afslutte få måneder før sin død.

Klaus P. var et beskedent menneske, og han ville ikke have brudt sig om at lytte til denne – langt fra fyldestgørende – opregning af hans faglige bedrifter og menneskelige egenskaber. Men det skal siges nu, hvor han er væk, for vi er mange, der altid vil huske Klaus P. med dyb taknemlighed og kærlighed.

Lasse Horne Kjældgaard og Jesper Gehlert Nielsen

Indvalgt i 2021

På årsmødet 2021 blev Maria Arvidsson, Sebastian Møller Bak, Jonas Jensen, Bolette Sandford Pedersen, Krista Stinne Greve Rasmussen og Monica Wenusch indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2022

	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Maria Arvidsson seniorredaktør, ph.d.	2021
Jørg Asmussen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Sebastian Møller Bak seniorredaktør, ph.d.	2021
Jeppe Barnwell seniorredaktør, MPhil, ErhvervsPhD-studerende	2019
Jens Bjerring-Hansen lektor, ph.d.	2014

Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011
Hans Blosen cand.phil.	1996
Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Bent Christensen cand.mag.	2018
Per Dahl lektor, mag.art.	1989
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker lektor, ph.d.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Birgit Eggert lektor, ph.d.	2019
Claus Fabricius seniorforsker, lic.scient.	2018
Laurids Kristian Fahl seniorredaktør, cand.mag.	2006

Britta Olrik Frederiksen lektor, mag.art.	1990
Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008
Heine Hansen lektor, PhD	2018
Søren Peter Hansen studielektor, cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010
Markus Hedemann seniorredaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth seniorredaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor, mag.art.	1983
Elise Iuul cand.mag.	2019
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989
Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skafte Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005

Jonas Jensen seniorredaktør, cand.mag.	2021
Minna Skaftø Jensen professor, dr.phil.	2000
Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017
Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991
Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Aage Jørgensen cand.art.	2005
Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005
Camilla Zachø Larsen cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen seniorredaktør, cand.mag.	1999

Jørn Lund professor, cand.mag.	2012
Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977
Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989
Mia Münster-Swendsen lektor, ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen seniorredaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen projektkoordinator, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen seniorredaktør, dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb seniorredaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992
Bolette Sandford Pedersen professor, ph.d.	2021
Erik Petersen seniorforsker, dr.phil.	1978
Gert Posselt seniorredaktør, cand.mag.	2016

Bjørn Poulsen professor, dr.phil.	2019
Krista Stinne Greve Rasmussen udgaveleder, ph.d.	2021
Nicolas Reinecke-Wilkendorff mag.art.	2012
Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013
Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010
Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor, mag.art.	1991
Marianne Stidsen dr.phil.	2019
Inger Sørensen cand.phil.	2012
Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009

Liisa Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen cand.mag.	2002
Lars Trap-Jensen seniorredaktør, cand.mag. og MPhil	1999
Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Monica Wenusch dr.phil.	2021
Mette Winge forfatter, dr.phil.	1979
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Peter Zeeberg seniorredaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014